

OCEANA GREENPEACE

21. februar 2019

Høringsvar til Danmarks Havstrategi II

Indledning

En forarmet marin biodiversitet, udbredt forurening og overfiskede fiskebestande fik i 2008, alle EU-medlemslande til at vedtage Havstrategidirektivet¹. Dette direktiv og dets nationale implementering er den mest betydningsfulde havmiljø-lovgivning vi har, særligt fordi det adresserer havmiljøet bredt gennem 11 såkaldte kvalitative deskriptorer, som handler om alt fra eutrofiering, biodiversitet og fiskebestande til undervandsstøj, marint affald og havbundens tilstand. Målet er at opnå en god miljøtilstand for EU's havområder inden 2020. For at opnå den gode miljøtilstand, er hvert medlemsland forpligtet til at udarbejde en national havstrategi. Vi har snart været igennem den første planperiode, og i år starter den næste, som dækker perioden 2020-2026. Basisanalysen og miljømålene er første del af Danmarks Havstrategi II, som Miljø- og Fødevarerministeriet nu har sendt i offentlig høring.

Vi takker for muligheden for at kommentere dette udkast. Samtidigt er vi dog meget bekymrede på den danske havnatures vegne. Allerede i høringsbrevet skriver ministeriet, at havstrategien følger en minimumsimplicitering, jf. regeringens byrdestop, samt at strategien ikke vurderes at have nogen erhvervsøkonomiske eller væsentlige administrative konsekvenser.

Med baggrund i Havstrategiens egen basisanalyse, som beskriver danske havområder som tydeligvis har lidt under mange årtiers intensiv negativ påvirkning fra både land- og havbaserede sektorer, er den totale mangel på ansvarlighed over for vores fælles og internationale havområder dybt beklagelig. I basisanalysen kan man blandt andet læse, at på vanddybder større end 30 meter, der er hele 89% af Østersøens havbund og 93% af Nordsøens havbund påvirket af fysiske forstyrrelser (primært pga. fiskeri med bundtrawl), og at 95% af undersøgte havfugle har plast i maven. Afstrømningen af kvælstof fra land har været stigende de seneste 4 år, nærringstofindholdet er fortsat for højt, ikke blot i kystvandene, men også i de åbne farvande. Af de udpegede Natura 2000 områder i danske farvande, der udgør ca. 18% af det danske havområde, er reelt kun ca. 2% beskyttet. Disse og mange flere chokerende tal fra basisanalysen kræver fokus, handling og ressourcer, hvis Danmark nogensinde skal opnå en god miljøtilstand i havene omkring os. Hvis vi ikke hurtigt får rettet op på tilstanden i de danske havområder, vil det have betydelige erhvervsøkonomiske konsekvenser, ligesom det vil have store konsekvenser for havnaturen!

Basisanalysen viser, at målsætningen om god miljøtilstand i 2020 ikke vil blive opfyldt for blot et eneste dansk havområde, og der således overordnet set ikke tale om dansk minimumsimplicitering men en underimplementering af havstrategidirektivet.

¹ [Havstrategidirektivet, EU direktiv 2008/56/EF](#)

Basisanalysen følger ikke op på miljømålene fra Danmarks Havstrategi I

I Danmarks Havstrategi I har Miljøministeriet sat en række miljømål. Basisanalysen i Havstrategi II skal vise hvordan miljøtilstanden er for havmiljøet generelt, og specielt for de miljømål der er gældende. Men for en lang række gældende miljømål, mangler en afrapportering af miljøtilstanden, og om hvorvidt miljømålet er opfyldt. For eksempel er der for deskriptor 1 "biodiversitet", opsat miljømål og indikatorer i Danmarks Havstrategi I, men kun ganske få indikatorer er behandlet i basisanalysen.

Miljømålene for havets tilstand forsvandt

Et stort antal af de miljømål, der i Danmarks Havstrategi I er sat for havmiljøets tilstand (deskriptor 1, 4 og 6), er ikke med i Danmarks Havstrategi II. De manglende mål betyder, at væsentlige dele af havets økosystem ikke er omfattet af miljømål, f.eks. miljømål for makroalger (tang), bundfauna (bundlevende dyr), og sårbare habitattyper udpeget af regionale havkommissioner. Omfanget af manglerne er så store, at det strider mod hovedforpligtigelserne i havstrategidirektivet. Selv en minimumsimplementering, som Miljø- og Fødevarerministeriet stiler efter, skal sikre, at der er tilstrækkelige miljømål til at biologiske samfund i de fremherskende habitater kan vurderes.

EU kommissionen kom i 2017 med en afgørelse², der gav nye retningslinjer for hvordan miljømålene skal udformes. En afgørelse der i højere grad end tidligere, lægger vægt på, at medlemslandene skal finde fælles miljømål og fælles tærskelværdier for, hvornår miljømålene er opfyldt. Erfaringerne fra Vandrammedirektivet viser, at det kan være meget vanskeligt for medlemslandene at nå frem til fælles miljømål. Miljø- og Fødevarerministeriet stiler mod, at der er fundet fælles miljømål frem til næste havstrategi – så er der gået 12 år uden miljømål på dette område. Det er hovedrystende uansvarligt, men det bliver endnu værre af, at man ikke engang anvender midlertidige delmål i den mellemliggende tid.

Hvorfor arbejder Miljø- og Fødevarerministeriet ikke videre med de gode mål vi har: udbreder målene fra vandrammedirektivet til de åbne havområder, og bevarer miljømålene fra Danmarks Havstrategi I? Og erstatter dem med fælles Europæiske mål efterhånden som de forhåbentligt bliver til?

De nye miljømål er ikke miljømål

En ting er, at ministeriets ambitionsniveau med minimumsimplementeringen ikke afspejler nogen nationale ambitioner på havmiljøets vegne. Hertil kommer at miljømålene, som er et omdrejningspunkt for havstrategien, grundlæggende er grebet forkert an. Størstedelen af de 62 miljømål beskrevet i Danmarks Havstrategi II, er ganske enkelt ikke miljømål, men en liste over arbejdsprocesser og analyser, hvoraf mange for længst burde have været gennemført som forarbejde til Danmarks Havstrategi II. At udarbejde et katalog over virkemidler, med henblik på at forebygge marint affald, er ikke et miljømål. At deltage i en arbejdsgruppe om undervandsstøj, er ikke et miljømål.

At vurdere behovet for supplerende beskyttede områder i Østersøen og Nordsøen er ikke et miljømål. Dataopsamling, udredninger og internationale dialogmøder er ikke miljømål – miljømål er "kvalitative eller kvantitative beskrivelser af den ønskede tilstand"¹.

² [Kommissions afgørelse \(EU\) 2017/848](#)

Der mangler referenceområder

De færreste ved, at man i dag stort set ikke kan finde sammenhængende arealer til havs, som kan betragtes som uforstyrrede. Vi er derfor dårligt i stand til at se, hvordan havnaturen udvikler sig, uden direkte påvirkning fra mennesker. Det gør det svært, nær umuligt, at overvåge havets natur, og adskille effekter af vores direkte påvirkning af havet, fra overordnede forandringer som f.eks. kan være klimadrevne eller skyldes landbaserede påvirkninger. Derfor mener vi, at der skal udpeges repræsentative områder med "urørt hav", som er tilstrækkeligt store, til at de kan fungere som videnskabelige referenceområder i årene fremover. Det kan i havstrategi-sammenhæng ske gennem udpegning af store fuldt beskyttede og overvågede havområder, der internationalt er anerkendt som et af de mest effektive instrumenter til genskabelse og bevaring af biodiversitet.

Havstrategi en strategi vi behøver

Gennem årtier har Danmark opnået stor velstand gennem landbrug, fiskeri, råstofindvinding, energi, og mange andre aktiviteter, som i vid udstrækning er sket på bekostning af havets natur. Havstrategien giver os værktøjet til at give havet sin rigdom tilbage, til gavn ikke kun for nuværende og kommende generationer, men også for danske, økonomiske sektorer som er afhængige af rene, sunde og levende have. Et eksempel er, at EU med en bæredygtig forvaltning af fiskebestandene i sine farvande, kan øge fangsterne med 2 mio. tons årligt – en stigning på 58%³ Udsigten til manglende vækst i fiskeriet, i kystturismen, i kysterhvervene vil kun blive værre, såfremt udmøntningen af den nationale havstrategi ikke lever op til såvel krav som ånd i EU-direktivet.

Regeringen bør genlæse rammerne for Havstrategidirektivet, hvor det tydeligt fremgår, at *'Fællesskabet må reducere sin påvirkning af havene, uanset hvor virkningerne heraf viser sig',* samt at *'Havmiljøet er en værdifuld arv, der som sådan må beskyttes, bevares og, hvor det er muligt, genoprettes med det endemål at opretholde biodiversiteten og tilvejebringe mangfoldige og dynamiske oceaner og have, der er rene, sunde og produktive'.*

Det er således vigtigt, at regeringen betragter beskyttelsen af de danske haves natur og miljø som en investering i fremtiden - ikke som en byrde. På den måde når vi ikke kun i mål med havstrategi direktivet, men også med verdensmål nr. 14⁴ "Livet i havet" og biodiversitetskonventionens Aichi-mål 6 og 11⁵.

Venlig hilsen

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening

³ [Et sundt fiskeri er en god forretning](#), Oceana rapport 2017

⁴ [United Nations verdensmål](#)

⁵ Aichi biodiversitetsmål, "[Convention on biological diversity](#)"

Til Miljø – og Fødevarerministeriet

21.februar 2019

Bemærkninger til Danmarks Havstrategi II, del 1.

2. Dansk resume´

I det sidste afsnit på side 4 nævnes, at *”I havstrategien skal de samfundsøkonomiske gevinster ved havet også beskrives. Ideelt set skulle der også ske en beregning af omkostningerne ved forringelse af havmiljøet. Det er dog vurderet, at der endnu er et for mangelfuldt grundlag til at udføre en kvalitativ samfundsøkonomisk analyse og der er derfor udelukkende foretaget opgørelser af hhv. den økonomiske betydning af udnyttelsen af havet og omkostningerne ved forringelse af havmiljøet.”*

For politikerne, der skal disponere samfundets ressourcer bl. a. på grundlag af indholdet i havstrategien, er en kvalitativ samfundsøkonomisk analyse måske det vigtigste instrument, hvorfor Miljø- og Fødevarerministeriet derfor opfordres til fremadrettet i størst muligt omfang at belyse både gevinster og tab ved forringelse af havmiljøet og med sigte på at belyse mere lokale effekter.

Det er Bæredygtig Kystkulturs (BKK) vurdering, at det er muligt at lave realistiske beregninger for enkelte af de i havstrategien behandlede emner fx for havbrug. Det kan i øvrigt undre, at ministeriet anvender statistiske oplysninger helt tilbage til 2011, 2012, 2013 og 2014, når der er aktuelle tal fx vedrørende 2017 tilgængelige på Danmarks Statistik.

Pkt. 5.7 Havregioner og subregioner.

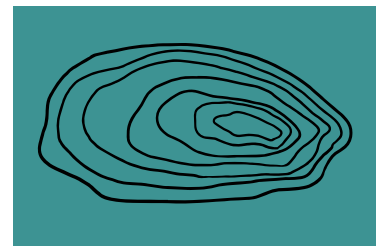
Det fremgår af afsnit 1, at *”hvor det er relevant og hvor data giver grundlag for det, kan der også anvendes yderligere underopdelinger”*.

I sammenfatningen pkt. 1.2 i den socioøkonomiske analyse, side 8, sidste afsnit peger ministeriet på at:

”De opgjorte indikatorer for værdien af aktiviteter siger dog ikke noget om den mere lokale betydning af aktiviteterne, for fx fiskeri og turisme kan den lokale betydning være stor. Nærværende opdeling i Østersøen og Nordsøen er ikke disaggregeret nok til, at der kan siges noget om forskelle i betydningen lokalt. Der er derudover usikkerhed omkring opgørelsen af turisme m.v.”

Ovennævnte vurdering er BKK meget enig i. Derfor foreslår BKK ministeriet at indføre en regional opdeling af de indre danske farvande, som grundlag for arbejdet med havstrategien og det kommende indsatsprogram.

Forslaget begrundes med, at selv om en regional opdeling vil afvige væsentligt både fra direktivets opdeling af havområder og med den historiske danske opdeling mellem Skagerrak,

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

Kattegat og Bælthavet, er der behov for at skabe en nutidig, mere logisk og fagligt underbygget sammenhæng med den kommunale inddeling og den regionale inddeling vedrørende fiskerisektoren/ fiskeriprogrammet samt vandrammedirektivets hovedvandoplande med henblik på varetagelse af kommunernes interesser i tilknytning til land-vand problematikken, herunder turisme og fiskeri m.v. i forhold til visions -og planstrategier samt kommuneplanlægning og regionplanlægning.

En regionale opdeling bør derfor også danne grundlag for den samlede havplan for Danmark, som er under udarbejdelse og sendes i høring i indeværende år, hvilket BKK agter at foreslå Søfartsstyrelsen. Et forslag til regional inddeling er vedlagt som bilag.

Punkt 7.9 Fangst af fisk og skaldyr (erhvervsmæssigt og rekreativt)

På Djursland har den nationale fiskeriregulering medført en dramatisk reduktion i antallet af fiskefartøjer. For 15-20 år siden var der over 200 fiskefartøjer hjemmehørende i Grenå mod nu kun 8-10 aktive fartøjer, hvoraf flere udelukkende fisker i Nordsøen. De tilbageværende kystfiskere er næsten alle ældre og tæt på pensionsalderen og ser ingen mulighed for et generationsskifte.

Det samme billede tegner sig i hele den sydlige del af Kattegat, Bælthavet og Østersøen. Af den socioøkonomiske analyse pkt. 4.9 fremgår af tabel 8, der i ovennævnte farvande blev landet 55,3 tusinde tons fisk til en værdi af 245 millioner kroner og at der var 280 fuldtidsbeskæftigede personer.

Det har ikke været muligt at fastslå hvordan ovennævnte tal er fordelt på de 3 nævnte havområder. Derfor regnes her med, at fangsten fordeler sig med ca. en tredjedel til hvert havområde, hvilket for den sydlige del af Kattegat giver ca. 18.500 tons fisk, 81, 5 millioner kroner og ca. 90 beskæftigede.

Hovedparten af indtægten fra fiskeriet i Kattegat kommer fra trawlfiskeri primært efter Jomfruhummer.

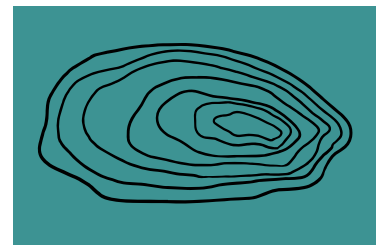
Statistisk skal der trawles 1,5 ha havbund for at fange 1 kg jomfruhummer til en værdi af 80-100 kr.

Ovennævnte indikerer, at en omlægning til skånsomt kystfiskeri vil kunne løse mange af de udfordringer der er i forhold til at få genskabt et naturligt havmiljø i de indre danske farvande uden at det behøver at få negative samfundsøkonomiske konsekvenser. Tværtimod ville man nok kunne opfylde flere af målsætningerne vedrørende biodiversitet, fiskebestandenes og havbundens regenerering m.v. og samtidig få en ny generation af kystfisker, som gennem skånsomt kystfiskeri vil opnå højere priser for fisk af høj kvalitet.

Punkt 7. 13 Havbrug, herunder tilhørende infrastruktur

Det nævnes i afsnit 1, at der findes havbrug i Kattegat, hvilket ikke er korrekt. Linjen Hassensør-Gniben danner grænse mellem Kattegat og Bælthavet. Det fremgår af figur 7.6, at alle 19 bestående havbrug er beliggende syd for nævnte linje – altså i Bælthavet, hvorfor Kattegat bør slettes af teksten i afsnit 1.

Der savnes oplysning om den samlede effekt af udledningen af kvælstof og fosfor fra de 19 havbrug og dermed den primære belastning af havmiljøet. Dette er væsentligt for at kunne vurdere den miljømæssige og socioøkonomisk afledte effekt. Oplysningerne burde være let

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

tilgængelige fx ved at skaffe sig kopi af de 19 foreliggende tilladelser fra de få kommuner det drejer sig om. Alternativt ved at foretage beregninger, som dem der blev lavet i forbindelse med folketingets behandling af forslag til lov 111, hvor der fremkom meget detaljerede oplysninger både om de bestående og planlagte havbrugs udledning til indre danske farvande og andre relaterede problemområder.

I mangel af disse væsentlige oplysninger vil vi her forsøge at foretage et skøn over udledningen fra de bestående havbrug på basis af bemærkninger til L 111, hvor det fremgår, at et standardhavbrug producerer ca. 2.500 tons fisk og udleder ca. 200 tons kvælstof pr. sæson. Omregnet giver det:

Årsproduktion i bestående havbrug i 2014 ca. 15.000 tons fisk : $2.500 = 6 \times 200$ tons = en samlet udledning på ca. 1.200 tons kvælstof i produktionsperioden marts til november fra de bestående havbrug.

Da produktionen forgår på den varmeste årstid, hvor høje vandtemperaturer giver optimale betingelse for algevækst, er der forskere som vurderer, at udledningen skal omregnes med faktor 3, hvorefter effekten vil svare til udledning af 3.600 tons kvælstof.

Hertil kommer ca. 3-400 tons fosfor, medicinrester og flere tusinde tons organisk affald (sediment m.v) .

For at sætte den negative effekt på havmiljøet i perspektiv kunne man jo til sammenligning nævne, at det danske samfund i 2017, 2018 og 2019 investerer **1.6 milliarder i** minivådområder m.v. for at mindske udledningen til havmiljøet fra landbruget med ca. 1250 tons kvælstof pr. år. Hertil kommer de mange milliarder danske husholdninger hvert år betaler for at medvirke til at holde udledningen til havmiljøet på det nuværende niveau.

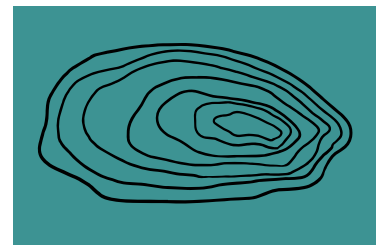
Fiskeproduktionen på ca. 15.000 tons i 2014 anses for at være uden betydning som råvaregrundlag for den danske fiskeindustri, der er global aktør, og årligt importerer flere millioner tons råvarer. Det primære sigte med den danske produktion af regnbueørred er levering af rogn til det japanske marked. Værdien af rognen udgør ca. 26 % af bruttoudbyttet i 2014 på 455 millioner, eller 118 millioner. Uden denne eksportmulighed ville der stor set ikke være økonomisk grundlag for havbrugsproduktion i Danmark.

Konklusionen er, at miljøbelastningen på 1200 tons /år (faktor 3/3600 t/år) og den afledte socioøkonomiske risiko er helt ude af proportion med den minimale samfundsværdi som det storforurenende havbrugserhverv isoleret set skaber i form af eksportværdi og antal arbejdspladser.

Spørgsmålet er derfor om det er rimeligt, at havmiljøet i Danmark og den danske befolkning forsat skal betale omkostningerne ved opretholdelse – og som planlagt en mangedobling – af en sådan ikke bæredygtig produktion, der i alle henseender kompromitterer FN's verdensmål om bæredygtighed og ekstraordinært belaster vores havmiljø, som i forvejen er overbelastet af udledning af næringsstoffer m.v.

Socioøkonomisk analyse pkt. 4.13 Akvakultur – havbrug, herunder infrastruktur

Af den socioøkonomiske analyse pkt. 4.13, tabel 12 fremgår, at der i 2014 blev produceret ca. 15.000 tons fisk som resulterede i en omsætning på 455 millioner og et overskud på 60-70 millioner. Endvidere en beskæftigelseseffekt på ca. 100 fuldtidsansatte, idet omregningen til fuldtidsbeskæftigede dækker over, at hovedparten af de 155 personer er sæsonbeskæftigede og

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

i vid udstrækning udenlandsk arbejdskraft bl. a. japanere, som beskæftiges et par måneder om efteråret.

Produktionen og de landbaserede aktiviteter vurderes højst at have en afledt effekt på højst 3-4 større og mindre havne i trekantområdet på Jyllands østkyst, som ikke kan betegnes yderområde, samt Sydlige Sjælland og øer.

Effekten af ovennævnte aktiviteter har derfor en ganske beskedne betydning samfundsøkonomisk, også for ”de mere tyndt befolkede områder, såkaldte yderområder i Danmark”. Oplysningerne forekommer misvisende, hvorfor denne passus bør slettes.

Derimod har havbrugsdrift en særdeles negativ effekt på miljøet og de rekreative interesser i de kystnære områder og ikke mindst for turismen, som for mange kystkommuner et af de vigtigste erhverv, hvilket ikke er inddraget i analysen. På Djursland udgør turistomsætningen ca. 2.5 milliarder og beskæftiger mere 2000 personer. Blot en beskedne nedgang i den årlige omsætning på turismen vil kunne opgøres til et langt større beløb end den samlede værdi af hele den nuværende havbrugsproduktion i Danmark.

På baggrund af det foranstående er det direkte vildledende når Miljø – og Fødevarerministeriet konkludere, at:

”Produktionen er med til at øge den generelle velfærd ved at generere produktionsværdi, værditilvækst og eksport, samt understøtte beskæftigelsen i mere tyndt befolkede områder i Danmark”.

Havbrugenes skadelige virkning på havmiljøet og den trussel produktionen udgør for de landbaserede erhverv, især turisme burde også medtages

BKK udleder derimod følgende konklusion:

Den eksisterende havbrugsproduktion i Danmark er ikke bæredygtig, hverken nationaløkonomisk, miljømæssigt eller i relation til den generelle velfærd, ligesom produktionen indebærer væsentlig risiko for negativ effekt for beskæftigelsen i de tyndt befolkede kystområder, hvor landbaserede erhverv, især turismen er den største indtægtskilde.

De bedste hilsner
Komitéen Bæredygtig Kystkultur

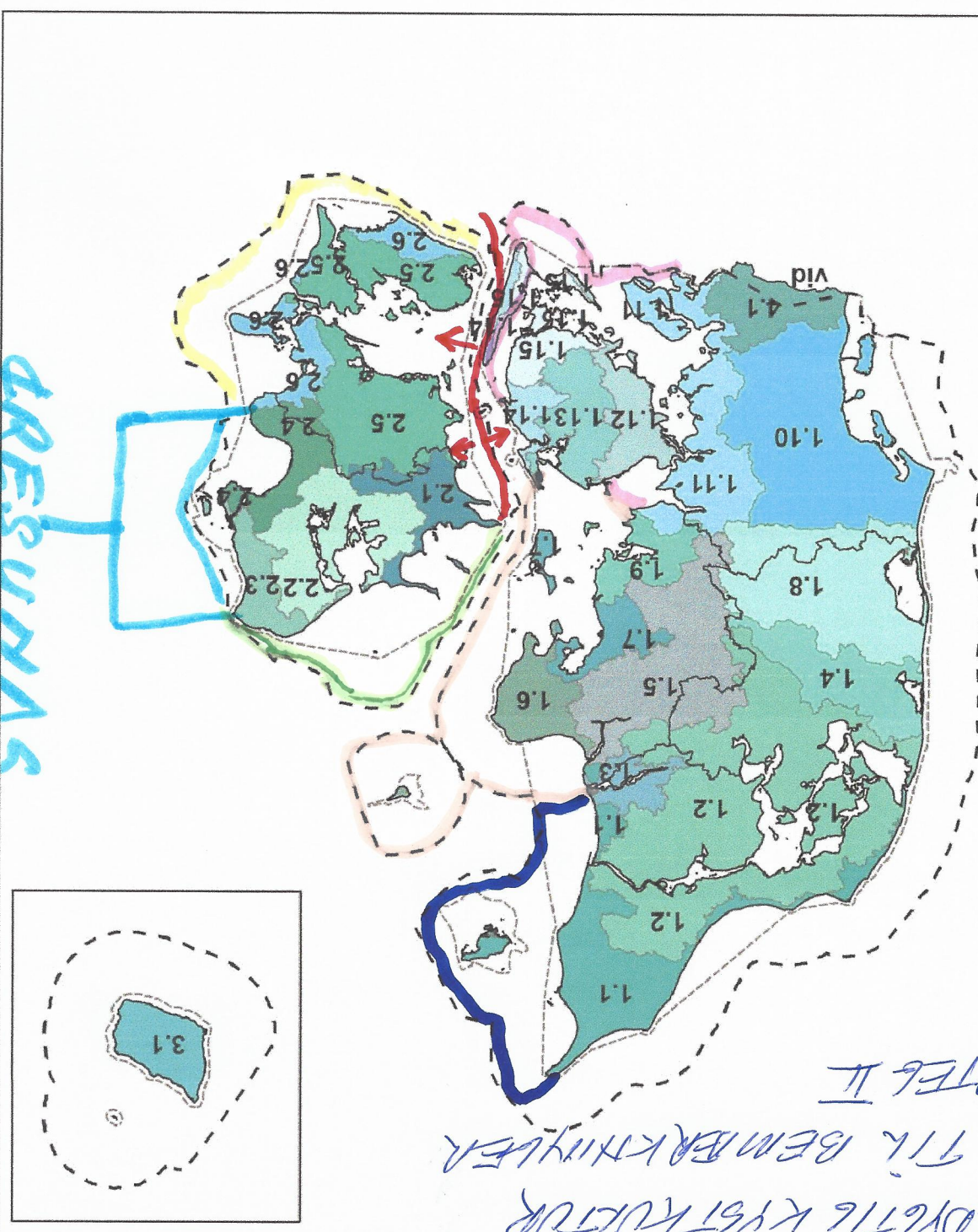
Jeppe Hansen

Thorkild Hansen

Hovedvandområde

Afgrensning af vanddistrikter med hensyn til økologisk tilstand og økologisk potentiale:
 Omfatter tillige områder, der er påvirket af splidevandsudledning fra land.
 selv områderne ligger uden for den viste grænse.
 Afgrensning af vanddistrikter med hensyn til kemisk tilstand

- 1.1 Nordlige Kattegat, Skagerrak
- 1.2 Limfjorden
- 1.3 Mønter Fjord
- 1.4 Nissum Fjord
- 1.5 Randers Fjord
- 1.6 Djursland
- 1.7 Arhus Bugt
- 1.8 Ringkøbing Fjord
- 1.9 Horsens Fjord
- 1.10 Vadehavet
- 1.11 Lillebælt/Jylland
- 1.12 Lillebælt/Fyn
- 1.13 Odense Fjord
- 1.14 Storebælt
- 1.15 Det Sydfynske Øhav
- 2.1 Kalundborg
- 2.2 Isefjord og Roskilde Fjord
- 2.3 Øresund
- 2.4 Køge Bugt
- 2.5 Smålandsfarvandet
- 2.6 Østersøen
- 3.1 Bornholm
- Vanddistrikt Bornholm
- 4.1 Vidsø Krusa
- Internationalt vanddistrikt

PRESUMAS
 PROJEKT

FORSLAG TIL REGIONAL INDEDELING
 BÆREDYGTIG KYSTKULTUR
 BILAG TIL BEMÆRKNINGER
 HAVSTRATEGI II

NOTAT

Til
Miljøministeriet
Departementet
hav@mfvm.dk

ADRESSE COWI A/S
Parallelvej 2
2800 Kongens Lyngby

TLF +45 56 40 00 00

FAX +45 56 40 99 99

WWW cowi.dk

COWI's hørings svar på Udkast til Danmarks Havstrategi II

COWI takker for det fremsendte udkast til Danmarks Havstrategi II - første del. COWI er involveret i mange bygge- og anlægsaktiviteter på havet, som kan påvirke havmiljøet i danske farvande. Derfor er COWI interesseret i løbende at følge udviklingen i forvaltningsrammerne for det danske havmiljø. Herudover ønsker vi at bidrage til fastsættelse af miljømål, der minimerer miljøomkostningerne af de aktiviteter, som vi er indblandet i. Dette gøres bl.a. ved at miljømål er klare og entydige, således at vi og vores kunder har konkrete miljømål at forholde sig til.

Efter en gennemlæsning af udkastet til havstrategi II, har vi følgende betragtninger til havstrategiens miljømål:

Generelt

- > Vi ser et fundamentalt problem i at miljømålene ikke er kvantificerbare. Det gør det svært at vurdere, hvornår målene er nået eller omvendt at vurdere, om en given påvirkning vil kunne føre til manglende målopfyldelse. Manglen på konkrete og specifikke mål vanskeliggør yderligere arbejdet med at udvikle indsatsbehov og virkemidler, som antageligvis heller ikke indgår i denne generation af havstrategi.
- > Der foreligger ikke en solid cost-benefit analyse af indsatser for at nå miljømålene. Dette gør prioritering af eventuelle forvaltningstiltag svært at vurdere.
- > De fleste konkrete miljømål baseres på allerede igangværende indsatser og programmer. Havstrategien bidrager f.eks. ikke til en væsentlig udvikling i forhold til første generation vandplaner eller den igangværende indsats i forhold til vandrammedirektivet.
- > Ud fra udkastet til havstrategi II virker det som om, der ikke er foretaget en konkret vurdering af effekten af den første havstrategi. Det vil være værdifuldt at få klargjort om første generation miljømål i havstrategien er opnået. Det kunne samtidigt være en måde at formidle effekten af den første havstrategi til beslutningstagere.

Specifikke kommentarer

Menneskelige aktiviteter og påvirkninger i de danske havområder (Kapitel 7)

- > Det overrasker, at der ikke arbejdes med betydningen af kystbeskyttelse i havstrategien i betragtning af den store samfundsmæssige bevågenhed dette tema har og den samtidige betydelige risiko for forringelser af de artsrige kystområder. Kystbeskyttelse beskrives også i tabel 7-1 som et relevant tema for havstrategien.
- > Vedrørende havbrug, så overrasker det, at det i udkastet konkluderes, at der ingen opgørelse er over den samlede miljøeffekt af havbrug. Der bør være data til at komme et stykke af vejen, da der i perioden 2012-2018 er arbejdet og modelleret en del på betydningen af havbrug på havmiljøet.

Samfundsøkonomisk analyse (kapitel 8)

- > I sammenfatningen af den samfundsøkonomiske analyse konkluderes: "For at udføre en samlet samfundsøkonomisk analyse af forringelser af havmiljøet er det således nødvendigt at opgøre forskellen mellem BAU og god miljøtilstand. Dette har endnu ikke været muligt, hvorfor det på nuværende tidspunkt ikke er muligt at kvantificere forringelserne i de danske havområder." Dette var også udfordringen i 2012, og det anbefales, at MFVM i den kommende periode aktivt søger at gennemføre denne analyse, da det vurderes, at egentlige forbedringer af havmiljøet ikke vil have politisk bevågenhed før størrelsesordenen på de fortsat stigende forringelser af havmiljøet kan dokumenteres.

Deskriptor 1 Biodiversitet (kapitel 9)

- > Det anføres, at viden om bifangst af fugle og marine pattedyr er mangelfuld og søges udbedret, men der er ikke beskrevet specifikke tiltag, der søges gennemført for at opnå mere viden.
- > Vejledende tærskelværdier fra HELCOM gennemgås, men der konkluderes, at de ikke er operative og det fremgår ikke, om de skal gælde for danske havområder eller hvad der i så fald måtte gælde.
- > I forhold til fisk er der kun nævnt mål for hajer. En økosystembaserede tilgang fordrer vurderinger på flere trofiske niveauer og presfaktoranalysen angiver påvirkninger på flere andre arter.
- > I forhold til fortrængning af fugle og anvendelsen af PBR, er det COWIs erfaring at disse værdier kan være problematiske i en fleksibel forvaltning, idet de på en teoretisk og modelleret baggrund, sætter nogle grænser, der kan være svære at imødekomme for udnyttelsen af marine ressourcer. Anvendes disse, bør arbejdet med de danske havplaner inddrages i en større grad, da problemstillingerne med fugle og PBR er et regionalt anliggende og fortrængning af plads (mulige habitater) er centralt og vil skulle forvaltes af havplaner, der udstikker fordeling af havområder til diverse sektorer.

Deskriptor 2 Ikkehjemmehørende arter (kapitel 10)

- > Kvantitative miljømål er fraværende som kommer med et bud på, hvad vi vil tolerere i forhold til en forøgelse i ikkehjemmehørende arter.
- > I miljømålene fokuseres der primært på ballastvand. Hvad med fiskeri og ikkehjemmehørende arter, som indvandrer som følge af klimaforandringer?
- > I første havstrategi var der et miljømål som hed: "Transport af ikke hjemhørende arter via fiskeri og akvakultur aktiviteter søges formindsket". Dette miljømål er fjernet. Hvorfor og er dette baseret på en evaluering af miljømålet?
- > Som det også fremgår af udkastet til havstrategien, vil antallet af ikkehjemmehørende arter med stor sandsynlighed stige. Monitorering vil ikke afhjælpe problemet, men naturligvis understøtte en vurdering af om indsatserne virker på sigt. Det er derfor vigtigt, at der også er miljømål, som søger at minimere antallet af nyankomne arter og sikrer at vores økosystemer er robuste nok til at rumme nye ikkehjemmehørende arter.
- > I første udgave af havstrategien var der tre indikatorer på deskriptor 2. Det er svært at se, hvor disse er inddraget i videreudviklingen af deskriptoren. Havstrategi II konkluderer, at der ikke er grundlag for at vurdere god miljøtilstand. Det er derfor glædeligt at konstatere at NOVANA programmet fra sommeren 2017 er blevet redesignet, så der er mulighed for at fremskaffe mere viden på området.

Deskriptor 3 Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (kapitel 10)

- > Det konstateres, at de foreslåede miljømål for havstrategi II med formuleringen: "Danmark arbejder for", er mindre ambitiøse end målene i første havstrategi. Det er næppe hensigtsmæssigt, når tilstanden fortsat er ringe. Målopfyldelsen er endvidere ikke mulig at vurdere.
- > Det konstateres at tilstanden i forhold til deskriptor 3 hverken er god i Nordsøen eller Østersøen. Det ville være nyttigt at vide om tilstanden var forbedret fra 2012 til 2018. Hvis det ikke er tilfældet, er der noget der tyder på, at de opstillede miljømål ikke er tilstrækkelige og bør skærpes. Her vil omkostningerne ved forringelse af havmiljøet være et vigtigt beslutningsværktøj.
- > Miljømålene er igen svagt defineret, men i dette tilfælde er den nødvendige viden tilgængelig via ICES.

Deskriptor 5 Eutrofiering (kapitel 10)

- > Miljømålet for åbne havområder i Nordsøen og Skagerrak kan næppe betegnes som et miljømål. I havstrategien står der således: "Danmark bidrager til regionalt arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier for Nordsøen og Skagerrak." Hvorfor er der ikke formuleret et miljømål svarende til målet for Østersøen?
- > I første havstrategi var opstillet to konkrete miljømål for Nordsøen og for Kattegat, Bælthavet og vestlige Østersø. Hvad er status for disse? Er der en årsag til at de er afskaffet?

- > Det konstateres i at Danmark ifølge havstrategi II har nedbragt tilførslen af P med 70 % og af N med 50 % siden 1980'erne. Det var samme andel i 2012, så det antages at der siden 2012 ikke er sket en nedbringelse af tilførslen. Er det korrekt? Der er fortsat betydelige problemer med målopfyldelsen i de åbne havområder, så der er behov for miljømål, der bidrager mod en god miljøtilstand uden for de kystnære områder, der reguleres af VRD.

Deskriptor 6 Havbundens integritet (kapitel 12)

- > Det overrasker at miljømålet i første havstrategi om at bevare havbunden ikke er overført til havstrategi II. I den første havstrategi var ét af miljømålene: "Den samlede menneskeskabte påvirkning af havbunden er stabil eller faldende". Målet var relativt konkret. Det er svært at forstå, at ambitionsniveauet sænkes.
- > Det bemærkes, at miljømålene primært tager udgangspunkt i forpligtigelser i eksisterende EU direktiver og at der især lægges vægt på arealmæssigt tab og forstyrrelse snarere end hvilke typer habitat der inddrages, som man f.eks. gør i England. Et supplerende miljømål kan være at udvikle værktøjer til at kortlægge havbundens sensitivitet overfor fysisk forstyrrelse kan overvejes.
- > Fiskeri med bundslæbende redskaber er fortsat en af de største presfaktorer på havbundens integritet. Det er derfor uacceptabelt, at der fortsat er meget lempelige forhold for fiskeri med bundslæbende redskaber. Et miljømål om at reducere brugen af bundslæbende redskaber i dele af de indre danske farvande bør overvejes som et centralt miljømål. I forhold til vores nabolande Sverige, Tyskland, Holland og England er det uambitiøst kun at lave restriktioner på bundslæbende redskaber i det nordlige Øresund, hvor der allerede er trawlforbud.
- > Som tidligere nævnt bemærkes, at erosion ikke er nævnt som en presfaktor på tab af havbund. Hård kystsikring vil i stigende grad inddrage danske kystvande, da de lavvandede strandområder vil blive eroderet væk. I dag har kysten flere steder ikke mulighed for at trække sig tilbage på grund af hård kystsikring og dermed fjernes den lavvandede littoralzone gradvist. Et miljømål om at minimere brugen af hård kystsikring bør indgå som et miljømål.

Deskriptor 8 Forurenende stoffer (kapitel 14)

- > Målet om udfasning af tilførsler af Hg er ambitiøst. Det anbefales dog at forberede industrisektoren på dette, så de rette tiltag kan forberedes. Danske havområder er generelt hårdt belastede med høje Hg-koncentrationer i sediment og biota, og den nuværende forvaltning er uigennemskuelig og modsætningsfyldt. Der skal være en større rumlig opløselighed i data for nuværende belastninger og en konkret vejledning i, hvordan forholdet mellem nye udledninger og eventuelle ændringer i belastninger vurderes.
- > Der er ikke oplæg til nye indsatser i forhold til sammenhæng mellem biologiske effekter og belastninger. Det lader til kun at omhandle TBT som må anses for at være et problem der er kontrol over og som er på vej væk. Det står i stærk kontrast til, at der under flere andre deskriptorer står anført at påvirkningen fra miljøfarlige stoffer på f.eks. fisk, fugle og marine pattedyr, skal håndteres i forvaltningen af denne deskriptor. Her burde man introducere nye overvågningsteknologier der følger BAT og BAP i forhold til en lang række miljøfarlige stoffer, så eksponering og tilhørende effekter bedre kan overvåges.

- > I havmiljøet eksisterer der en konstant eksponering af mange miljøfarlige stoffer på samme tid. Det er den reelle påvirkning for alle habitater og organismer i danske havområder. I havstrategien (og i vandrammedirektiv), sker forvaltningen fortsat med udgangspunkt i tærskelværdier for enkeltstoffer.
- > Der er ikke beskrevet specifikke tiltag, der forventes at gennemføres for retmæssigt at kunne vurdere den økologiske og kemiske tilstand i de mange områder der for nuværende er vurderet som ukendt på grund af manglende viden.
- > Nedbringelse af NO_x fra skibstrafik er ikke et element i havstrategien. Som søfartsnation bør det overvejes at nævne, som der f.eks. er i Tysklands havstrategi. Det kan blandt andet ske ved at udvikle en bedre landbaseret LNG-infrastruktur i danske havne eller forbedre mulighederne for at få landbaseret strøm på skibene.

Deskriptor 10 Marint affald (kapitel 16)

- > Hvad er status for de opstillede miljømål for 2012? Er der indsamlet data til at opstille et referenceniveau i 2020? De nye miljømål kræver at der fastlægges et referenceniveau for at have værdi - ellers er de tomme.
- > Er den kortlagte forekomst af affald i vandsøjlen og på havbunden benyttet til at udforme de nye miljømål?
- > Er andelen af affald på danske strande faldende? Hvis den ikke er, skal nye miljømål ikke sikre at dette sker?

Deskriptor 11 Undervandsstøj (kapitel 17)

- > Grænsen for impulsstøj er angivet til 190 dB, hvilket er grænseværdien for permanente høreskader hos marsvin. Det bemærkes at man ved usikkerhed om skader på dyr ved brug af teknologier bør gå ud fra forsigtighedsprincippet og anvende grænseværdier, som der ligger under niveauet for midlertidige høreskader på marsvin som er på 165 dB re. 1 µPa for midlertidigt høretab (Tougaard 2014, DCE rapport).

Med venlig hilsen

Joachim Raben-Levetzau
Morten Hjorth
Paula Canal Vergés
Karen Riisgaard

Miljø- og Fødevareministeriet
Slotsholmsgade 12
1216 København K
hav@mfvm.dk

Nordensvej 3, Taulov
DK - 7000 Fredericia

Axeltorv 3, Axelborg
DK - 1609 København V

Tlf. +45 70 10 40 40
Fax. +45 75 45 19 28

mail@dkfisk.dk
www.dkfisk.dk

Høring om udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

21. februar 2018
Ref.: HSL

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation (DFPO) fremsender hermed vores kommentarer til høringen, udkast til Danmarks Havstrategi II første del. DFPO vil i første omgang gerne takke for muligheden for at kunne kommentere på udkastet og håber selvfølgelig på at vores synspunkter i videst muligt udstrækning vil blive indarbejdet i Havstrategien, så denne i bedst mulig grad afspejler de forhold der gør sig gældende for de danske fiskere.

Indledningsvis vil DFPO gerne, sammen med Dansk Akvakultur og DSA (Danish Sea food Association) udtrykke en generel og principiel kritik af den socioøkonomiske analyse udarbejdet i forbindelse med første del af Danmarks havstrategi 2.

Ved en gennemgang af udkastet virker det som om, at Miljø- og Fødevareministeriet systematisk undervurderer fiskerierhvervets, fiskeindustriens og akvakulturens samfundsøkonomiske betydning, samtidig med at sportsfiskeriets samfundsøkonomiske systematisk overvurderes.

De misvisende vurderinger gælder flere forhold, men ikke kun f.eks. økonomisk betydning, direkte og indirekte beskæftigelse, afledte effekter, eksport, analyse- og metodevalg og datagrundlag.

Vores specifikke kommentarer til rapporten findes nederst i vores svar under "bemærkninger til rapport om socioøkonomisk analyse".

Dansk fiskeri er allerede reguleret gennem EU politikken kaldet den fælles fiskeripolitik, hvor den økosystembaseret tilgang til fiskeriforvaltningen anvendes. EU's direktiv om maritim fysisk planlægning anvender også en økosystembaseret forvaltning hvor fokus er lagt på sameksistens for at opnå økonomisk vækst på et bæredygtigt

grundlag. At anvende en tilgang der i høj grad tager hensyn til økosystemet, er derfor ikke ukendt for de danske fiskere.

Bemærkninger til rapport om God miljøtilstand, Basisanalyse og Miljømål:

Afsnit 7.9: Der mangler en nærmere beskrivelse af hvad der menes med spøgelsesnet. Det er kun mistede garnredskaber der i en periode efter de er mistet kan bifange fugle og havpattedyr. Trawlredskaber er derimod konstrueret af stive net materiale, der praktisk talt gør det umuligt for fugle og havpattedyr at vikle sig ind i redskaberne og efterfølgende drukne.

Afsnit 8: Se specifikke kommentarer til den socioøkonomiske analyse.

Afsnit 10: I forhold til D3C3 bør man være opmærksom på at en række arter fiskes primært i forhold til deres årlige rekrutteringen. Der er tale om rekrutteringsfiskerier for små arter, hvor langt hovedparten af fiskene er 1 år gamle når de fanges. Arterne forvaltes efter en "escapement" strategi, hvor "overskuddet" i bestanden hvert år høstes ned til Bpa grænsen. For disse arter vil det være uhensigtsmæssigt f.eks. at skulle leve op til D3C3.

Under (Hvad er tilstanden?): Ved brug af F og SSB vil overblikket over bestandene der gengives være et øjebliksbillede af fiskeriet det enkelte år, da F og SSB variere meget for en lang række arter fra år til år.

Afsnit 10.1: Fmsy bør ikke være et punkt der aldrig kan rammes men et interval omkring punktet, så F kan fluktuere omkring dette og leve op til de opstillede kriterier. Hvis det overhovedet skal give mening, er det tvungende nødvendigt, at der arbejdes med intervaller. Dette kunne, i fravær af anvendelig rådgivning fra ICES, for eksempel gøres ved, at man arbejder med intervaller på +/- en given % omkring den gældende vurdering. Det skal i denne sammenhæng påpeges, at ICES seneste vurdering af torsk i Nordsøen medførte en negativ revision af +estimatet på gydebio-massen på mere end 25%, som ikke var udtryk for et fald i biomassen, men udelukkende en fornyet vurdering af hvad den i virkeligheden havde været året før – dengang man vedtog en TAC svarende til Fmsy.

Det, at man vurderer tilstanden ud fra en temporær vurdering af værdien i forhold til et relativt dårligt defineret punkt, giver et problem. For eksempel vil en bestand som har vist en konstant vækst gennem en årrække, men som endnu ikke er større end MSY Btrigger, give et "rødt" signal. Ligeledes vil en art hvor man har sat F en lille smule over Fmsy

fordi SSB er meget større end MSY Btrigger, resultere i en "rød" vurdering. *Biologisk set er det bestandens størrelse der siger noget om tilstanden, mens F har indflydelse på bestandens udvikling på længere sigt.* Den fiskeridødelighed der lægges til grund for fastsættelsen af TAC er normalt Fmsy, men fordi ICES alt for ofte reviderer deres opfattelse af biomassen i negativ retning, kommer den realiserede F til at ligge højere end forventet. Vurderingen af en tilstand giver bedre mening hvis den indeholder en beskrivelse af udviklingen.

Afsnit 10.2: Rødspætte i Nordsøen mangler som art i forhold til tabel 10.2. Det er uklart hvad tabellen bygger på "*Vurderingen er baseret på data fra perioden 2012-2016 [4].*" Hvordan skal dette forstås?

Der arbejdes af ICES på at lægge Brisling i Nordsøen sammen med Skagerrak/Kattegat bestanden, da den nyeste forskning har vist at der er tale om samme bestand. For hjertemusling gennemfører Skaldyrscentret et projekt der netop skal belyse bestandssituationen i Limfjorden. Hjertemusling bør ikke medtages da arten ikke er en målart men fiskes og landes som en bifangst, hvilket også er grunden til dens nuværende status. For Hestereje arbejdes der på en alternativ bestandsvurdering for at kunne vurdere fiskeriets påvirkning af bestanden. Der er en lang række krav fra MSC i forhold til denne bestand. De rejer der fiskes i Skagerrak bør ikke klassificeres som dybhav som levested.

Udvælgelsen af arter spiller en afgørende rolle for den samlede vurdering. I et kaotisk biologisk system vil der sandsynligvis altid være nogle arter som i forhold til den seneste vurdering er mindre end biologerne for tiden synes at de skal være. Hvis det er et krav at alle de valgte arter skal være "grønne" på begge parametre, så vil der aldrig kunne opnås en god tilstand. Når man samtidig har udelukket muligheden for at inddrage udviklingen i bestandene.

De arter hvor der ikke foreligger brugbare data, bør ikke medtages i oversigten. De siger faktisk ikke noget om tilstanden i havet, men muligvis noget om tilstanden i forskningen og forvaltningen. Den antydede underliggende hentydning til at når data er ukendt, så er der nok noget galt er ikke anvendelig på nogen måde.

At medtage ål er ikke blot underligt. Det er irrelevant. Tilstanden i ålebestanden har intet at gøre med havets tilstand. En lang række faktorer har været medvirkende til hvorfor ålebestanden i dag har det så dårligt som den har det.

Afsnit 12. "*Især på grund af bundslæbende fiskeredskaber er en betydelig del af den danske havbund forstyrret.*" Det er klart at alle fiskeri

redskaber der berører havbunden, påvirker denne. Det er dog en meget uklar formulering at anvende *"betydelig del"* som beskrivelse af omfanget. Der eksisterer meget store havområder i farvandene omkring Danmark, hvor der stort set aldrig fiskes og f.eks. i et farvand som Kattegat fiskes der næsten ikke med trawl på vanddybder under 20 meter, hvilket udgør hoveddelen af Kattegats areal.

Under (Hvad er tilstanden?): Det bør fremgå allerede her hvordan man har udregnet de tal der kommer frem til. Metoden der anvendes, har afgørende betydning for det resultat der fremkommer. Det ser umiddelbart ud til at der er blevet anvendt ret store kvadrater og hvis der så er foregået fiskeri i kvadratet, tæller det som påvirket. Estimerne virker umiddelbart meget høje i forhold til den viden erhvervet ellers besidder.

Afsnit 12.2 D6C2: Det er korrekt at fiskeriet efter jomfruhummere ofte sker på de samme lokaliteter år efter år. Fiskeri med fisk som målart er dog meget mere omskiftelig, hvorfor der bør anvendes en periode og ikke enkelte år når påvirkningen opgøres. For muslingefiskeriet anvender fartøjerne en såkaldt "black box" der indsender meget detaljeret information omkring fiskeriet til fiskeristyrelsen, så udbredelsen af dette fiskeri kan dokumenteres 100 %.

Afsnit 12.4 Opgørelse af fiskeri med bundslæbende redskaber: Det fremgår at der anvendes kvadrater på ca. 4 gange 4 km. Denne måde at udregne fiskeriaktiviteten vil altid lede til en meget væsentlig overestimering af området med forstyrrelser. Der kan laves meget bedre estimater ved at anvende VMS data hvor punkterne kobles og redskabets bredde estimeres, som et gennemsnit af flåden. Alternativt kan der anvendes meget mindre kvadrater, jo mindre jo bedre, for at opnå et meget mere præcist estimat. De tal der fremgår nu er efter erhvervets overbevisning kraftig overestimeret.

Afsnit 16.2: *"De fleste fiskere oplever at miste deres garn eller trawl til havs under fiskeri. Sådanne tabte fiskeredskaber kaldes "spøgelsesnet", fordi de i større eller mindre grad kan fortsætte med at fange fisk. Herudover er der også risiko for, at fugle, havpattedyr og bunddyr kan blive viklet ind i redskaberne."* Det bør ikke generaliseres at alle fiskere har prøvet at miste deres fiskeriredskab. Dele heraf måske, men det er meget sjældent at hele redskabet mistes. Et spøgelsesnet et redskab der fisker videre når det er mistet. Dette gør sig ikke gældende for aktive redskaber der ved deres fiskeriproces aktivt slæbes. Disse redskaber er konstrueret af så tykke og stive materialer at det ikke foresætter med at fiske når det mistes. Passive redskaber som garn vil hvis de mistes udgøre et

spørgelsesnet indtil det forholdsvis hurtigt klapper sammen og ligger i en klump på havbunden.

Bemærkninger til rapport om Socioøkonomisk analyse:

Afsnit 1.2: Det er uklart hvad værditilvæksten dækker over og som det også pointeres i teksten burde det beskrives og nærmere præciseres hvad turismen dækker over.

Afsnit 4.9: Der tages udgangspunkt i forholdsvis gamle data der ikke afspejler den nuværende situation i erhvervet særlig godt. Der kunne laves en meget mere præcis beskrivelse ved at anvende rapporten "*Dansk fiskeri og fiskeindustri økonomiske fodaftryk*" fra januar 2018 udarbejdet af Copenhagen Economics, på vegne af Marine Ingredients Denmark, Danmarks Fiskeriforening PO, Danmarks Pelagiske PO, Danish Seafood Association og Danske Havne der har foretaget en analyse af det økonomiske fodaftryk, som fiskeriet og forarbejdningsindustrien sætter. Rapporten fokuserer på tre kerneområder; 1) Danmark som en international platform for handel med fisk og fiskeprodukter, 2) fiskerisektorens betydning for lokalsamfundet og 3) den høje grad af konkurrencedygtighed og produktivitet inden for sektoren.

<https://www.ft.dk/samling/20171/almdel/MOF/bilag/294/1860084.pdf>

Som hovedpunkter fra rapporten kan nævnes:

- **Den danske fiskerisektor sætter et markant fodaftryk på den danske økonomi.**
Når alle aktiviteter sammentælles – fra fisken fanges og landes i havnene, til forarbejdning og eksport til nære og fjerne markeder, hos underleverandører og afledt forbrug i Danmark – bidrager fiskerisektoren årligt med i alt 12,5 mia. kr. til det danske BNP og 16.000 årsværk. Omsætningen fra salg på hjemmemarked og eksportmarkeder beløber sig til i alt 33,2 mia. kr. samlet for erhvervet.
- **Fiskerisektorens aktiviteter er hovedsageligt i landets yderområder og særligt i Nord- og Vestjylland.**
Fiskerisektorens betydning er her af stor betydning: Beskæftigelsen og store dele af det lokale erhvervsliv er direkte eller indirekte afhængig af fiskerisektoren.
- **Velstand i Danmark skabes gennem høj produktivitet.**
Den danske fiskerisektor er i dag ganske produktiv og trækker velstanden i Danmark op. Den høje produktivitet skyldes blandt andet, at store dele af fiskeriet og fiskeindustrien i dag drives i regi af professionelle virksomheder.

Afsnit 4.10: Der henvises gang på gang til rapporten fra 2010 udarbejdet af Cowi og ved at anvende tallene fra denne rapport på en dissideret forkert måde, overestimeres den socioøkonomiske betydning af det rekreative fiskeri betydeligt. Der mangler en forståelse af tallene i rapporten og en fokusering på de lystfiskere der faktisk fisker i havet. De 616.000 lystfiskere der anvendes i udregningen til tabel 10, stammer netop fra Cowi rapporten fra 2010 og er rapportens bud på det samlede tal for danske lystfiskere. Det er ikke et udtryk for de lystfiskere der fisker i havet. For at kunne lystfiske i Danmark skal der indløses fisketegn, hvilket 140.000 personer gjorde i 2016. Hertil ligger fritidsfiskeriet samt personer under 18 og pensionister der er fritaget for at skulle indløse fisketegn. Rapporten *"Status for lystfiskerturismen i Danmark - Input til strategi for lystfiskeri og udvikling af lystfiskerturismen April 2017 Carl Henrik Marcussen Center for Regional- og Turismeforskning"* går mere i dybden med opgørelsen af det danske rekreative fiskeri og der findes en betydelige bedre estimering af det rekreative fiskeris betydning i denne rapport.

DFPO vil gerne opfordre til at den ovennævnte rapport indgår i grundlaget for estimeringen af det rekreative fiskeris betydning og at der fokuseres på de relevante lystfiskere der fisker ved kysten og på havet

Som også nævnt indledningsvis vil DFPO igen gerne gøre opmærksom på at den socioøkonomiske analyse systematisk undervurderer fiskerierhvervets, fiskeindustriens og akvakulturens samfundsøkonomiske betydning, samtidig med at sportsfiskeriets og kystturismens samfundsøkonomiske betydning systematisk overvurderes. Det ser ud som om, at når det kommer til primærerhvervene opgøres de på basis af deres konkrete omsætning, hvor i mod når det kommer til sportsfiskeriets og kystturismens samfundsøkonomiske betydning, så medtages alle mulige afledte effekter.

Afsnit 4.10 bør omskrives på denne baggrund.

Med venlig hilsen

Svend-Erik Andersen

Formand DFPO

DANMARKS JÆGERFORBUND

Danmarks Jægerforbund
Molsvej 34
8410 Rønde

Tlf. + 45 88 88 75 00

post@jaegerne.dk

CRV-nr. 15 79 61 46

Den 21. februar 2019

Miljø- og Fødevareministeriet
Departementet
Slotsholmsgade 12
1216 København K
hav@mfvm.dk

Vedr.: Høring om udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Danmarks Jægerforbund har modtaget ovennævnte forslag i høring, og vi skal i den forbindelse bemærke:

Ad. 20. Deskriptor 1 - Biodiversitet

Her sammenlignes bifangster med jagtlig udnyttelse. Denne er ikke tidssvarende idet jagttiden på ederfugl er revideret af flere omgange med et reduceret udbytte til følge. Tallene i undersøgelsen stammer fra perioden 2001 - 2004 hvor jagten på ederfugl var tilladt på både han og hun. Siden er jagten reduceret og ophørt på hunnen. Derfor høster jagten ikke af bestandens hunner, men kun af hannerne som er i overtal i bestanden. Et hensyn til bestanden som fiskenet af naturlige årsager ikke kan tage.

Bifangsten har formentlig ikke ændret sig og hvis det antages at bifangsten var den samme i 2017 samt forsøgsområdets andel af Danmarks jagtudbytte (25145 nedlagte hanner) var 36,49%(9175 nedlagte hanner) vil bifangsten i 2017 udgøre 6,2%. Derfor ønsker Danmarks Jægerforbund, at der til stadighed arbejdes med at overvåge bifangsten af fugle.

I tilknytning til dette må Danmarks Jægerforbund også pointere, at tærskelværdierne fra HELCOM ikke inddrager det faktum, at jagt på Havlit kun påvirker antallet af hanner. Således kan såvel bifangster som olieugle ikke sidestilles med jagt, når det gælder havlit, ederfugl og fløjlsand.

Populationstæthed

Ynglefugle

Danmarks Jægerforbund finder det bekymrende, at så relativt mange fuglearter er i tilbagegang. Særligt vadefuglene (gruppe 2) er i en negativ udvikling. I den forbindelse vil Danmarks Jægerforbund gerne indstille til, at man ser på årsagssammenhænge.

Overvintrende/trækkende havfugle

Her konkluderes det, at der er stabilitet eller fremgang hos mere end halvdelen af de overvintrende/trækkende fugle. Og at de enkelte grupper vil kunne opfylde målene i EU's biodiversitetsstrategi.

Danmarks Jægerforbund er meget bekymrede over denne konklusion. Især gruppe 5 er langtidstrenden bekymrende.

Ad. 12 Deskriptor 6 - Havbundens integritet

Med tanke på udviklingen blandt fuglegruppe 5 må Danmarks Jægerforbund i den forbindelse stille sig meget undrende overfor, at 80 % af havbunden er forstyrret. Det fremgår desuden, at opgørelsen med stor sandsynlighed underestimerer denne forstyrrelse, da kun fiskerifartøjer over 12 meter indgår i opgørelsen. Danmarks Jægerforbund mener, at der på dette område i den grad er plads til forbedret datagrundlag og vil opfordre til, at al bundslæbende fiskeri logges/overvåges. Således at der kan dannes et bedre overblik over omfanget af fiskeriet og dermed sikre dette sker på et bæredygtigt grundlag.

Yderligere mener Danmarks Jægerforbund, at muslingskrab er så ødelæggende for havbunden, at dette i nogle tilfælde bør kategoriseres som tab af havbund og ikke som beskrevet i rapporten blot en forstyrrelse.

Ad. 14 Deskriptor 8 - Forurenende stoffer

Danmarks Jægerforbund er positive over, at udviklingen af olieudslip fra østersølandene er på et historisk lavt niveau, men forventer også at overvågningen opretholdes. Danmarks Jægerforbund kan tilslutte sig det langsigtede mål om nul olieudslip. Modsat er det bekymrende at se, at der er sket en stigning i antal og omfang af oliespild fra olie- og gasindustrien.

Ad. Deskriptor 9 - Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

Danmarks Jægerforbund ser gerne, at man på lige fod med fisk og skaldyr undersøger indholdet af forurenende stoffer i fugle. Havdykænderne er et niveau højere i fødekæden, hvorfor der kunne ske en ophobning af stofferne i fuglene. Udover fuglenes egnethed til konsum vil det også være formålstjenligt at undersøge indholdet af skadelige stoffer med henblik på fuglenes sundhed som levende organisme. I den sammenhæng vil Danmarks Jægerforbund gerne bidrage til en sådan undersøgelse, f.eks. baseret på nedlagte fugle.

Ad. 7.13 Havbrug, herunder tilhørende infrastruktur

Havbrug udleder næringsstoffer til havmiljøet ligesom der anvendes kobber, medicinering mfl. Derfor er Danmarks Jægerforbund meget bekymrede over, at der ikke findes opgørelser over havbrugs samlede effekter på havmiljøet. Forurening med næringsstoffer er hovedårsag til tilbagegangen af ålegræs i de danske farvande. En øget udledning af næringsstoffer vil sandsynligvis også medføre en forøget risiko for iltsvind. Ålegræsset er en vigtig fødekilde for en række planteædende vandfugle som pibeand og knortegås. Det ses for eksempel i Nibe-Gjøl Bredning, hvor ålegræsset igen har vundet terræn, og med det er antallet af fugle steget.

Danmarks Jægerforbund vil kraftigt opfordre til, at der skabes et overblik over omfanget af udledningen fra havbrugene samt effekterne af denne. Samt at havbrug stilles til ansvar for den udledning, der måtte ske - det vil sige rensning inden udledning eller 100% kompenserende foranstaltninger med kontrollerbar effekt.

Afslutningsvis vil Danmarks Jægerforbund gerne påpege, at havbrug gør en stor indgriben i havarealet, hvor færdsel ikke kan foregå. Dette er til stor gene for alle friluftaktiviteter på havet herunder jagt.

Rettelser:

s. 77 rapporten Danmarks Havstrategi II Første del 7.12 andet afsnit: Da ederfugl er angivet med køn (han) bør såvel fløjlsand som havlit angives med (han) da der ikke er jagttid på hunner af disse arter.

Venlig hilsen
Danmarks Jægerforbund

Claus Lind Christensen
Formand

Direkte tlf. + 45 27 80 28 55
E-mail clc@jaegerne.dk

Dato: 21. februar 2019

Til
Miljø og Fødevarerministeriet
hav@mfv.dk

Danmarks Naturfredningsforenings hørings svar til Danmarks Havstrategi II

Miljøstyrelsen har sendt udkast til Danmarks Havstrategi II i 12 ugers offentlig høring med frist til 21. februar 2019. Danmarks Naturfredningsforening (DN) takker for muligheden for at kommentere Miljøstyrelsens udkast og fremsender hermed sine bemærkninger:

Danmarks Naturfredningsforenings overordnede bemærkninger

Danmark har gennem mange årtier opnået velstand gennem landbrug, fiskeri, råstofindvinning, energi, og mange andre aktiviteter, som i vid udstrækning er sket på bekostning af havets natur, der i dag fremstår forarmet. Havstrategien giver os værktøjet til at give havet sin rigdom tilbage, til gavn ikke kun for nuværende og kommende generationer.

Regeringen bør genlæse rammerne for Havstrategidirektivet, hvor det tydeligt fremgår, at *'Fællesskabet må reducere sin påvirkning af havene, uanset hvor virkningerne heraf viser sig'*, samt at *'Havmiljøet er en værdifuld arv, der som sådan må beskyttes, bevares og, hvor det er muligt, genoprettes med det endemål at opretholde biodiversiteten og tilvejebringe mangfoldige og dynamiske oceaner og have, der er rene, sunde og produktive'*.

Regeringens udkast til Havstrategi II går alt for uambitiøst til den opgave, som det påvises nedenfor. Havstrategien skal strammes op på følgende generelle punkter for at komme på rette spor:

- Danmark skal sætte kvantitative miljømål, eller foreløbige delmål (dvs. hvad, hvor meget og hvornår) for alle deskriptorer og kriterier.
- Danmark skal tilkendegive sin vilje til fælles tærskelværdier og miljømål ved at uddybe, hvad man konkret, aktivt arbejder for regionalt og med hvilke tidsrammer.
- Danmark skal levere data og trends på sine kvantitative miljømål fra Havstrategi I, så tilgængelig viden udnyttes og synliggøres – også selvom kravene til Havstrategi fra EU-Kommissionens side, er fælles tærskelværdier.
- Danmark skal synliggøre sine projekter til udfyldelse af de store, konstaterede videnshuller og projekternes tidsrammer.

På den måde kan Danmark leve op til Havstrategidirektivet - om end med forsinkelse, signalere at regeringen betragter beskyttelsen af de danske havs natur og miljø som en investering i fremtiden - ikke som en byrde, og at Danmark er en seriøs aktiv medspiller internationalt – ikke en fedtspiller.

På den måde når vi ikke kun i mål med havstrategidirektivet, men også med forpligtelserne på FN's verdensmål nr. 14 "Livet i havet", og biodiversitetskonventionens Aichi-mål 6 og 11.

Baggrund

Danmarks første Havstrategi fra 2012, skulle direktivmæssigt rumme en miljømæssig status for havmiljøet og de presfaktorer, der påvirker det, samt en økonomisk og social analyse af anvendelsen af og omkostningerne ved en forringelse af havmiljøet. Desuden en fastlæggelse af hvad god miljøtilstand (GES) er på regionalt eller subregionalt havniveau, og endelig af en fastlæggelse af miljømål og tilhørende indikatorer som målparametre, der skal sikre fremdriften mod GES.

DN anerkendte dengang i sit hørings svar, at Havstrategi I var baseret på et ganske grundigt, om end ikke tilstrækkeligt forarbejde. DN påpegede således at havstrategien skal måles på i hvilket omfang det lever op til direktivets krav om fastlæggelse af god miljøtilstand, samt konkrete miljømål og naturligvis på det valgte ambitionsniveau. DN fandt det også afgørende at tydeliggøre behovet for indsats - kvalitativt og kvantitativt (hvad, hvor meget og hvornår) samt at gøre brug af forsigtighedsprincippet, hvor den nødvendige viden ikke foreligger, herunder så der klart fastsættes mål og tidsrammer for, hvordan denne viden tilvejebringes.

Desværre leverede den endelige Havstrategi I slet ikke på disse centrale punkter, men manglede præcis lige så mange konkrete og målbare miljømål og indsatser og rammer for udfyldelse af videnshuller, som høringsudkastet gjorde.

I 2014 nåede EU-Kommissionen i sin vurdering af medlemsstaternes første Havstrategier frem til tilsvarende konklusioner. Nemlig, at der omgående var behov for en yderligere og langt mere konkret indsats, hvis medlemsstaterne skulle opnå god miljøtilstand inden 2020. Kommissionen fremhævede især behovet for mere konsistens og præcision medlemsstaterne imellem, og behovet for at miljømål og tilstand blev fastlagt og vurderet på standardiserede, kvantificerbare måder. Endelig lagde Kommissionen vægt på at tage mere systematisk udgangspunkt i standarder i gældende EU-lovgivning eller, hvis sådanne ikke er fastsat, de standarder, der er fastsat i regionale havkonventioner eller andre internationale aftaler.

Netop disse krav er siden blevet endnu tydeligere beskrevet i Kommissionens afgørelse 2017/848 af 17.maj 2017 om kriterier for god miljøtilstand i havet. Afgørelsen er bindende for medlemslandenes udformning af Havstrategi II.

I afgørelsen fastlægges, at fælles tærskelværdier, kriterier og metodiske standarder skal anvendes til udformningen af fælles karakteristika for en god miljøtilstand, og for vurderingen af, om der er opnået en god miljøtilstand. Endelig skal sådanne fælles bedømmelselementer sikre konsistens og sammenlignelighed på hav- eller subregionsniveau.

Indtil sådanne tærskelværdier er blevet fastlagt gennem et samarbejde på EU-niveau eller på regionalt eller subregionalt niveau, bør medlemsstaterne kunne anvende nationale tærskelværdier, retningsmæssige tendenser eller belastningsbaserede tærskelværdier som referencer. Tærskelværdierne bør desuden fastlægges på grundlag af forsigtighedsprincippet, og afspejle de potentielle risici for havmiljøet, især hvor der er videnshuller.

Eksempelvis lyder Kommissions-afgørelsens indledende pkt. 16): *"Medlemsstaterne bør angive, i hvilket omfang der er opnået en god miljøtilstand, som den andel af deres havområder, hvor tærskelværdierne er nået, eller den andel af kriterieelementer (arter, forurenende stoffer osv.), som tærskelværdierne er nået for. Når medlemsstaterne vurderer deres havområders bør de i lyset af havområders ofte langsomme reaktion på forandring angive enhver ændring i tilstanden som bedre, stabil eller værre sammenlignet med den foregående rapporteringsperiode."*

Endelig siger EU-Kommissionen at revisionen efter denne afgørelse, bør gennemføres rettidigt med henblik på, at støtte en vellykket opdatering af havstrategierne senest i 2018. Desværre fremstår det aktuelle udkast til Havstrategi II ikke som en sådan vellykket opdatering af Havstrategi I, eller i overensstemmelse med Kommissions-afgørelsen. Tværtimod.

Udkastet til Havstrategi II

Havstrategidirektivets Artikel 1 siger: *"Ved dette direktiv skabes en ramme, inden for hvilken medlemsstaterne skal træffe de fornødne foranstaltninger til at opnå eller opretholde en god miljøtilstand i havmiljøet senest i år 2020"*. Det er altså dette krav Havstrategi II, skal måles op imod.

Det fremgår af høringsbrevet til udkastet til denne første del af Danmarks Havstrategi II, at den indeholder:

- En beskrivelse af hvad "god miljøtilstand" er, baseret på Kommissionens afgørelse 2017/848 om kriterier for god miljøtilstand i havet,
- En basisanalyse bestående af beskrivelse og vurdering af havområdernes egenskaber og nuværende miljøtilstand,
- En økonomisk og social analyse af havområdene udnyttelse, herunder omkostninger ved en forringelse af havmiljøet, og
- En række miljømål med tilhørende indikatorer med henblik på at sigte mod opnåelsen af god miljøtilstand.

Desuden – og af afgørende betydning – at denne første del af Danmarks Havstrategi II følger en minimumsimplementering, jf. regeringens byrdestop. Strategien vurderes desuden ikke at have nogen erhvervsøkonomiske eller væsentlige administrative konsekvenser.

Det omtalte byrdestop omfatter Regeringens 5 principper for implementering af erhvervsrettet EU-regulering:

1. Den nationale regulering bør som udgangspunkt ikke gå videre end minimumskravene i EU-reguleringen.
2. Danske virksomheder bør ikke stilles dårligere i den internationale konkurrence, hvorfor implementeringen ikke bør være mere byrdefuld end den forventede implementering i sammenlignelige EU-lande.
3. Fleksibilitet og undtagelsesmuligheder i EU-reguleringen bør udnyttes.
4. I det omfang det er muligt og hensigtsmæssigt, bør EU-regulering implementeres gennem alternativer til regulering.
5. Byrdefuld EU-regulering bør træde i kraft senest muligt og under hensyntagen til de fælles ikrafttrædelsesdatoer.

Minimumsimplementeringen indebærer indlysende, at Danmarks havstrategi ikke vil være ambitiøs, men sigter efter så lidt som muligt, så sent som muligt og med fuld udnyttelse af undtagelses- og udsættelsesmuligheder.

De muligheder er der desværre mange af da Havstrategidirektivet i sit udgangspunkt er svagt i sin formulering af konkrete mål, kvantitative standarder og bindende tidsfrister. Selvom Kommissionen med sin afgørelse fra 2017 har strammet op på de kvantitative, målbare krav til landenes næste havstrategier, så kom afgørelsen reelt så sent og rummede så mange krav til fælles fastsættelser af tærskelværdier regionalt/subregionalt eller i EU-regi, at uambitiøse lande endnu en gang kan smyge sig uden om fastsættelse af konkrete miljømål i Havstrategi II, blot ved at forholde sig passivt afventende.

Dette kombineret med regeringens minimumsimplementeringsstrategi betyder, at Havstrategi II for Danmarks vedkommende, ikke bringer os ét skridt nærmere et bedre havmiljø, hvilket DN finder stærkt bekymrende på den danske havnatures vegne.

Basisanalysen viser da også, at målsætningen om god miljøtilstand i 2020 ikke vil blive opfyldt for blot et eneste dansk havområde, og der således overordnet set ikke engang er tale om dansk minimumsimplementering, men om underimplementering af havstrategidirektivet.

Basisanalysen

Havstrategi II's basisanalyse beskriver danske havområder, som tydeligvis har lidt under mange årtiers intensiv negativ påvirkning fra både land- og havbaserede sektorer.

Havbundens integritet (deskriptor 6)

Tab og fysiske påvirkninger

Særligt bemærkelsesværdigt er den omfattende fysiske påvirkning af havbunden. Deciderede tab af havbund til infrastruktur og råstofindvinding udgør 0,5% og 1,1% i hhv. Nordsø- og Østersø-områderne. Dog er tabet af groft sediment infralittoralt (vanddækket dybde ned til 1% lysnedtrængning) i Østersøen på hele 52%. Habitattypen har som udgangspunkt meget lille udbredelse dér. Andeledes massivt ser det ud med fysiske forstyrrelser af havbunden hvor hhv. 85% og 67% af Nordsø- og Østersø-områderne er påvirkede, samlet set 80% af hele det danske havområde (2013). Påvirkningen er næsten udelukkende fiskeri med bundtrawl med fartøjer over 12 meter, og er således en minimumsopgørelse. På vanddybder større end 30 meter er det hele 89% af Østersøens havbund og 93% af Nordsøens havbund der påvirkes. Det fremgår, at både OSPAR og HELCOM har kortlagt indikatorer for havbundsforstyrrelser men at der endnu ikke er fastsat tærskelværdier – Danmark bør ikke vente på at disse bliver vedtaget, men fastsætte sine egne, der kan bruges i perioden, frem til at landene i HELCOM og OSPAR får fastsat ens værdier. Hvordan vil Danmark ellers sikre, at naturtyperne på havbunden opnår eller bare nærmer sig 'god miljøtilstand' inden 2020?

Habitattyper på havbunden

Miljøstyrelsen skriver, at det ikke er muligt at afgøre om påvirkningen har negativ effekt på bundhabitaterne. Utvivlsomt er nogen bundhabitater mere følsomme over for forstyrrelser end andre, men at forstyrrelser indebærer indgreb i den naturlige havbunds integritet og efterlader

havbunden i genopretningstilstande af forskellig varighed, er indiskutabelt. Herunder genopretning af havbundsstrukturen, dens matrix af oxiderede/reducerede zoner og sårbare arters størrelsesfordeling.

I den netop offentliggjorte NOVANA-rapport om det danske havmiljø står at *"Artsrigdommen i Nordsøen var kun ca. det halve af niveauet i Kattegat, og specielt i Skagerrak indikerer den lave artsrigdom, at bundfaunaen er i en dårlig tilstand. Den lille biodiversitet i Skagerrak, dele af Nordsøen og den relativt lille biodiversitet i nogle områder af Kattegat er sammenfaldende med de områder, der trawles mest, og hvor der ikke er andre kendte presfaktorer"*. Virkningen af forstyrrelser fra bundtrawl kan således ikke med rimelighed drages i tvivl.

Tallene viser, at der i dag stort set ikke kan finde sammenhængende arealer til havs, som kan betragtes som uforstyrrede. Vi er derfor dårligt i stand til at se, hvordan havnaturen udvikler sig, uden direkte påvirkning fra mennesker. Det gør det særdeles svært at adskille effekter af vores direkte påvirkning af havet, fra overordnede forandringer som f.eks. kan være klimadrevne eller skyldes landbaserede påvirkninger. Derfor mener DN, at der skal udpeges repræsentative områder med "urørt hav", som er tilstrækkeligt store, til at de kan fungere som videnskabelige referenceområder i årene fremover. Det kan i havstrategi-sammenhæng ske gennem udpeging af store fuldt beskyttede og overvågede havområder (MPA'er), der internationalt er anerkendt som et af de mest effektive instrumenter til genskabelse og bevaring af biodiversitet.

Af de udpegede danske marine Natura 2000-områder, der udgør ca. 18% af det danske havområde, er det reelt kun ca. 2% der arealmæssigt er beskyttet mod eksempelvis trawlfiskeri, så de er klart utilstrækkeligt beskyttede i dag.

Det fremgår af Basisanalysen, at Danmark på trods af, at der i HELCOM-regi allerede er udarbejdet en opgørelse af tabt areal pr. habitattype, ikke benytter denne opgørelse, da den ikke indeholder en vurdering af alle danske habitattyper. Det undrer DN meget, at Danmarks så ikke bare har anvendt de vurderinger der er lavet for nogle af habitattyperne.

Det fremgår desuden, at Danmark ikke anerkender, at akvakulturanlæg giver et tab af habitatnatur og havbund, det på trods af, at det i HELCOM-regi er beskrevet som et tab. DN er helt uforstående overfor at Danmark ikke anerkender dette som tab – akvakulturanlæg giver en påvirkning på havbunden hvor de vedvarende ligger.

Biodiversitet (arter) (deskriptor 1)

For 'Biodiversitet (arter)' nyder basisanalysen godt af Kommissionsafgørelsen fra 2017, i den forstand, at der leveres en gennemgang (kvantitativt/trends) af langt flere arter end tilfældet var i Havstrategi I i 2012, især for fugle. Af ikke-erhvervs-mæssigt udnyttede fiskearter vurderes 15 (bifangst-)arter, hvor især bestandene af rokker og hajararterne bemærkes at være i dårlig tilstand uden at det dog kvantificeres. Der er således et meget stort antal fiskearter (ud af de i alt ca. 200 arter i danske farvande), hvor der endnu ikke foreligger en vurdering – præcis som i 2012 - uden at der tilsyneladende er gjort nogen særlig indsats på at forbedre vidensgrundlaget herom.

For pelagiske habitater gælder, at der ingen detailviden er om hverken planteplankton (som bedømmes på biomasse) eller dyreplankton på artsniveau. HELCOM har lavet indikatorvurde-

ringer på kiselalger og furealger, men Danmark har indvendinger mod vurderingerne, og vælger derfor ikke at bruge dem, også selvom der faktisk er danske tidsserier fra 1989 til 2015 for disse!

For denne deskriptor, er det kun miljømål 1.4 og 1.6 (ang. marsvin), der kan siges at være målbare mål. Men man skal være klart opmærksom på, at en bifangstdødelighed for marsvin på max 1,7% er en generel operationalisering af ASCOBAN-mål af ældre dato, som er videreført i Habitatdirektivet, men som nødvendigvis på differentieres for de forskellige bestandes sårbarhed i hhv. Nordsøen og Østersøen.

Plast (deskriptor 10)

95% af undersøgte havfugle (mallebukker) har plast i maven, hvilket er stærkt alarmerende. 20-30% af undersøgte fiskemaver indeholder plast, og 4 ud af 5 blåmuslinger indeholder plast. Nylig forskning viser desuden markante skader på blåmuslingers udvikling som følge af almindeligt forekommende mikroplastkoncentrationer. Det skal anerkendes at plastaffald er et globalt problem, som kræver store begrænsninger i plastanvendelsen og omfattende affaldshåndtering, og at Danmark på sidste parameter er i relativt god proces.

Der er syv miljømål i denne deskriptor, og kun miljømål 10.2 kan beskrives som et reelt mål – dog uden nogen form for beskrivelse af, hvordan FN's mål om at '*reducere og forebygge marint affald inden 2025*' bliver nået. De resterende miljømål er ikke-målbare mål, det er midler til at nå målet om at reducere og minimere mængden af plast i havmiljøet.

Folketinget vedtog i januar 2019 en national plasthandlingsplan, der sætter nogle overordnede rammer for, hvordan vi skal reducere mængden af plast og forebygge at det ender i naturen. Desværre er de økonomiske midler for handlingsplanen meget få, da der kun er sat 50 mio. kr. af over 4 år, til at få gang i arbejdet. Alle de syv miljømål i deskriptor 10, er en del af plasthandlingsplanen, men der er i plasthandlingsplanen endnu ikke afsat eksakte midler til disse mål.

Eutrofiering (deskriptor 5)

Afstrømningen af næringsstoffer (kvælstof og fosfor) fra land, er havets største presfaktor. I forhold til Havstrategi II bliver dette håndteret gennem vandområdeplanernes indsatser. DN finder imidlertid tilstandsbeskrivelsen for kystvandene temmelig tendentiøs. Det anføres at i 2016 havde to ud af 119 kystvande målopfyldelse, men at "*udviklingen går mod en forbedring af tilstanden*". Kvælstoftilførslen har imidlertid været stigende de seneste 4-5 år efter Landbrugspakken. Ifølge NOVANA-overvågningen er der set en stigning i primærproduktion, klorofyl (algemængden) og fald i vandsøjleklarhed i kystvandene. Både N og P har gennem en længere årrække været udsat for systematiske fejlanalyser – de nævnes, men betydningen kvantificeres ikke. Foreløbige vurderinger tyder på, at havet er tilført ca. 7% mere kvælstof end antaget, og det forekommer derfor mærkværdigt at tilstandsvurderingen ikke omtaler disse for havmiljøet – både det kystnære og det åbne - negative trends.

Ikke-hjemmehørende arter (deskriptor 2)

Ikke-hjemmehørende arter har været stigende i perioden 2003-14, muligvis med stagnerende tendens da NOVANA i 2011-15 ikke har registreret nye arter. Men eftersom antal fundne arter afspejler omfanget af overvågningen, og der i forskningsprojekter er registreret nye arter, som NOVANA ikke har fanget, kan der ligeså vel være tale om for begrænset NOVANA-overvågning, som om stagnation. Basisanalysen har særligt fokus på udbredelsen af sortmundet kutling, hvilket kan være berettiget nok, men der savnes en begrundelse for netop denne ene fokus-art. Andre arter som amerikansk ribbegøple, sargassotang og stillehavsstøsters forekommer ligeså oplagte kandidater.

Miljøfarlige stoffer (deskriptor 8)

Forurenende stoffer

For syntetiske og ikke-syntetiske miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) er tilstandsbilledet meget broget. For det første overvåges for en række EU-prioriterede stoffer i andre matricer end EU har fastsat kvalitetskrav for. For nogle stoffer findes der nationalt fastsatte krav, og for andre regionale værdier. Generelt har EU-fastsatte krav forrang og der skal tilstræbes anvendt regionale krav derudover. Det giver miljømæssigt god mening at fastholde nationale krav, hvor de er skærpede i forhold til EU eller regionale krav, men det er ikke gjort tydeligt hvor det er tilfældet. Både matrice- og kravværdi-problematikken bør behandles og tydeliggøres til bunds i den endelige havstrategi.

Havstrategien har fokus på kviksølv, bromerede flammehæmmere PBDE, PFOS og PAH'en benz(a)pyren, da disse er problematiske i vandområdeplanerne, og derfor fornuftigvis antages også at være det uden for vandplanområderne. Basisanalysen konkluderer at kun kviksølv og PBDE giver overskridelser uden for territorialvandene. Det er stærkt bekymrende at der er omfattende kravoverskridelser, og endda tegn på stigende trend for kviksølv i muslinger nogen steder og overskridelser i fisk af PBDE overalt.

Det er meget bekymrende og uacceptabelt nølende, at selvom det danske miljømål 8.2 siger at emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv skal standses eller udfases, så siger det supplerende mål 8.3, at *"Frem mod 2021 igangsættes en kildeopsporing af de forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastsatte miljømål i overfladevandområder i henhold til vandrammedirektivet. Om nødvendigt skal gældende godkendelser og tilladelser revideres i muligt omfang."* Det burde hedde at inden 2021 foretages en kildeopsporing, og relevante godkendelser og tilladelser revideres med henblik på, at udledningerne sikrer målopfyldelse.

Akutte forureningshændelser

Disse udgør en selvstændig problematik idet uheld naturligvis kan ske, men ofte sker det pga. dårlig eller ulovlig praksis, som myndighedskontrollen ikke fanger. Fredericia-branden, som førte til kollaps af en overfyldt gødningstank med 4-5.000 tons kvælstof og udledning af disse til Lillebælt som følge, er ét eksempel. Årlige brande i skrotoplag på danske havne med luft- og vandemissioner af ukendte mængder af sundheds- og miljøskadelige stoffer et andet. Det danske olieberedskab har gennem årtier været for ringe udstyret til at gribe hurtigt nok og effektivt nok ind over for olieforureninger, med unødvendigt store skadevirkninger på dyre- og planteliv til følge. De danske miljøskibe kan således hverken nå frem til olieforureninger hurtigt nok, eller starte opsamling øjeblikkeligt pga. eksplosionsrisiko på de utidssvarende skibe. Trods bevillinger til nye skibe for flere år siden er der intet sket.

De valgte miljømål må på baggrund af ovenstående, anses for varm luft og festtaleri.

Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum (deskriptor 9)

Om forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum siger tilstandsvurderingen, at der er problemer med for høje niveauer af dioxin og PCB i visse fisk og skaldyr fra Østersøen. Problemet med disse stoffer er i stigning, så vidt DN er bekendt, men der mangler klart angivelse af trend i rapporten.

Dioxin tilføres primært luftbåret fra forbrændingsprocesser ved lave temperaturer – ikke mindst af affald. Det anføres at Danmarks bidrag er stabilt, men det er DN bekendt, at der er store problemer med retvisende måling af dioxinmissioner fordi de især stammer fra opstart og nedkørsler af forbrændingsprocesser, og disse perioder er af kortere varighed, men er talrige. I disse ufuldstændige forbrændinger måles/fanges dioxinen ikke af de standarder for emissionsmålinger og opgørelser, der anvendes. Derfor er det meget tvivlsomt om det er korrekt at de danske dioxinmissioner fra forbrændingsanlæg reelt er faldet med 94% siden 1990.

At der ikke er styr på den danske dioxin-emissioner ses tydeligt i miljømål 9.1 *"Trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften stiger ikke signifikant"* suppleret med miljømål 9.3 *"Miljøstyrelsen forbedrer løbende emissionsopgørelserne for POP-stoffer til luften."*

Det er naturligvis helt utilfredsstillende med et mål om at dioxin-emissionerne godt må stige, blot ikke signifikant! Miljømål 9.2-9.4 er vel allerede noget som er krav og reguleret, og kan vel derfor ikke indsættes som miljømål, bl.a. fordi der ikke er tale om mål, men om midler til at nå målene?

Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (deskriptor 3)

Tilstanden for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande vurderer Danmark ud fra 22 udvalgte bestande i Nordsøen og 6 i Østersøen, og hvorvidt de lever op til den fælles fiskeripolitik (CFP's) MSY-mål. Det gør hhv. 10 og 2 bestande, mens hhv. 8 og 3 bestande ikke gør. Altså opfylder under halvdelen MSY-målene, og her er 5 bestande efterladt som ukendte.

Der er tale om et øjebliksbillede for 2016-17 og inkluderer altså ikke nogen trend, hvilket ikke er tilfredsstillende til vurdering af om forvaltningen er bæredygtig. Der foreligger helt afgjort ICES-data, der kunne synliggøre sådanne trends. Det er heller ikke tilfredsstillende at vurderingen ikke omfatter alle erhvervsmæssigt udnyttede arter på det foreliggende vidensgrundlag.

Alle væsentlige ikke-kommercielle bifangarter bør ligeledes indgå i vurderingen, herunder ikke mindst hajer og rokker som sårbare langsomt-reproducerende arter. Endelig er det helt utilfredsstillende at der ikke er nogen opgørelser af bestandenes alders-/størrelsesfordeling, som er et væsentligt krav til vurdering af en bestands sundhed.

Det er klart at Havstrategi II må henvise til CFP og dens mål om fiskeri på bestande på MSY-niveau. Miljømålet om at *"Danmark arbejder for at stigende andel kommercielt fiskede be-*

stande reguleres efter MSY-principperne i EU's fælles fiskeripolitik" er imidlertid stærkt utilfredsstillende for en fiskerination af Danmarks format. Målet skal da klart være at ALLE bestande snarest opnår MSY-målene. Realiteten er desværre at Danmark i de årlige kvoteforhandlinger i EU, ofte tyer til prioritering af relativ stabilitet i fiskeriet frem for opnåelse af GES jf. CFP.

Havets Fødenet (deskriptor 4)

Havets Fødenet burde jf. Kommissionsafgørelsen beskrives ud fra diversiteten af trofiske niveauer, balancen af fordelingen mellem trofiske niveauer, størrelsesfordelingen af individer på tværs af trofiske niveauer samt produktivitet. Der leveres ingen data eller beskrivelser overhovedet i denne kontekst, og det fastsatte miljømål afspejler da også denne afmagt: *"I takt med at miljømålene for presfaktorer og tilstand under de øvrige deskriptorer opnås, forventes det, at balancen i havets fødenet forbedres."*

Hydrografiske ændringer (Deskriptor 7)

Afsnittet skal angiveligt opdateres af en ekstern konsulent, men rummer en beskrivelse af at hydrografiske ændringer søges opgjort og begrænset til et minimum i forbindelse med væsentlige anlæg til havs. Det er DN's vurdering, at der generelt i Danmark i forbindelse med væsentlige anlægsarbejder til havs seriøst søges at begrænse de hydrografiske effekter.

Undervandsstøj (Deskriptor 11)

Undervandsstøj er en relativ ny presfaktor-disciplin og dens regulering og kortlægning er endnu mangelfuld. Impulsstøj er der EU-tærskelværdier for, som dog må justeres i takt med øget indsigt for forskellige grupper af havdyr. En vejledning i afværgeforanstaltninger som annonceret er bestemt påkrævet – ikke bare for seismik, men også for anlægsarbejder, men en vejledning gør det ikke ud for et miljømål.

Miljømålene

En ting er, at ministeriets ambitionsniveau med minimumsimplementeringen ikke afspejler nogen nationale ambitioner på havmiljøets vegne. Hertil kommer at miljømålene, som er et omdrejningspunkt for havstrategien, grundlæggende er grebet forkert an. Størstedelen af de 62 miljømål beskrevet i Danmarks Havstrategi II, er ganske enkelt ikke miljømål, men en liste over arbejdsprocesser og analyser, hvoraf mange for længst burde have været gennemført som forarbejde til Danmarks Havstrategi II. At udarbejde et katalog over virkemidler, med henblik på at forebygge marint affald, er ikke et miljømål. At deltage i en arbejdsgruppe om undervandsstøj, er ikke et miljømål. At vurdere behovet for supplerende beskyttede områder i Østersøen og Nordsøen er ikke et miljømål. Dataopsamling, udredninger og internationale dialogmøder er ikke miljømål.

DN har gennemgået de 62 miljømål, der er skematisk opført i resumeet til Danmarks Havstrategi II. DN har ovenfor under de tematiske afsnit omtalt enkelte af målene.

Det er DN's vurdering at 17 af miljømålene:

- Helt (miljømål 1.2/1.4/1.6/2.1/5.1/5.2/5.3/6.6/6.7/8.6/10.2/11.1/11.6)

- eller delvis (6.1/8.1/8.2/8.3, delvis pga. utilstrækkelig kvantificering, præcisering eller udvalg af parametre)

lever op til betegnelsen miljømål – dvs. de rummer de elementer af kvantificering (hvad, hvor meget, hvornår), eller afventer berettiget, at der udformes EU-krav.

45 af målene lever således ikke op til at være miljømål – de afspejler enten ubestemte "arbejde for" og "fremme" formuleringer, er hensigtserklæringer eller udgør overvågning, udredning, vidensindsamling og andre upræcise indsatser uden program og tidsrammer.

Ser vi på hvor mange af de fastsatte Deskriptor-kriterier (DxCy) som Havstrategi II faktisk forholder sig til efter forskrifterne i Kommissionens afgørelse fra 2017 om især kvantificering, er billedet ligeså skuffende.

Det er DN's opfattelse, at 9 af Kommissionens i alt 40 Deskriptor-kriterier (DxCy) er helt eller delvis opfyldt i Havstrategi II hvad angår kvantificerbare vurderingskriterier anvendt som anført i Kommissions-beslutningen. 31 deskriptorer er således ikke berørt på den forventede kvantitative vis.

Til de 31 skal det dog siges, at Kommisionsafgørelsen fra 2017 kræver, at der for mange kriterier skal laves fælles tærskelværdier enten regionalt, subregionalt eller på EU-niveau (i det omfang de ikke allerede eksisterer). Til dem forholder Danmark sig i alle tilfælde (passivt) afventende i denne rapportering, og giver altså ingen tilkendegivelser eller bud på hvad Danmark mener de skal indeholde eller arbejder for.

I en række tilfælde havde Havstrategi I faktisk sat kvantificerbare mål for udvalgte indikatorer, under især deskriptor 1, 4 og 6 så som:

- Enkelte fiskearter – tobis, torsk, sej,
- Fuglearter - lom, sortand, havlit,
- Pattedyr - spættet sæl,
- Hestemuslinger, søfjer, haploops, artantal,
- Biomasse og deres fordeling samt forstyrrelses-følsomme arter på blødbunden,
- Artsantal, dækningsgrad og dybdeudbredelse af makroalger på stenrev i visse havområder,
- Kvaliteten af fremherskende habitater og udbredelse af habitater af særlig biologisk interesse,
- Områder til repræsentative og sammenhængende net af beskyttede marine områder,
- Sårbarhedsindex for forstyrrelsesfølsomme arter, samt
- Samlet påvirkning af havbundens integritet.

Dem havde det været oplagt at følge op på og rapportere trends/data for i denne næste generation plan. Det har man valgt ikke at gøre, og i stedet holde sig til alene Kommissionsafgørelsens struktur i rapporteringen. Det er ikke god nyttiggørelse og opfølgning på eksisterende data.

Deres fravær i Havstrategi II betyder at væsentlige dele af havets økosystem ikke er omfattet af miljømål, f.eks. miljømål for makroalger (tang), bundfauna (bundlevende dyr), og sårbare habitattyper udpeget af regionale havkommissioner. Omfanget af manglerne er så store, at det strider mod hovedforpligtigelserne i havstrategidirektivet. Selv en minimumsimplementering, som Miljø- og Fødevareministeriet stiler efter, skal sikre, at der er tilstrækkelige miljømål til at biologiske samfund i de fremherskende habitater kan vurderes.

Manglen på nye og videreførte miljømål finder DN dybt uansvarligt, og det bliver værre af, at man ikke engang anvender midlertidige delmål i den mellemliggende tid, hvor der afventes fælles tærskelværdier etc.

Hvorfor benytter Miljø- og Fødevarerministeriet ikke de gode mål vi trods alt har: Udbreder målene fra vandrammedirektivet til de åbne havområder, og bevarer miljømålene fra Danmarks Havstrategi I? Og erstatter dem med de fælles mål efterhånden som de bliver til? Det ville signalere andet end passivitet.

Bemærkninger til tekst i øvrigt

Kapitel 7 - Menneskelige aktiviteter og påvirkninger

Tabel 7.1 Presfaktorer. Det forekommer meget besynderligt at dyrkning på land (ferskvandsdambrug, skovbrug, landbrug), luft og land-transport (-emissioner), industriel og bymæssig bebyggelse og affaldshåndtering (spildevand og luftemissioner) ikke indgår som presfaktorer af relevans. Både pga. af landtransport og erkendte problemer med netop næringsstoffer, NO_x, forsurening, Hg og andre problematikker fra landbaserede aktiviteter. Især når eksempelvis landvinding, kystbeskyttelse, sejlrender og klappinger (som jo absolut er kystnære) optræder. Hvad selve forarbejdningen af fisk og skaldyr har at gøre her, er tilsvarende mystisk – den er i øvrigt overvejende baseret på import af fisk og skaldyr.

Kapitel 8 - Socioøkonomisk analyse

Den socioøkonomiske analyse forekommer bestemt ikke fyldestgørende, men rummer alligevel en række interessante observationer.

For det første er det bemærkelsesværdigt at skibsfart og energi (både olie og vind), som jo klart nok er havbaserede aktiviteter, i den socioøkonomiske analyse kommer til at veje så tungt eftersom ingen af sektorerne jo er afhængige af et sundt og økologisk velfungerende havmiljø, men alene af havet som transportmedie eller som det sted, hvor udvindingen/energiproduktionen finder sted - helt uafhængige af havmiljøets tilstand. Det skævvrider efter DNS opfattelse aldeles analysens vurderinger af omkostninger og gevinster ved hhv et dårligt og et sundt havmiljø. Begge aktiviteter er derimod noget, der kan have katastrofale påvirkninger på havmiljøet.

For det andet er det bemærkelsesværdigt at erhvervsfiskeri fylder så forholdsvis lidt, også sammenlignet alene med en reelt havmiljøafhængig sektor som turisme. Dansk fiskeris omsætning og værditilvækst udgør således kun hhv. 2,8 mia. og 1,8 mia. kr. og beskæftiger 1.600 personer, mens forarbejdning bidrager med hhv. 17 mia. og 2,4 mia. kr. og beskæftiger 3.000 personer – forskellen især betinget af forarbejdning af store mængder importeret fisk. Kystturismens omsætning beløber sig til 28,2 mia. kr. (2014-værdier) med en direkte værditilvækst på 8,7 mia. kr., svarende til 30 % af hele turismesektoren. I alt skønnes beskæftigelsen inden for kystturismen, inklusive afledte effekter, at være på ca. 40.000 årsværk (35 % af den samlede sektor). Lystfiskeri omsætter til sammenligning for 2,1 mia. kr. og beskæftiger nær 2.500 personer.

For det tredje er det bemærkelsesværdigt at man ikke opgør værdien af at fiske udelukkende på fiskebestande på MSY-niveau, som jo pt er målet i fiskeripolitikken. Det er af Oceana (2017) opgjort at fangsterne da ville være 56% større end i dag!

For det fjerde kan man konstatere at den stærkt omdiskuterede havbrugssektor bidrager med en omsætning på 0,45 mia. kr. og en værditilvækst på 0,067 mia. kr. og beskæftiger 103 personer.

For det femte er det interessant at eneste opgørelse af værdi af et sundt havmiljø omfatter et studie af omkostningerne ved et dårligt havmiljø som følge af eutrofiering, baseret på en rejseomkostningsmetode og en betalingsvillighedsmetode. Det antages da at værdien ved et godt havmiljø, svarer til omkostningerne ved et dårligt og det udgør 930-1177 mio. kr. årligt.

Opsummerende må DN konstatere, at faktuelle tal for økonomi og beskæftigelse i de enkelte sektorer i dag udgør et bedre grundlag for "omkostningseffektive beslutninger" end socioøkonomiske analyser, som der her præsenteres.

Kapitel 10 - Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

Klart der henvises til CFP, men realiteten er at Danmark ofte tyer til prioritering af relativ stabilitet i fiskeriet frem for opnåelse af GES jvf. CFP. Danmark skal ikke arbejde for at stigende andele af bestande overholder CFP, men at ALLE snarest opnår dem. Hvorfor anvender Danmark status for 2016/17 for dødelighed og gydebiomasse, når der eksisterer historiske trends? Hvordan sikres det, at alders og størrelsesfordeling opnås – redskabstilpasning eller store MPA'er hvor (de store) fisk er totalfredede? Tabel 10.3: Hvordan kan torsk i østlige Østersø være i god gydebiomasse tilstand når der hyles om katastrofal kondition og udmagring af bestanden? Miljømål skal skærpes (alle og ingen), alle kommercielle arter omfattes, bifangst af ikke kommercielle arter skal inkluderes i vurderinger. Langsomt reproducerende arter?

Kapitel 18 Kumulative påvirkninger af presfaktorer

Basisanalysen har et kort afsnit om kumulative påvirkninger af presfaktorer. Her opgøres mulige potentielle påvirkninger ud fra kendskab til samtidig tilstedeværelse af en-flere presfaktorer og økosystemkomponenter (arter og naturtyper). Effekten af denne samtidighed vurderes så.

Problemet med en sådan analyse er:

- 1) at påvirkninger ikke kumuleres ud fra en reel viden om hvorledes de enkelte presfaktorer samvirker eller modvirker, men ud fra en (additiv) summering af tilstedeværelse og potentielle effekter,
- 2) at man i effektvurderingerne anvender såkaldte følsomhedsvægte baseret på vægtning af et antal (22!) ekspertvurderinger i stedet for kvantificerbare funktionelle sammenhænge og
- 3) at man derefter udpeger og rangordner de væsentligste presfaktorer.

Det giver sig udslag i en rangordning af presfaktorernes væsentlighed baseret på tilstedeværelse, men uden viden om faktisk effekt på havets økosystem. Derfor rangeres f.eks. mikroplastik, støj og ikke-hjemmehørende arter højt på grund af udbredt tilstedeværelse, men uden

reelt kendskab til deres effekter, mens fiskeri, med dets biomasse-påvirkning og dets forstyrrelse af havbundens struktur og funktion af samlet set 80% af danske havområder, rangeres lavere.

Metodemæssigt kan tilgangen have forskningsmæssig interesse, men DN er særdeles skeptisk over for anvendelsen i en politisk/forvaltningsmæssig sammenhæng, hvor tilstedeværelse og heraf følgende rangering af én presfaktor, let bliver brugt som ensbetydende med effekt, og ikke som potentiel risiko for effekt.

Afsluttende bemærkninger

Havstrategi II's basisanalyse beskriver danske havområder, som tydeligvis har lidt under mange årtiers intensiv, negativ påvirkning fra både land- og havbaserede sektorer.

Det er indlysende med de mange chokerende tal fra basisanalysen, at der kræves fokus, handling og ressourcer, hvis Danmark nogensinde skal opnå en god miljøtilstand i havene omkring os. Hvis vi ikke hurtigt får rettet op på tilstanden i de danske havområder, vil det have betydelige erhvervsøkonomiske konsekvenser, ligesom det vil have store konsekvenser for havnaturen!

I Havstrategi II's afsluttende perspektivering står at *"Forud for næste indsatsprogram (2021) kan der være behov for at indsamle viden med henblik på at kunne tilrettelægge et indsatsprogram, der er så effektivt og målrettet som muligt."* Og helt afslutningsvis *"Vi kan imidlertid nå langt allerede med den foreliggende viden"*. Begge dele tør svært antydes, men i Danmark viser dette udkast til Havstrategi II klart, at man lader manglende viden stå i vejen for indsats baseret på den foreliggende viden.

Med venlig hilsen

Therese Nissen
Natur- og Miljømedarbejder
Tlf.: 31 19 32 31
E-mail: tgdn@dn.dk

Henning Mørk Jørgensen
Havbiolog
Tlf.: 31 19 32 35
E-mail: hmj@dn.dk

Miljø- og Fødevarerministeriet

Slotsholmsgade 12
1216 København K
hav@mfvm.dk

Høringssvar til udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Hermed følger Danmarks Pelagiske Producentorganisations bemærkninger til første del af Danmarks havstrategi II.

Helt overordnet er det værd at bemærke, at fiskeriforvaltningen gennem EU's Fælles Fiskeripolitik og kvotefastsættelse er bæredygtig, samt at kvotefastsættelsen bygger på grundlag af input fra uafhængige forskere og i mange tilfælde lange dataserier fra videnskabelige togter og registrerede fangster. Den nuværende fiskeriregulering er for mange bestande således baseret på et solidt videnskabeligt grundlag, og det er derfor fornuftigt, at der i havstrategien henvises til EU's Fælles Fiskeripolitik for at undgå unødige overlap og sikre sammenhæng imellem foranstaltningerne.

Nedenfor følger specifikke bemærkninger til passager i udkastet.

Miljømål for deskriptor 3 – Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

Miljømålet for deskriptoren beskrives som: *"Danmark arbejder for, at et stigende antal kommercielt fiskede bestande reguleres efter MSY-principperne i EU's fælles fiskeripolitik."*

Flerårige forvaltningsplaner for fiskebestande er en vigtig bestanddel af fiskeriforvaltningen i EU, og der arbejdes på, at flere bestande bliver omfattet af flerårige forvaltningsplaner.

Forvaltningsplanerne skal indeholde et mål for bæredygtig udnyttelse af bestandene, men planerne har også til formål at øge stabiliteten og den langsigtede forudsigelighed for fiskere¹. De kan således afvige for målsætningen om MSY for at understøtte andre målsætninger, men bliver stadig evalueret af ICES ift. en langsigtet bæredygtighedsmålsætning. Det er fx gældende for forvaltningsplanen for atlantiskandiske sild, hvor ønsket om en stabil kvote betyder, at der fiskes med en fiskeridødelighed væsentligt under FMSY. DPPO anbefaler derfor, at "eller gældende flerårige forvaltningsplaner" tilføjes til miljømålsætningen.

God miljøtilstand og miljømål for fiskeridødeligheden (D3C1)

Flere steder beskrives det, at fiskeridødeligheden ikke må overstige FMSY. Det kan være problematisk af flere årsager. For det første er det tilladt, at fiskeridødeligheden, for fiskerier der er forvaltet efter flerårige forvaltningsplaner, overstiger FMSY, selvom planen er vurderet som bæredygtig på lang sigt. Fiskerier, der er bæredygtigt forvaltet, kan på den måde u hensigtsmæssigt blive stemplet som værende i ikke god tilstand. Overskridelsen af FMSY kan ske både fordi, der i planen kan være indlagt stabilitet i kvoterne, så de fx maksimalt må have udsving på 20 %, eller det kan være muligt inden for bæredygtige rammer, at fiske ved en højere fiskeridødelighed i perioder når bestandsstørrelsen er meget stor. Sidstnævnte er tilfældet i den flerårig forvaltningsplan for torske-, silde- og brislingebestandene i Østersøen². For det andet er rådgivningen fra ICES

¹ <https://www.consilium.europa.eu/da/policies/eu-fish-stocks/multiannual-management-plans/>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1139&from=EN>

forbundet med usikkerhed. Usikkerheden betyder, at selvom rådgivningen følges, så vil den realiserede fiskeridødelighed nogle gange overstige FMSY, hvilket DTU AQUA også bemærker i notatet, som ligger til grund for vurderingen af fiskebestandene. Der bør derfor benyttes en anden metode til at beskrive god tilstand og miljømålsætningen for fiskeridødeligheden, så den ikke svinger ud og ind af god tilstand på må og få, selvom bestanden forvaltes efter bedste evne og intet andet tyder på en bestand i dårlig tilstand. Der kunne muligvis benyttes intervaller, en vurdering af om kvoterne er overholdt eller flerårige gennemsnit af F. DPPO deltager gerne i en dialog om mulighederne.

God miljøtilstand for gydebiomassen(D3C2)

Den overordnede målsætning er en forvaltning efter MSY-principperne, men i beskrivelsen af god miljøtilstand for gydebiomasse (side 99) står der, at ” *Gydebiomassen for populationer af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er over de niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte*”. Det må tolkes som om gydebiomassen skal være højere end de niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte. I forklaringen står der dog et *niveau, der svarer til det niveau, der opnås ved at fiske med en fiskeridødelighed på FMSY*”. Ved forvaltning efter MSY-principperne vil gydebiomassen fluktuere omkring niveauet, som kan producere MSY, hvilket der også er taget højde for ved evaluering af miljøtilstanden for gydebiomassen. DPPO anbefaler, at den førstnævnte sætning ændres til fx ”fluktuerer omkring det niveau, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte”, så der opnås konsistens og misforståelse undgås.

Socioøkonomisk analyse

DPPO henviser til Danmarks Fiskeriforenings PO's bemærkninger til den socioøkonomiske analyse.

Sendt per mail til
hav@mfvm.dk

Vingsted, den 20. februar, 2019.

Høringssvar til Udkast til Danmarks Havstrategi II, 2018-2024

Danmarks Sportsfiskerforbund har sammen med WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening sendt et fælles høringssvar.

Nogle af pointerne i høringssvaret er:

- Underskriverne retter kritik af, at den danske regering har besluttet, at havstrategien skal følge en minimumsimplementering. Det er alt for uambigt i forhold til, at stort set samtlige danske havområder befinder sig i en historisk dårlig tilstand. Og helt uacceptabelt set i lyset af, at ikke et eneste havområde vil kunne leve op til miljømålene inden 2020.
- Det skyldes blandt andet en stigende udledning af næringssalte til havmiljøet; udledninger, der burde reduceres markant mere, end der lægges op til.
- Der er for få områder, som er beskyttet mod eksempelvis råstofindvinding, bundtrawlende redskaber og lignende. Der er behov for meget større uberørte arealer, hvis de sårbare dyre- og plantesamfund skal kunne reetablere sig.
- Der skal udpeges repræsentative områder med ”urørt hav”, som er tilstrækkeligt store til, at de kan fungere som videnskabelige referenceområder og refugier for de sårbare dyrearter i årene fremover.
- Et stort antal miljømål, der indgik i Havstrategi I, er forsvundet. Det mener underskriverne er imod forpligtelserne i havstrategi-direktivet.
- Regeringen bør betragte beskyttelsen af de danske haves natur og miljø som en investering i fremtiden - ikke som en byrde.

Danmarks Sportsfiskerforbund har valgt at gå sammen med de førnævnte interessenter, fordi vi og vores medlemmer med egne øjne har kunnet konstatere, at havmiljøet er blevet dår-

ligere og dårligere de senere år. Det har blandt andet udmøntet sig i, at lystfiskeriet efter arter som torsk, skrubbe, rødspætte og ising i store dele af vore farvande ikke længere er muligt, ligesom det attraktive og økonomisk meget værdifulde lystfiskeri efter havørred er gået tilbage i områder, der store dele af året plages af iltsvind og uklart vand på grund af alger.

Vi har også kunnet konstatere, at ålegræsset er forsvundet eller lever en hensygnende tilværelse i mange områder. Byttedyrssamfundene – alt fra krebsdyr og havbørsteorme til fiskene som forskellige arter af kutling, ulk, ålekvabbe med flere – skranter også primært på grund af iltsvind og de relaterede, negative konsekvenser. Når de nederste lag af fødekæden ikke fungerer, så påvirker det selvfølgelig de rovfisk, der er vigtige i både det rekreative og erhvervsmæssige fiskeri.

Det fælles høringssvar er et nødråb. Situationen er simpelthen så kritisk, at alle gode kræfter har valgt at stå sammen! Danmarks Sportsfiskerforbund håber – sammen med de andre medunderskrivere – at det fælles høringssvar samt alle de individuelle kan sætte havmiljøet på både den folkelige og politiske dagsorden.

Hvis forvaltningen af havet fortsætter ud ad samme spor og følger den vej, der lægges op til i udkastet til Havstrategi II, så er der en reel risiko for, at en lang række af de erhvervsmæssige og rekreative muligheder, der i dag genererer milliardindtægter til det danske samfund, vil forsvinde.

Den varslede minimumsimplementering kan derfor vise sig at blive meget dyr med uoprettelige skader for biodiversiteten i havet som følge og med store økonomiske tab for turisterhvervet, erhvervsfiskeriet og de afledte indtægter fra lystfiskeriet for blot at nævne nogle af de mest åbenlyse konsekvenser.

Reduktionen i overvågning af havmiljøet, som har fundet sted de seneste 10-15 år, betyder, at der generelt mangler meget viden for at kunne fastsætte miljøtilstanden for flere fiskearter og bundfaunatyper på de åbne havområder. Dette fremgår tydelig af rapporten. Dan-

marks Sportsfiskerforbund anbefaler derfor, at myndighederne øger den marine overvågning af sårbare habitattyper og fiskearter, hvor data er mangelfulde.

I forhold til den socioøkonomiske analyse, så er der store mangler, hvilket også nævnes i materialet. Det er beklageligt, for i en situation, hvor regeringen har valgt en minimumsimplicitering, ville det være meningsfyldt, hvis værdien af forskellige aktiviteter og indsatser i langt højere grad var vurderet op imod hinanden. Hvad er eksempelvis det økonomiske potentiale i at få genoprettet bestandene af torsk, skrubbe, pighvarre og rødspætte i Kattegat imod den værdi, som en række nye havbrug i Kattegat kan bidrage med til samfundet? Hermed en opfordring til at øge vores viden på området, sådan at fremtidige prioriteringer kan foretages på et endnu bedre vidensgrundlag.

Efter disse overordnede betragtninger samt dem, der står i det fælles høringssvar, har vi følgende kommentarer til udkastet til strategien:

Afsnit 7.15 på side 79:

Her mener vi, at der er behov for fokus på hurtigfærgernes potentielle fysiske påvirkning af de marine økosystemer. Det er videnskabeligt beskrevet, at der er påviselige fysiske påvirkninger af hurtigfærgernes sejlads, men omfanget afhænger af flere faktorer som vanddybde og sejlhastighed. Der mangler undersøgelser, som beskriver hurtigfærgernes forventede påvirkninger af bundfaunaen – herunder fødegrundlaget for bundlevende fisk. Planerne om at indsætte hurtigfærger mellem Samsø og Sjælland/Jylland understreger vigtigheden af at opnå større viden om mulige, negative konsekvenser.

Deskriptor 4 – Havets fødenet.

Relativ ny viden fra blandt andet forsøg i Canada indikerer, at arten strandkrabbe kan påvirke udbredelse af ålegræs. Den ødelægger angiveligt planten, når den søger efter føde i sedimentet omkring rodnettet. Gennem vores dialog med fritidsfiskere ved vi, at antallet af strandkrabben rigtig mange steder i landet ligger på et historisk højt niveau. Vi vil derfor opfordre til, at man i indsatsprogrammerne adresserer den ubalance, strandkrabben forårsager.

Deskriptor 5 - Eutrofiering

Udledningerne af næringsalte er sandsynligvis et af de væsentligste problemer i forhold til at opnå god miljøtilstand på en lang række af parametrene. Vi mener derfor, at alle nye initiativer, der kan medføre en merudledning, bør bremses. Det giver sig selv, at dette ikke er tilstrækkeligt – der bør også gennemføres en reduktion af de nuværende udledninger.

De manglende ambitioner skinner klart igennem på dette område. Det overordnede miljømål for de åbne havområder i Havstrategi II er, at: ”Menneskeskabt eutrofiering **så vidt muligt** (min fremhævelse) er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på havbunden”. I Havstrategidirektivet, der sætter rammerne for arbejdet med at opnå en god miljøtilstand, er det formuleret på denne måde: ”Menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på havbunden”.

Den danske tilgang – minimumsimplementeringen – som har til formål at sikre et rent hav, kommer meget tydeligt til udtryk ved formuleringen ”så vidt muligt”. Denne måde at forvalte vores fælles ressourcer på er uholdbar. Frivillige aftaler og manglende investeringer løser ikke de helt grundlæggende udfordringer.

Set i lyset af den manglende lyst til at investere i den nødvendige begrænsning af udledningerne, virker det nærmest grotesk, at der er planer om at etablere nye havbrug i Kattegat. Dette havområde er – takket være stor vandudskiftning – et af de mindre belastede områder, men miljømålene er dog ikke opfyldt. Samtidig så vil udledninger fra nye havbrug følge de dominerende havstrømme syd på til områder, der i dag allerede er meget hårdt belastet af eutrofiering. Alene dette faktum burde medføre, at alle planer om nye havbrug burde stoppes – og det burde fremgå af havstrategien.

Det skal også med, at udledningerne af kvælstof og fosfor fra de konventionelle havbrug med åbne bure er dybt problematiske. Selv om de udleder en relativ lille andel af den samlede mængde næringsalte, så er tidspunktet for udledningerne i sommerhalvåret og sammensætningen af næringsalte meget potent. Kombinationen betyder, at effekten af udled-

ningerne fra åbne havbrug skal ganges med en faktor ni. Det medfører i praksis, at udledningen af kvælstof fra de planlagte, nye havbrug i Kattegat svarer til øgning af de samlede, danske kvælstofudledninger med cirka 10 % – hvis planerne om nye havbrug imod al sund fornuft gennemføres.

Deskriptor 6 – havbundens integritet

Det nævnes i materialet, at 85 % af havbunden i Nordsøen og 67 % af havbunden i Østersøen er forstyrret. Det nævnes ligeledes, at op imod 100 % af nogle typer af havbund er forstyrret. En stor del af forstyrrelsen skyldes brugen af bundslæbende redskaber. Vi ved samtidig, at mindst 95 % af de huledannende stenrev er forsvundet på grund af stenfiskeri.

Selv om vi ikke kender alle de negative konsekvenser af forstyrrelserne og manglen af stabile habitater, så bør det være åbenlyst, at situationen er uholdbar. Ustabile, forstyrrede og manglende levesteder kombineret med eutrofiering må være en meget slem cocktail for havbundens biodiversitet. Forbuddet med brug af trawl i en del af Øresund dokumenterer, hvad det kan have af positive konsekvenser for dyre- og plantelivet i et område, når bunden får fred.

Vi vil derfor opfordre til, at der etableres flere områder, der kan friholdes for bundtrawl. Vi mener også, at planen bør indeholde konkrete planer for reetablering af de mistede stenrev.

I forhold til råstofindvinding, så er der indikationer på, at behovet vil vokse de kommende år. Sandfodringsprojekter forskellige steder i landet, vejbyggerier og nybyggerier vil kræve masser af sand- og stenmaterialer. Danmarks Sportsfiskerforbund vurderer, at den nuværende lovgivning, selv om den er strammet op, ikke sikrer mod, at råstofindvindingen kan finde sted i områder, der er vigtige i forhold til biodiversiteten eller for alle former for fiskeriinteresser. Vi opfordrer derfor til, at havstrategien forholder sig til den problemstilling. Gerne i form af en række anbefalinger, der kan sikre, at de vigtigste fiskeriområder – både erhvervsmæssige og rekreative – kan friholdes for råstofindvinding.

Med venlig hilsen

Kaare Manniche Ebert

Biolog

Skyttevej 5 • Vingsted • 7182 Bredsten • Telefon 75 82 06 99 • www.sportsfiskerforbundet.dk • post@sportsfiskerforbundet.dk
Sydbank, Kontonummer: 7700 1079078 • IBAN-nr: DK7977000009403858 • SWIFT-kode: SYBKDK22

Miljø- og Fødevareministeriet
Departementet
Slotsholmsgade 12
1216 København K
hav@mfvm.dk

Silkeborg den 21. februar 2019

Høring af udkast til første del af Danmarks Havstrategi 2

Vi takker for muligheden for at fremsende bemærkninger til udkast til første del af Danmarks Havstrategi 2. Høringsmaterialet består af én del indeholdende en beskrivelse af god miljøtilstand, en basisanalyse og miljømål, samt én anden del indeholdende en socioøkonomisk analyse.

Indledningsvis vil vi gerne sammen med DFPO (Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation) og DSA (Danish Seafood Association) udtrykke en generel og principiel kritik af udkast til første del af Danmarks Havstrategi 2.

Ved en gennemgang af udkastet virker det som om, at Miljø- og Fødevareministeriet (MFVM) systematisk undervurderer fiskerierhvervets, fiskeindustriens og akvakulturens samfundsøkonomiske betydning, samtidig med at sportsfiskeriets samfundsøkonomiske systematisk overvurderes.

De misvisende vurderinger gælder flere forhold, men ikke kun f.eks. økonomisk betydning, direkte og indirekte beskæftigelse, afledte effekter, eksport, analyse- og metodevalg og datagrundlag.

Udkast til første del af Danmarks havstrategi 2 kan i den nuværende form derfor efter vores opfattelse ikke betragtes som et retvisende beslutningsgrundlag for en saglig, faktabaseret politisk beslutning om den kommende havstrategi.

Et voksende verdensmarked kræver flere fisk, end der kan fanges bæredygtigt i havene. Akvakultur kan bidrage til at løse denne globale udfordring og ca. halvdelen af alle fisk til konsum kommer i dag fra akvakultur¹. Det indgår således i den danske strategi for bæredygtig udvikling af akvakultur², at akvakulturproduktionen af fisk bl.a. skal ske i offshoreanlæg i de åbne havområder. I strategien fremhæves det, at den danske akvakultursektor er én af verdens mest effektive og miljøvenlige.

Det fremgår videre af den politiske aftale om Dansk Akvakultur i vækst³, at aftaleparterne ønsker, at der udpeges egnede lokaliteter til etablering af nye havbrug i Kattegat, Bælthavet og den Centrale Østersø,

¹ <http://www.fao.org/fishery/aquaculture/en>

² Strategi for bæredygtig udvikling af den danske akvakultursektor 2014 – 2020, MFVM, 2016

³ Dansk Akvakultur i vækst 1. juli 2016

hvor der er miljømæssigt råderum, og at eksisterende miljømæssigt råderum skal udnyttes til at sikre en øget produktion i havbrug. Konkret er det i Landbrug og Fødevarepakken⁴ besluttet, at anvende et miljømæssigt råderum på 800 ton kvælstof til havbrugsproduktion i havområder omfattet af havstrategien uden for vandplanområderne.

Det politiske ønske om vækst i akvakultur skal ses i lyset af, at der også i EU er stigende fokus på, at akvakultursektoren fremover skal dække en større andel af markedernes behov for råvarer. I EU's fælles fiskeripolitik satses der på en bæredygtig udvikling af akvakultursektoren, der kan medvirke til at skabe vækst og nye arbejdspladser. Akvakultur er endvidere én af hjørnestene i EU's strategi for Blå Vækst⁵.

Det er derfor afgørende, at havstrategien understøtter muligheder for vækst i havbrug gennem tilvejebringelse af miljømæssigt råderum og placeringsmuligheder for etablering af nye havbrug i havområder.

Derudover har Dansk Akvakultur følgende konkrete bemærkninger til materialet.

1. Bemærkninger til rapport om Socioøkonomisk analyse

Afsnit 4.9 Fangst af fisk og skaldyr.

Det fremgår af afsnittet, at *"Krav om blandt andet miljøcertificeringer, som "Marine Stewardship Council" (MSC) fra forarbejdningsindustrien til fiskerne og fiskeriforeninger har været med til at understøtte en mere bæredygtig udvikling af fiskeri og akvakultur"*.

Vi indstiller, at formuleringen ændres til: *"Krav om blandt andet miljøcertificeringer, som "Marine Stewardship Council" (MSC) og "Aquaculture Stewardship Council" (ASC) fra forarbejdningsindustrien til fiskere og opdrætter har været med til at understøtte en mere bæredygtig udvikling af fiskeri og akvakultur"*.

Afsnit 4.10 Fritidsfiskere/lystfiskeri (rekreativt fiskeri)

Vi finder det kritisabelt, at afsnit 4.10 ikke er afgrænset til kun at omfatte de aktiviteter, der er relevante for havområder. Det fremgår af afsnit 1.2 (Sammenfatning af de vigtigste resultater), at den socioøkonomiske analyse skal enten opgøre og beskrive værdien af udnyttelsen af de danske havområder eller beskrive de tilfælde, hvor datagrundlaget og/eller forudsætningerne er mangelfulde. Datagrundlaget for at opgøre værdien af den del af fritidsfiskerier/lystfiskeri, der kun omfatter udnyttelse af danske havområder, er mangelfuldt, og derfor bør der ikke anføres data for den socioøkonomiske værdi for dette område.

Dette underbygges med følgende argumenter.

Det anføres, at 617.000 danskere mellem 18 og 65 er på fisketur mindst en gang om året, hvilket svarer til 17-18 % af befolkningen. Tallet er misvisende, fordi det omfatter alle former for fritidsfiskeri, og

⁴ Landbrugs og Fødevarepakken 22. dec. 2015

⁵ KOM(2012) 494

ikke blot den del der vedrører havstrategiområder. Tallet er endvidere i modstrid med værdierne i rapporten "Status for lystfiskerturismen i Danmark - Input til strategi for lystfiskeri og udvikling af lystfiskerturismen"⁶, hvor andelen af befolkningen, der fisker regelmæssigt, opgøres til 4,3 %. Det fremgår af afsnit 7.17 i første del af udkast til havstrategi, at det estimeres, at "120.000 danskere har været på havfiskeri", men der anføres ingen værdi for denne aktivitet. Der er ca. 18.100 medlemmer af Dansk Sportsfiskerforbund, som omtaler sig selv som 'Hovedorganisation for lyst- og sportsfiskere i Danmark', hvorfor der måske i stedet kunne tages udgangspunkt i dette tal.

Vi finder det kritisabelt, at Miljø- og Fødevarerministeriet (MVFM) anvender tallet om 617.000 årlige lystfiskere, da disse tal er fra en stikprøve i en COWI rapport fra 2010⁷, som efterfølgende har været genstand for omfattende kritik. MVFM anfører også selv, at tallene er meget usikre. Det burde derfor ikke anvendes i udkastet.

Hvis MVFM mener, at der er 617.000 lystfiskere i Danmark, som årligt fisker i havstrategiområderne, så burde MVFM samtidig medtage natur- og miljøpåvirkningen af dette rekreative fiskeri bl.a. i afsnit 7.9 rapport om God Miljøtilstand, Basisanalyse og Miljømål. Påvirkningen må bl.a. være betydningen for de vilde fiskebestande. F.eks. 617.000 lystfiskere x 5 fisketure om året x 1 fisk af 1 kg pr stk. svarer til et fiskeri på i alt ca. 3 mio. kg fisk om året. Tallene er et estimat. Hertil skal så lægges den miljømæssige betydningen samt klimabelastning, der forekommer ved de relativt høje transport- og energiomkostninger, der følger af den pågældende COWI rapport.

Det fremgår af tabel 11 i den socioøkonomiske analyse, at "*den sammenfattende vurdering af fritidsfiskeriets betydning er baseret på Jacobsens input-outputanalyse fra 2010*". Det bemærkes, at denne omfatter alle former for fritidsfiskeri, og ikke kun den del, der vedrører havområder. Det fremgår f.eks. af rapporten (s. 16), "*at omsætningen fra overnattende havørredfiskere på Fyn ligger i omegnen af 24-38 mio. kr.*" Det bemærkes også, at opgørelsen bygger på input-outputanalyser. Denne metodetilgang finder ikke anvendelse på andre opgørelser i den socioøkonomiske analyse, hvilket er problematisk i forhold til sammenligneligheden.

Vi finder, at de tal, der er at finde i Jacobsens input-outputanalyse fra 2010, er misvisende. Denne rapport beregner den samfundsøkonomiske betydning af lystfiskernes køb af f.eks.: "fodtøj", "taxi", "bøger", "CD'er", "S-tog" etc. Det er svært at forstå, hvorfor MVFM anvender disse beregninger i en socioøkonomisk analyse, når til sammenligning med f.eks. fiskeri, akvakultur og fiskeindustri, hvor den økonomiske effekt er beregnet med helt andre metoder. Når MVFM finder, at køb af f.eks. "fodtøj" og "S-tog" er relevant for den socioøkonomiske vurdering for havstrategi, så bør det på samme måde gælde for vurdering af de andre erhvervssektorer i udkastet.

⁶ Carl Henrik Marcussen (23017): Center for Regional- og Turismeforskning. Status for lystfiskerturismen i Danmark - Input til strategi for lystfiskeri og udvikling af lystfiskerturismen https://crt.dk/media/84369/Status_for_lystfiskerturismen_i_Danmark.pdf

⁷ COVI 2010: Fødevarerministeriet. Analyse af adfærd, motiver og præferencer blandt danske lystfiskere Udarbejdet som del af projektet Samfundsøkonomisk betydning af lystfiskeri i Danmark

Det må derfor ligges til grund, at de værdier, der anføres i afsnit 4.10 og i tabel 11 ikke bygger på data med tilstrækkelig validitet og reliabilitet, at metodetilgangen ikke er konsistent med andre opgørelser i udkastet havstrategi, og at tallene i tabel 11 derfor på ingen måde afspejler de værdier, der alene kan henføres til havområder. Når MFVM vurderer⁸: ”... at disse resultater ikke bør anvendes pga. metodeusikkerheden i COWI's studie.” er det kritisabelt at MFVM alligevel anvender tallene i den socioøkonomiske analyse, f.eks. i tabel 11.

Vi indstiller, at tal og værdier i afsnit 4.10 fjernes, og at det i tråd med fakta konkluderes, at værdien af fritidsfiskeri i havområder ikke kan opgøres, fordi datagrundlaget er mangelfuldt og utilstrækkeligt.

Afsnit 4.13 Akvakultur – havbrug herunder infrastruktur.

Vi indstiller, at afsnit 4.13 udvides til at omfatte alle former for akvakultur i havområder. Dette indebærer, at afsnit 4.11 (Høst af havplanter) integreres i afsnit 4.13 på samme måde som opdræt af muslinger, og at overskriften ændres til f.eks. ”Akvakultur (havbrug, muslinge- og tangopdræt)”.

Vi indstiller videre, at det i afsnit om opdræt af fisk anføres, at alle videnskabelige undersøgelser viser, at danske havbrug ikke påvirker vandmiljøet væsentligt uden for havbrugene eller i de nærliggende havområder og NATURA 2000 områder. Dette forhold uddybes under bemærkninger til eutrofiering.

Det fremgår videre af afsnittet, at ”Der er en yderligere risiko for interaktion med vilde fiskebestande gennem undslupne fisk og evt. sygdomsspredning”.

Alt opdræt af fisk og skaldyr foregår efter tilladelse fra myndigheder, og der opdrættes kun de arter, der kan tillades i henhold til EU-Forordning 708/2007⁹. I danske havområder opdrættes der primært regnbueørreder, der har været i Danmark i over 100 år. Miljøstyrelsen har i 2017 fået udarbejdet en risikovurdering¹⁰ ved opdræt herunder risikoen for ved udslip. Af faktaarket fremgår blandt andet følgende:

”Trods de mange millioner af fisk, der gennem tiden er endt i vores natur, er det dog kun et fåtal af gange, at man har registreret naturlig gydning, og der er ikke opstået nogle permanente bestande. Dette skyldes formentlig primært, at regnbueørreden yngler om foråret, hvilket er nogle måneder senere end de hjemmehørende ørreder. Ynglen er derfor bagud i forhold til ørredynglen og taber konkurrencen om standpladserne i vandløbene og går til grunde. Det vurderes, at arten hurtigt vil forsvinde helt fra vores natur, hvis udslip og udsætninger ophører”

”Påvirkning af hjemmehørende arter er vurderet til lav”

”Påvirkning af økosystemer er vurderet til lav, og der er ikke kendskab til, at regnbueørreder påvirker økosystemer herhjemme på trods af de nogle steder massive forekomster, man har set gennem tiden”

⁸ Danmarks Havstrategi II Første del - Socioøkonomisk analyse, Side 33, Linje 15

⁹ EU-Forordning 708/2007 om brug af fremmede og lokalt fraværende arter i akvakultur

¹⁰ Faktaark om regnbueørred <https://mst.dk/media/150370/regnbueoerred.pdf>

Mht. til sygdomsspredning så er der ved opdræt i åbne systemer en teoretisk risiko for både smitte af akvakulturfiskene fra vildfisk og omvendt. Historisk har det i Danmark ved opdræt af regnbueørred dog vist sig, at risikoen for påvirkning af vilde fiskebestande med sygdomme, der kommer fra opdræt, er meget lav. Der er således aldrig påvist nogen sammenhæng mellem sygdom/fiskedød i danske vilde fiskebestande og opdræt i danske akvakulturbrug. I modsætning til dette er der en reel risiko for smitte fra vilde fisk samt udsatte fisk til rekreativt fiskeri til havbrugsfisk af virus, lakselus mm.

Vi indstiller, at ovenstående sætning "*Der er en yderligere risiko for interaktion med vilde fiskebestande gennem undslupne fisk og evt. sygdomsspredning*" fjernes eller alternativt uddybes og dokumenteres.

Som under afsnit 4.9 (Fangst af fisk og skaldyr) bør det tilføjes, at indtjeningen fra akvakulturerhvervet i Danmark er med til at øge den generelle velfærd ved at generere produktionsværdi, værditilvækst og eksport både i primærsektoren og følgeerhverv som f.eks. fiskeindustri, udstyrsleverandører og foderindustri, samt at den understøtter beskæftigelsen i mere tyndt befolkede områder i Danmark.

Vi indstiller videre, at der henvises til den politiske aftale om Dansk Akvakultur i vækst, hvorefter der skal udpeges egnede lokaliteter til etablering af nye havbrug i Kattegat, Bælthavet og den Centrale Østersø, hvor der er miljømæssigt råderum, at eksisterende miljømæssigt råderum skal udnyttes til at sikre en øget produktion i havbrug, og at det konkret er besluttet at anvende et miljømæssigt råderum på 800 ton kvælstof til havbrugsproduktion i havområder i Kattegat. Det kan tilføjes, at Dansk Akvakultur vurderer potentialet i Kattegat til ca. 800 nye arbejdspladser og en eksport på ca. 1 mia. kr.

I tabel 12 opgøres antal beskæftigede på havbrug til 103. Dermed underestimeres den samlede beskæftigelseseffekt, da havbrug bidrager til en betydelig jobskabelse i følgererhverv, herunder opdræt af udsætningsfisk i dambrug, leverandører m.v. Nofima i Norge, har opgjort den afledte beskæftigelseseffekt i norske havbrug til en faktor ca. 5¹¹. På den baggrund bør det i tabel 12 tilføjes, at havbrug bidrager til ca. 500 afledte arbejdspladser, således af den samlede beskæftigelseseffekt opgøres til ca. 600 og det i landdistrikterne. Når det fremgår af officielle årsrapporter fra to af de større danske havbrugsvirksomheder beskæftiger ca. 100 årsværk direkte, så ses det deraf at de beskæftigelsesmæssige effekter er beregnet for lavt.

2. Bemærkninger til rapport om God miljøtilstand, Basisanalyse og Miljømål

Afsnit 7.9: Fangst af fisk og skaldyr (erhvervsmæssigt og rekreativt)

Miljø- og Natureffekt af lystfiskeri bør medtages og vurderes på lige fod med effekt af erhvervsmæssigt fiskeri. Af natur- og miljøeffekt af lystfiskeri kan f.eks. nævnes påvirkning på vilde fiskebestande og øvrige fødekæde, energiforbrug og klimapåvirkning, effekt af tabte fiskeriredskaber samt effekt af catch and release.

¹¹ Nasjonale ringvirkninger af havbruksnæringen, Nofima, rapport 49, 2014

Afsnit 7.10: Forarbejdning af fisk og skaldyr

Det fremgår af afsnittet, at *"Krav om blandt andet miljøcertificeringer, som "Marine Stewardship Council" (MSC) fra forarbejdningsindustrien til fiskerne og fiskeriforeninger har været med til at understøtte en mere bæredygtig udvikling af fiskeri og akvakultur"*.

Vi indstiller, at formuleringen ændres til:

"Krav om blandt andet miljøcertificeringer, som "Marine Stewardship Council" (MSC) og "Aquaculture Stewardship Council" (ASC) fra forarbejdningsindustrien til fiskere og opdrætter har været med til at understøtte en mere bæredygtig udvikling af fiskeri og akvakultur".

Afsnit 7.13: Havbrug, herunder tilhørende infrastruktur

Overskriften skal ændres til marin akvakultur, så den dækker alle former for marint opdræt. Det indebærer af afsnit 7.11 (Høst af havplanter) integreres i afsnit 7.13

I afsnit. 7.13 vedr. havbrug fremgår flg. (mine understregninger): *"På nuværende tidsafsnit findes der ingen opgørelse af havbrugs samlede effekter på havmiljøet. Dog vides havbrug at have lokale påvirkninger på havbunden. Effekten afhænger af placeringen og størrelsen af havbruget, da vandgennemstrømning kan påvirke spredning af kvælstof, fosfor, medicin og hjælpestoffer, som udledes til det marine miljø. Produktionen kan dermed bidrage til en øget belastning af næringsstoffer i de kystnære områder, hvor havbrugene er placeret. Der er desuden en mulig risiko for interaktion mellem undslupne fisk og vilde fiskebestande samt eventuel sygdomsspredning."*

Der er en betydelig viden om havbrugs effekter på havmiljøet bl.a. gennem dynamiske strømmodeller koblet til komplekse vandkvalitetsmodeller, samt et omfattende egenkontrol og monitoringsprogram ved alle havbrug. DHI har lavet modelberegninger for de danske havbrug, og alle undersøgelser viser, at danske havbrug ikke påvirker vandmiljøet væsentligt uden for havbrugene eller i de nærliggende havområder og NATURA 2000 områder, samt at eksisterende havbrugsdrift ikke er tyil hindring for opnåelse af god økologisk tilstand i vandområderne.

Havbunden under havbrugene bliver således undersøgt hvert år som et led i egenkontrollen. Egenkontrollen omfatter bl.a. indsamling af sedimentprøver både under havbruget og længere væk fra havbruget. Resultater fra sedimentprøver og modeller stemmer overens. Under havbrugene kan der ses en effekt på havbunden, når bestanden af fisk er størst i sensommeren og ud på efteråret, men effekten er forbigående og forsvinder, når produktionen på havbrugene forsvinder fra efteråret til udsætning i april. Længere fra havbrugene er effekten meget lille og uden betydning for havbunden i de omkringliggende havområder og NATURA 2000 områder.

Det bør i stedet fremgå, at der er viden om havbrugenes påvirkning af havbunden, samt at der ikke ses en væsentlig eller blivende påvirkning af havbunden pga. drift af havbrug.

Som tidligere påpeget bør bemærkning om, at fisk fra danske havbrug kan bidrage til spredning af fiske sygdomme, udelades. Der er ikke videnskabeligt belæg for denne påstand!

Det bør tilføjes, at alle havbrug er placeret uden for havstrategiområdet, så udledninger af næringsstoffer, medicin og hjælpestoffer reguleres af vandområdeplaner og ikke af havstrategien.

Det foreslås at flg. tekst erstatter teksten i udkastet (afsnit. 7.13) vedr. havbrug:

”Alle eksisterende havbrug er placeret uden for havstrategiområderne, og udledninger mm. reguleres bl.a. gennem vandområdeplanerne. Der er et detaljeret kendskab til havbrugenes effekt på havmiljøet gennem modelberegninger samt et omfattende egenkontrol- og monitoringsprogram. Der ses ikke en væsentlig påvirkning af havbunden og det omkringliggende havområde pga. driften af de eksisterende havbrug, og havbrugsdriften er ikke til hindring for opnåelse af god økologisk tilstand i de aktuelle vandområder. I kortere perioder kan ses en effekt på havbunden under nogle af havbrugene, denne eventuelle effekt vil afhænge af placeringen og størrelsen af havbruget og vandgennemstrømningen.”

Som tidligere påpeget bør bemærkning om, at fisk fra danske havbrug kan bidrage til spredning af fiske sygdomme, udelades. Der er ikke videnskabeligt belæg for denne påstand!

Kap 8: Sammenfatning af den socioøkonomiske analyse

Afsnittet inkl. figurer skal ændres i forhold til foranstående bemærkninger vedr. den socioøkonomiske analyse.

Kap 9: Deskriptor 2 – Ikkehjemmehørende arter

I introduktionen til kapitel 9 anføres, at skibsfart (ballastvand og begroning) og akvakulturaktiviteter anses som de primære kilder til indførsel af ikkehjemmehørende arter i havet.

Historisk set har akvakulturaktiviteter i Europa og andre steder i verden været medvirkende faktor til introduktion af ikke hjemmehørende arter, f.eks. stillehavsøsters. Med indførelse af EU-Forordning 708/2007 er der dog nu indført regulering, der hindrer nye indførsler af både lokalt fraværende og ikke hjemmehørende arter. Dette bør præciseres i teksten.

Vi finder ikke, der er evidens for, at akvakultur er en primær kilde til indførsel af ikkehjemmehørende arter. Vi indstiller derfor, at den anvendte formulering udelades.

Kap. 11: Deskriptor 5 – Eutrofiering

Det fremgår af kapitel 11, at *”Direkte udledninger af næringsstoffer fx fra atmosfæren eller havbrug til de åbne havområder og andre påvirkninger relateret til eutrofiering er omfattet af havstrategidirektivet”*

Vi indstiller, at formuleringen ændres, så det fremgår at alle havbrug i Danmark er beliggende kystnært uden for havstrategiområdet, at de reguleres efter vandområdeplanerne, og at der ikke i vandområdeplanerne er anført indsatser rettet mod udledninger fra havbrug.

Teksten kunne f.eks. ændres til: *”Direkte udledninger af næringsstoffer fx fra atmosfæren til de åbne havområder og andre påvirkninger relateret til eutrofiering er omfattet af havstrategidirektivet”.*

Vi foreslår i øvrigt følgende formulering medtaget:

”De eksisterende havbrug har et kvælstoftab på ca. 380 tons N om året inden for vandplanområdet. Dette udgør ifølge DHI kun ca. 0,06% af den samlede naturlige kvælstoftransport på ca. 600.000 tons N om året i de indre danske farvande, og hertil kan tilføjes at den naturlige kvælstofomsætning er ca. 670.000 tons N om året i Kattegat og Bælthavet ifølge DHI¹². Kvælstoftabet fra havbrug kan dermed med sikkerhed siges ikke at have en betydning for eutrofiering i de indre danske farvande.”

I Landbrugs- og Fødevarerpakken er afsat 800 ton kvælstof til etablering af nye havbrug i Kattegat. Dette ændrer ikke på, at Danmark fortsat overholder det af HELCOM beregnede loft for maksimalt acceptable tilførsler af kvælstof (HELCOM MAI (maximum allowable input)).

Rådgivnings- og forskningsinstitutionen DHI konkluderer derudover, at de nye havbrug i Kattegat ikke vil påvirke vandkvaliteten eller vandområdernes økologiske tilstand¹³. Miljøstyrelsen vurderer, at udledningen af næringsstoffer ikke vil hindre god miljøtilstand, og at det ikke vil være i strid med vores internationale forpligtelser¹⁴.

Det fremgår af den politiske aftale om Dansk akvakultur i vækst (2016), at der ønskes udpeget egnede lokaliteter til etablering af nye havbrug i Kattegat, Bælthavet og Den Centrale Østersø, hvor der er miljømæssigt råderum, at dette skal ske snarest muligt, og at eksisterende miljømæssigt råderum skal udnyttes til at sikre en øget produktion i havbrug.

Vi indstiller, at ovenstående medtages i kapitel 9.

Kap 12: Deskriptor 6 – Havbundens integritet (tab og fysiske påvirkninger)

I afsnit 12.2 fremgår, at havbrug kan medføre fysiske forstyrrelse af havbunden, men det fremgår ikke, hvad det er for en fysisk forstyrrelse, der er tale om.

Der henvises til HELCOM dokument¹⁵, hvoraf fremgår at akvakultur kan medføre flg. forstyrrelse:

¹² Birkeland MJ & Møhlenberg F (2018) Kvælstofomsætning i åbne indre danske farvande: s. 10, tabel 3 (DHI).

¹³ Modellering af lokaliteter til havbrug i Kattegat: Vurdering af miljøeffekter, DHI, 2017

¹⁴ Svar på MOF spørgsmål 6, 2017

¹⁵ HELCOM: State of the Baltic Sea. Second HELCOM-holistic-assessment 2011-2016) http://stateofthebalticsea.helcom.fi/wp-content/uploads/2018/07/HELCOM_State-of-the-Baltic-Sea_Second-HELCOM-holistic-assessment-2011-2016.pdf

“Open systems of mariculture affect the seabed habitat through sedimentation of excrements under the fish and shellfish farms, as the accumulated material changes the seabed substrate. However, the extent of the effects in terms of loss and disturbance of the seabed depends on the hydrological conditions and on the properties of the mariculture, and currently limited information exists on the recovery rate when the pressure is removed ..”

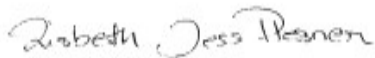
Som tidligere anført kan havbunden under nogle havbrug blive påvirket, når bestanden af fisk er størst i sensommeren og ud på efteråret, men påvirkningen er forbigående og forsvinder, når produktionen på havbrugene forsvinder, og en evt. påvirkning vil være afhængig af et havbrugs beliggenhed og eksponering. Vi indstiller, at dette tilføjes i afsnit 12.2

I tabel 12.6 fremgår, at havbrug forstyrrer 7,6 km² af havbunden i Østersøen og Bælthavet. Her bør der henvises til ovenstående bemærkninger om havbrugenes midlertidige påvirkning af havbunden. Der er ikke kendskab til anden påvirkning af havbrugden fra danske havbrug som f.eks. skygge eller lignende.

Såfremt MFVD vil fastholde, at drift af havbrug vil medføre væsentlige forstyrrelser af havbunden under danske forhold, skal det kunne dokumenteres.

Med venlig hilsen

Dansk Akvakultur

Lisbeth Jess Plesner

Miljøministeriet

Att. Linda B. Halvorsen

20.02.2019

VE/02

Vedr: Høring om Danmarks Havstrategi II

Idet der henvises til Miljøministeriets fremsendelse af høringsmateriale af 29. november 2018 følger hermed Danske Maritimes bemærkninger.

Vi lægger vægt på indgåelse af internationale aftaler vedr. havmiljøet herunder reduktion af skibsfartens emissioner og udledninger, da skibsfarten er global. Aftalerne bør som udgangspunkt indgås i FNs søfartsorganisation IMO. Udover i større omfang at udnytte eksisterende maritime teknologier og designløsninger, skal der sættes ind over en bred front med hensyn til udvikling af forskellige nye teknologier, løsninger og brændsler samt videreudvikling af allerede eksisterende løsninger. Alternative brændsler baseret på affaldsplast, biobrændsler og brint fremstillet fra gas eller ved spaltning af vand, metanol og andre alkoholer forventes alle at få en større eller mindre rolle i forskellige anvendelsesområder indtil mere bæredygtige løsninger for skibsfarten er udviklet.

Skibsfarten har som beskrevet ovenfor mange forskellige behov.

Der er ikke én enkelt løsning, som kan løse de emissionsudfordringer verdenen står overfor. Der er allerede flere forskellige teknologier og brændsler, som man forsker og udvikler inden for, og vi ønsker, at der arbejdes på udvikling indenfor alle områder herunder også nye teknologier.

Med venlig hilsen
DANSKE MARITIME

Valdemar Ehlers
Teknisk chef

Danmarks Havstrategi II

6. februar 2019

Danske Rederier hilser Danmarks Havstrategi II velkommen som et målrettet værktøj for at skabe et fortsat sundere og bedre miljø i det danske hav. Danske Rederier forventer fremadrettet, at havstrategiens samspil med den første danske havplan, som skal være færdig i 2021, vil styrke fundamentet for en bæredygtig udnyttelse af havet, hvor der er fokus på balancen mellem beskyttelse og benyttelse.

Nedenfor fremgår bemærkninger i relation til den socioøkonomiske analyse, som har til hensigt at bidrage til at kvalificere og nuancere opgørelsen af den økonomiske betydning, det blå Danmark har for samfundet. Derudover fremgår overordnede bemærkninger i relation til undervandsstøj.

Socioøkonomisk analyse

Søtransport er en del af Det Blå Danmark. Det Blå Danmark dækker over sektorerne, der arbejder inden for den maritime industri. Disse sektorer er Olie og Gas, Skibsbygning, Skibsfart, Udstyr og Hjælpevirksomheder.

Fællestrækket for alle virksomhederne i Det Blå Danmark er, at de har hovedkontor og/eller aktiviteter i Danmark, og deres aktivitet er relateret til søtransport eller anden virksomhed til søs¹.

Den samlede beskæftigelse i Det Blå Danmark løber op i 94.592 personer. Det inkluderer både direkte og indirekte beskæftigelse. Der er 59.682 personer direkte ansat i Det Blå Danmark. Det vil sige, at de arbejder for virksomheder, som opererer indenfor ovennævnte sektorer. Derudover er der 34.900 indirekte beskæftigede i Det Blå Danmark. Det er personer som ikke arbejder indenfor ovenstående sektorer, men hvis job afhænger af aktivitet i Det Blå Danmark. Langt de fleste søfolk vælger at bosætte sig uden for byområder. Således er 2/3 af alle søfolk bosat i land- og yderkommuner².

Den gennemsnitlige årlige bruttoindkomst for beskæftigede i Det Blå Danmark er 511.000 kr. mod 393.000 kr. i den samlede beskæftigelse. I

¹ Beskæftigelses & produktion i Det Blå Danmark, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2017

² Beskæftigelses & produktion i Det Blå Danmark, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2017

Danske Rederier

gennemsnit har en beskæftigede i Det Blå Danmark derfor en årlig indkomst, der er 118.000 kr. højere end gennemsnittet for alle beskæftigede i Danmark³.

I 2016 havde produktionen i Det Blå Danmark en værdi på 315 mia. kr. Det svarer til 8,9 pct. af værdien på den samlede danske produktion. Eksporten for Det Blå Danmark løb op på 271 mia. kr. i alt i 2016. Det svarer til 24,4 pct. af Danmarks samlede eksport. Især søfart et internationalt erhverv, hvor 2/3 dele af eksporten hentes uden for EU. Søfart er desuden Danmarks største eksporterhverv svarende til 17 pct. af Danmarks samlede eksport⁴.

OECD estimerer, at fremtidens erhverv på havet har potentiale til en højere økonomisk vækst end det gennemsnitlige globale niveau samt være en drivkraft for fremtidig beskæftigelse⁵.

Deskriptor 11: Undervandsstøj

Danske Rederier har noteret sig det supplerende miljømål i forhold til lavfrekvent lyd, at Danmark bidrager til regionalt og EU-arbejde vedrørende udviklingen af tærskelværdier.

Vi vil i den forbindelse opfordre til, at arbejdet i videst muligt omfang harmoniseres med internationale bestræbelser på det samme, og at man tager højde for igangværende initiativer for at udbrede innovation og viden i relation til lavstøjende skibsdesign.

Bedste hilsner,

Lene Westergaard
Chefkonsulent
Sikkerhed, Miljø og Maritim Forskning

³ Beskæftigelses & produktion i Det Blå Danmark, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2017

⁴ Beskæftigelses & produktion i Det Blå Danmark, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2017

⁵ The Ocean Economy 2030, OECD 2016

Miljø- og Fødevarerministeriet
Slotsholmsgade 12
1216 København K
hav@mfvm.dk

DANSKE
REGIONER

14-02-2019
EMN-2017-01560
1260438
Mads Leerbech Jensen

Høringssvar udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Miljø- og Fødevarerministeriet har ved mail den 29. november 2018 sendt udkast til første del af Danmarks Havstrategi II i høring.

Danske Regioners høringssvar

Denne første del af Havstrategi II skal skabe overblik over tilstanden i havet og dets påvirkninger og samtidig sætte miljømål, der sigter mod en god miljøtilstand. Formålet med strategien er derfor at implementere havstrategidirektivet og havstrategiloven og dermed fastlægge rammerne for de foranstaltninger der skal til for at opnå en god miljøtilstand og muliggøre udnyttelse af havets ressourcer.

Det fremgår af udkastet af der for en række af de deskriptorer der bruges til at vurdere miljøtilstanden bl.a. deskriptor 6 om havbunden mangler afgørende viden om, hvorvidt miljøtilstanden i dag er god eller ikke. Det vurderes dog at dele af havbunden er udsat fra fysiske forstyrrelser. Primært fra fiskeri med bundslæbende redskaber. I Østersøen er ca. 67 % af havbunden forstyrret mens andelen af havbund der forstyrres i Nordsøen, udgør ca. 85 %. En mindre del af disse forstyrrelser tilskrives tab af havbund som følge af råstofindvinding på havet, henholdsvis 1,1 % af arealet i Østersøen og 0,5 % af arealet i Nordsøen.

Regionerne varetager myndighedsopgaven med råstofkortlægning, planlægning og tilladelser på land. Råstofindvinding på havet udgør i dag kun en mindre andel af den samlede råstofindvinding i Danmark, men muligheden for at øge indvindingen af de havmaterialer der kan nyttiggøres, til bygge- og anlægsbranchen, har været diskuteret i forbindelse med udarbejdelsen en samlet plan for råstofindvinding i Danmark.

Råstofindvinding påvirker miljøet og samfundsinteresser, hvad enten det foregår på land eller til havs. Hvis en øget råstofindvinding til havs skal være et samfundsøkonomisk fornuftigt supplement til indvindingen på land, er det

DANSKE REGIONER
DAMPFÆRGEVEJ 22
2100 KØBENHAVN Ø
+45 35 29 81 00
REGIONER@REGIONER.DK
REGIONER.DK

derfor vigtigt nøje at få undersøgt hvilke påvirkninger råstofindvindingen medvirker til og om der er forskelle i påvirkningen mellem havområder.

Det fremgår af udkastet til Havstrategi II, at man ikke i dag har et grundlag for at vurdere, hvornår god miljøtilstand kan opnås. Derfor finder Danske Regioner det afgørende vigtigt, at der arbejdes videre i regi af EU med at fastsætte tærskelværdier for tab og fysiske forstyrrelser på havbunden. Uden disse tærskelværdier er det virkningsløst at tale om at arbejde for at indfri miljømål for havbunden (deskriptor 6), da man ikke kan vide hvilke foranstaltninger der skal til for at indfri målet og hvilke påvirkninger der skal søges begrænset.

Det fremgår endvidere at råstofindvinding på havet ikke indgår i den socioøkonomiske analyse af omkostninger og værdien af udnyttelse af danske havområder. Dette begrundes med manglende data til opgørelse af den samfundsøkonomiske værdi ved udvinding af grus, sand og fyldsand.

Danske Regioner vil opfordre til, at der igangsættes analyser og vidensopbygning omkring disse forhold, så der kan tilvejebringes et bedre overblik over råstofressourcen til havs, hvor den anvendes og hvilken værditilvækst eller -omkostning denne aktivitet har for samfundet. De samfundsøkonomiske analyser kan udgøre et vigtigt beslutningsgrundlag ift. om der ønskes mere eller mindre indvinding af råstoffer på havet i fremtiden.

Havstrategiens sigte med at udnytte havets ressourcer under hensyntagen til miljøtilstanden er også vigtig i overgangen til en mere bæredygtig energiforsyning. Både for at bevare og udvikle Danmarks position inden for vedvarende energi og for at understøtte den regionale udvikling med bæredygtige energiformer i fremtiden. Danske Regioner finder det derfor væsentligt, at der er i Havstrategien sikres, at der også i fremtiden kan reserveres og udlægges de samfundsøkonomisk mest egnede arealer til opførelse af energianlæg som bl.a. havvindmøller og bølgeanlæg.

Venlig hilsen

Mads Leerbech Jensen

Sendt pr. e-mail til hav@mfvm.dk:

Miljø- og Fødevareministeriet
Departementet
Att.: Vand og Hav
Slotsholmsgade 12
1216 København K

Vesterborg, den 19. februar 2019

Emne: Høring om udkast til Danmarks Havstrategi II - Høringssvar

Ref.: Miljø- og Fødevareministeriet, Departementets skrivelse af 29. november 2018.

Under henvisning til ref. fremfører Danske Tursejlere hermed sine bemærkninger til det fremsatte udkast til Danmarks Havstrategi II med høringsfrist 21. februar 2019.

Generelt

Det er Danske Tursejleres opfattelse, at der er behov for at skabe en sammenhæng i ministeriernes love og bekendtgørelser for anvendelse af og beskyttelse af de danske havområder. Hovedlinjerne i Energiforliget af 29. juni 2018 med efterfølgende reservation af stort set alle havområder langt fra kysterne til havvind, arbejdet med Danmarks første Havplan, p.t. alene med fokus på erhvervsudvikling samt den nu værende Lov om Maritim Planlægning kræver en overordnet styring og prioritering.

Danske Tursejlere opfordrer til, at den unikke danske kystnatur forbliver en kilde til rekreation for kystturismen til havs eller ved kysterne, og at vore indre danske farvande og vore kystområder friholdes for kystnære havvindmølleparker og store havanlæg, og dermed giver fritidssejlerne, kano- og kajakroere, sportsfiskere, jægere, dykkere og surfere m.fl. uhindret adgang til vor kystnatur.

7.16 Infrastruktur til turisme og fritid og 7.17 Turist- og fritidsaktiviteter i Udkast til Havstrategi samt punkterne

4.15 Turist aktiviteter og 4.16 Fritidsaktiviteter/rekreation i Socioøkonomisk analyse

Til ovennævnte punkter i udkast til havstrategi samt punkter i den socioøkonomiske analyse har Danske Tursejlere følgende bemærkninger:

- Dansk Sejlunion repræsenterer kun ca. 38% af de danske fritidssejlere
- Fritidssejlads er typisk en familieaktivitet med 2-3-4 personer ombord eller flere
- Københavns Universitet (KU) gennemførte i 2015 en kortlægning af havfriluftsliv – KU måtte efterfølgende erkende, at resultater af kortlægningen var meget mangelfuld og ikke gav et anvendeligt resultat.

- Ligeledes er kortlægning af fritidssejlads ved hjælp af AIS ikke anvendelig, idet 95% af lystfartøjerne ikke har installeret AIS.

Med venlig hilsen
Danske Tursejlere

Flemming Caspersen
Havforum - Udvalget

Miljø- og Fødevarerministeriet (MFVM)

DHI
Agern Allé 5

DK-2970 Hørsholm
Denmark

+45 4516 9200 Telephone
+45 4516 9292 Telefax

dhi@dhigroup.com
www.dhigroup.com

Ref:

Init:
AER

Date:
22-02-2019

Høring af Danmarks Havstrategi II (Første del): God miljøtilstand, Basisanalyse & Miljømål

Danmarks Havstrategi II blev sendt i offentlig høring med udgangen af november 2018. Danmarks Havstrategi II implementerer EU's havstrategidirektiv, hvis overordnede formål er at opnå eller opretholde god miljøtilstand i havmiljøet og med dette brev indsender vi hermed DHIs overordnede svar til høringsmaterialet.

Baggrund

Med høringen af Havstrategi II igangsættes 2. runde af implementeringen af EU's havdirektiv (MSFD). Som det fremgår af Havstrategi II udrulles strategien over tre dele over de kommende år, hvor Havstrategi II udgør første del og skal skabe overblik over tilstanden i havet og dets påvirkninger og samtidig sætte miljømål, der sigter mod en god miljøtilstand. Første del af Havstrategi II sætter således scenen for de kommende års bestræbelser for at skabe et fortsat sundere og bedre havmiljø til glæde for mennesker, planter og dyr – både nu og i kommende generationer.

Som også MFVM selv nævner er Havstrategi II langt mere målrettet og struktureret end den første havstrategi fra 2012, hvilket også tydeligt fremstår igennem selv dokumentet bag Havstrategi II. DHI er meget enig i den fremlæggelse. Der er dog stadigvæk områder hvor der både er huller i viden og data. I det følgende vil vi fremhæve de områder, hvor vi mener der er plads til forbedringer, og ikke kommentere på de områder, hvor vi mener at Havstrategi II adresserer miljøtilstand, basisanalyse og miljømål så godt som viden og data tillader.

Overordnet kritik

Det er med glæde at vi bemærker, at der i Havstrategi II ved flere lejligheder nævnes, at Havstrategidirektivet skal samtænkes med natur- og miljødirektiver, som i øvrigt gælder på havområdet. Det drejer sig især om forholdet til vandrammedirektivet (VRD), habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet. Det giver rigtig god mening, men for at samtænkningen skal give mening er det vigtigt at det sker både med hensyn til målsætninger og indsatser.

Med GES-beslutningen fra maj 2017 fremhæves behovet for tærskelværdier, som skal indgå i beskrivelserne af god miljøtilstand for en række forskellige kriterier. Udvikling af tærskelværdier er derfor et vigtigt fremadrettet redskab for Havdirektivet, og med Havstrategi II henvises også til målsætninger og tærskelværdier fra andre direktiver og andre arbejder. Vi savner dog at de forskellige direktiver vurderes samlet og ikke hver for sig. Som vi beskriver nedenfor er der eksempelvis ikke sammenhæng mellem tærskelværdier udviklet i HELCOM regi og de grænser mellem god-moderat økologisk tilstand danske myndigheder har defineret i henhold til VRD. Dette er ikke hensigtsmæssigt, og DHI opfordrer til at arbejdet med at sidestille de forskellige mål- og tærskelværdier igangsættes.

Dermed sikres det at arbejdet kan færdiggøres inden 3. planperiode, eller endnu bedre således at der er sammenhæng mellem direktiverne når Indsatsprogram (PoM) udvikles i 2021.

Som det også fremgår af Havstrategi II er de enkelte dele af økosystemet indbyrdes afhængige og påvirker hinanden. Tilsammen danner disse dele en funktionel enhed. Når økosystemet er sundt og i balance, har delene en høj grad af robusthed og understøtter hinanden bedst muligt. Et sundt økosystem er samtidig i stand til at håndtere naturlige og menneskeskabte forandringer. Sammenhængene er dog komplekse, og forskningen har langt fra belyst alle indbyrdes relationer mellem økosystemernes organismer og sammenhængen til det miljø, der omgiver dem. Alligevel virker Havstrategi II adskilt, forstået på den måde, at tilstand og mål vurderes deskriptor for deskriptor uden overvejelser omkring indbyrdes sammenhæng. Således overses (muligvis) eutrofieringens påvirkning af bundens integritet og/eller fødekædens struktur, og mulighed for at opretholde bæreevnen for vandfugle fastlagt for Natura2000 områder. Det vil være formålstjenstligt at der fremadrettet udvikles tærskelværdier som både linker til andre direktiver, foruden mellem de enkelte deskriptorer.

DHI anerkender det arbejde der allerede er udført og forstår naturligvis, at der er grænser for hvor langt MFVM kan nå både internt og i samarbejde med regionale samarbejder som HELCOM og OSPAR. Igennem Havstrategien nævnes en række forhold som der skal analyseres nærmere, men det fremgår ikke tydeligt på hvilke områder, der allerede er igangsat supplerende undersøgelser/analyser mm. eller om der alene afventes initiativer fra HELCOM og OSPAR. Fremadrettet vil det derfor give god mening også at oplyse hvilke initiativer der er initieret eller planlægges initieret, således at det er nemmere at vurdere, hvorvidt data og videnshuller forventes dækket frem mod 3. planperiode.

Specifik kritik - Belastninger og påvirkninger af havmiljøet

D2 – Ikke hjemhørende arter:

MFVM beskriver fint de udfordringer, der er mht en effektiv overvågning og tilhørende problemer med at adressere ikke-hjemhørende arter, udover internationale aftaler såsom Ballastvandskonventionen. Et problem i den forbindelse er at nogle undersøgelser viser at det er begroning på fartøjers skrog, som kan være den største spredningsfaktor. Dette nævnes også i Havstrategi II, men det bør overvejes om ikke dette arbejde bør adresseres mere fokuseret og igangsættes snarest.

D3 - Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

Fiskerimæssig udnyttelse af fiskebestande er ikke et område DHI beskæftiger sig med og derfor har vi ikke mange kommentarer. Et område, hvor D3 imidlertid muligvis vil kunne kobles til andre deskriptorer er dog gydebiomassen. Den endelige gydebiomasse er et resultat af mængden af gydende fisk og det potentielle gydevolumen. Gydevolumen påvirkes i nogle tilfælde negativt af iltvindshændelser og derfor kan der være et indirekte eutrofieringssignal og/eller klimasignal som kan inkluderes i målsætningen.

Det vil givetvis være meningsfyldt at undersøge om der er en sammenhæng mellem eutrofiering og klima fremadrettet således at fiskebestande kan administreres bæredygtigt.

D5 - Eutrofiering

Der foreligger en række tærskelværdier, der er udarbejdet i et samarbejde mellem landene i HELCOM og OSPAR. Det er helt centralt for Havstrategidirektivet at dette arbejde pågår, men der skal være sammenhæng til de andre direktiver som eksempelvis VRD.

Som eksempel er sigtddybde (SD) i HELCOM regi en modelberegnet værdi, som ikke er bestemt ud fra eksempelvis ålegræs dybdegrænse, og dermed målsætningen i VRD sammenhæng. I det nordlige Øresund skal ålegræs eksempelvis kunne vokse ud på 9,0 m, mens SD i Øresund er sat til 8.2 m, dvs.

knap en meter mindre end hvad der er nødvendigt iht VRD. Tilsvarende problemstilling gør sig gældende for tærskelværdier bestemt for klorofyl-a, TN, TP, mm. Her kan vi nævne at der under modeludviklingsprojektet som forberedelse til Vandområdeplanerne 2021-2027 (VOP3) udarbejdes nye målværdier i de danske vandområder, og det er derfor muligt at koble Havstrategidirektivet på denne beregning og få fastsat miljømål i de åbne vandområder også.

I den forbindelse vil det ligeledes være muligt at inkludere eksempelvis ilt i de nederste vandlag og andre parametre efter behov.

D6 – Havbundens integritet (tab og fysiske påvirkninger)

I Havstrategi II læser vi MFVM fortolkning af D6 som alene værende bestemt af tab/forstyrrelser grundet fysisk påvirkning og uden sammenkædning til D5. Under havmiljøets tilstand nævnes eutrofiering som en del af D6, men adresseres ikke yderligere.

Det er DHIs opfattelse at D6 og D5 både kan og bør sammenkædes i vides muligt omfang.

Deskriptor 7 – Hydrografiske ændringer

Her er gjort et forsøg på en vurdering af de samlede påvirkninger på de hydrografiske forhold og på bentiske habitattyper opgjort på tværs af tid og rum i danske farvande. Dette har ikke været en nem opgave.

Her vil vi bare nævne at det er muligt at lave kvantitativ model analyse af samlede ændringer hvis det vil give mening. Ikke af de enkelte ændringer, men en kumulativ analyse baseret på alle ændringer over tid. Som det fremgår af Havstrategi II er der naturligvis nogle usikkerheder forbundet med sådan en modeløvelse, men den vil kunne vise om de overordnede strømningsmønstre og transporter er ændret over tid.

I den forbindelse stiller DHI sig uforstående overfor den vurdering af modelusikkerheder, som er beskrevet i Havstrategi II. Der er naturligvis usikkerheder, men at de er større på lavt vand er ikke DHIs opfattelse – men modeller bygges til at adressere forskellige problemstillinger og derfor kan en kumulerende analyse være vanskelig.

MFVM bemærker her at det: *"Fremadrettet vil det være nyttigt med en drøftelse mellem myndigheder og modellører af fastsættelse af bagatelgrænsen og rammer for hydrografiske påvirkninger fx for strømhastighed i hydrografiske modeller. En sådan drøftelse vil potentielt kunne mindske usikkerheden på disse opgørelser fremadrettet. Ligeledes vil en øget tilgængelighed af VVM-data også kunne mindske usikkerheden, hvis det er muligt at overføre data til fx Danmarks Miljøportal".* DHI stiller naturligvis gerne op til en diskussion med myndighederne omkring usikkerheder og bagatelgrænser.

Deskriptor 8 – Forurenende stoffer

DHI har ingen umiddelbare kommentarer

Deskriptor 9 – Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

DHI har ingen umiddelbare kommentarer

Deskriptor 10 – Marint affald

DHI har ingen umiddelbare kommentarer

Deskriptor 11 – Undervandsstøj:

DHI har ingen umiddelbare kommentarer

Kumulative menneskelige påvirkninger

Som beskrevet i Havstrategi II kan visse presfaktorer forstærke hinandens effekt på havmiljøet, hvilket betegnes kumulative effekter, mens andre presfaktorer påvirker forskellige arter og habitater i havmiljøet, således at effekten fra disse presfaktorer ikke forstærkes. De betegnes additive effekter.

I Havstrategi II er benyttet en metode som rang-ordner en række presfaktorer mere end der beregnes en kumulerende effekt eller kumulerende presfaktorer. Dette synes MFVM at være opmærksomme på: *"Forvaltningen af de danske havområder kan således ikke alene baseres på en beregning af summen af påvirkninger/effekter og en generel reduktion af dette 'tryk', men på viden om interaktioner mellem de forskellige påvirkninger og økosystemkomponenter. Man skal således ikke tolke resultaterne sådan, at man ud fra et forvaltningsperspektiv frit kan vælge, hvilken af de fremtrædende presfaktorer i et område der igangsættes indsatser overfor og på den måde opnå den tilstræbte gode miljøtilstand. Eksempelvis vil man ikke kunne opnå god miljøtilstand alene gennem bekæmpelse af ikkehjemmehørende arter i et område, der er stærkt næringsstofberiget og lider under øgede algeopblomstringer og måske endda iltsvind. I forhold til indsatser kræver det hver gang en konkret vurdering af det enkelte område."* Netop derfor er metoden ikke kumulativ – men mere en rangordning af presfaktorer baseret på ekspert skøn.

Den benyttede analyse blev i øvrigt første gang præsenteret som et dokument betalt af Landbrug og Fødevarer som en del den ekspertundersøgelse af det marine modelkompleks under VOP2 (Erichsen & Timmermann 2017), som igangsattes som en del af Landbrugspakken. Analysen indgik derfor som en del af ekspertpanelets analyse og her konkluderede eksperterne: *"In many questions and comments of the stakeholders, reference was made to the report by Andersen et al (2017) that lists many stressors on the marine ecosystem and, using a particular weighting, concludes on an overall percentage of stress due to nutrient loading. One could try and argue that this provides evidence that similar improvements of ecological status could be obtained by working on other stressors than nutrient loading, but in so doing would miss the essential point that the effect of the different stressors is not additive and that the final ecosystem response is modulated by the interaction between the stressors, not their individual additive effect. The Panel endorses the fundamental view on interaction between stressors, and on the key role of nutrient loading and eutrophication in modulating the ecological response of Danish coastal waters, that is expressed in the Scientific Documentation Report and in the models (especially the mechanistic models) underlying the analyses."*

Tidligt i Havstrategi II nævner MFVM at der i forskellige sammenhænge bliver arbejdet videre med metoder for kumulative effekter, så det er muligt i næste havstrategi at vurdere dem endnu bedre. Kan MFVM oplyse i hvilke sammenhænge der er tale om her og er MFVM opmærksom på Miljøstyrelsens (MST) projekt om andre presfaktorer som DTU Aqua står for. Her arbejdes bla med kumulative effekter.

Specifik kritik - Havmiljøets tilstand

Deskriptor 1 - Biodiversitet (arter), Deskriptor 4 - Havets Fødenet og Deskriptor 6 - Havbundens integritet (habitattyper på havbunden)

Omkring biodiversitet er der tydeligvis sadlet om fra sammenlignet med Havstrategi I, og nu følger status og målsætninger planerne for NATURA-2000 områderne. Som nævnt tidligere giver det også god mening, især med bæredygtige og langsigtede planer.

Desværre er der også her – som nævnt i indledningen – problemer og DHI savner sammenhæng mellem de enkelte direktivers indsatser og mål: Målsætningerne i vandplanerne og koblingerne til eutrofiering forbigås stort set under D1 og også under D6. Den manglende synergi mellem målsætningerne for eutrofiering og biodiversitet er også tydelig under D4, hvor havstrategi II fastslår *"Der foreligger ikke en vurdering af om der opnås god miljøtilstand for D4 inden 2020. Denne*

vurdering er foretaget under de enkelte artsgrupper under deskriptor 1 – om god miljøtilstand opnås, afhænger af om fødenettets enkelte dele opnår god miljøtilstand.”.

Havstrategi II vælger således at droppe miljømål for fødenet, og henviser til manglende værktøjer til kvantificering af trofiske sammenhænge i de danske farvande. Igen vil det være ønskværdigt hvis Havstrategi II oplyste hvilke initiativer som forventes igangsat i de kommende år, således at den manglende viden og værktøjer kan indhentes og bringes i spil fremadrettet.

Specifik kommentarer til afsnit 20.4 Deskriptor 1 – Pelagiske habitater

Figur 20.8 giver indtryk af at antallet af planteplanktonarter i de forskellige farvande varierer mellem 20 og 25 per år; det bør forklares at antallet er bestemt i vandprøver med et typisk volumen på 50 ml. Dvs figurerne udtrykker α -diversiteten; det samlede artsantal i de enkelte farvande er ukendt men ligger nærmere 500 – 1000!.

Det anføres også at ”Der er for få eksisterende data til, at udviklingen af zooplankton diversiteten overordnet set kan beskrives”. Det er nok rigtigt hvis man alene støtter sig til nationale undersøgelser. Både DTU Aqua og DCE bør være bekendt med ”The Continuous Plankton Recorder Surveys” som også inkluderer Nordsøen. Man kan rekvirere (mod betaling) tidsserier fra dansk EEZ, og man kunne også få inspiration i de analyser af de tidlige udviklinger (og regimeskift) i både plante- og zooplankton der jævnlige publiceres (fx. McQuatters-Gollop et al. (2015) The Continuous Plankton Recorder survey: How can long-term phytoplankton datasets contribute to the assessment of Good Environmental Status? Estuarine, Coastal and Shelf Science 162: 88-97; Alvarez-Fernandez S et al. (2012) Temporal changes in plankton of the North Sea: community shifts and environmental drivers. Mar Ecol Prog Ser 462: 21–38).

Afsluttende bemærkning

Som nævnt indledningsvis anerkender vi på DHI det arbejde som har resulteret i en Havstrategi II som er væsentligt mere målrettet og struktureret end den første havstrategi fra 2012. Her har vi valgt at beskrive de forhold hvor vi mener at Havstrategi II kunne have været strammet op og de områder som vi fremadrettet håber vil blive strammet op. Havstrategidirektivet er et super ambitiøst direktivet og det kræver både hårdt arbejde og nye værktøjer for at kunne implementeres fuldt ud, men når det implementeres vil det gavne havmiljøet både nu og i fremtiden.

Med venlig hilsen

DHI

Anders Chr. Erichsen
Senior Project Manager, Afdelingen for Miljø og Økologi
Direkte tel. 4516 9142
E-mail: aer@dhigroup.com

Til: diman@mfvm.dk (Ditte Mandøe Andreasen)
Cc: tommy.dinesen@ka-net.dk (Tommy Dinesen), jb.wilken@pc.dk (John Wilken)
Fra: Anders Jørn Jensen (a.joern.jensen@gmail.com)
Titel: Høringssvar
Sendt: 24-02-2019 09:40:29

Høringssvar til Havstrategien

Vi er ved en fejl ikke opført som høringspart og har derfor ikke været klar over høringen før nu. Vi ønsker at blive opført som høringspart til alle høringer om Røsnæs og vores indre farvande fremover.

Vi har følgende svar og kommentarer til høringen, idet vi ikke ser noget i høringsmaterialet om konsekvenserne ved den Kattegatbro, der er under forundersøgelse:

- En kattegatbro vil sandsynligvis overordnet forværre gennemstrømningsforholdene i de indre danske farvande.
- Den justerede linjeføring ses ved de seneste screeninger (december 2018) omlagt, så den går gennem store fredede områder og habitatområder fra Jylland til Samsø og igen på Røsnæs.
- Linjeføringen over T-sejlruten er ikke vinkelret som på Storebælt og derfor vil der være betydeligt større risiko for påsejling og forureningsulykker.

Vores vurdering er at Kattegatmotorvejen, som den er beskrevet i screeningen, vil have store negative konsekvenser på et centralt område i Danmark og i havstrategien og føre til tab på socioøkonomiske parametre og miljøtilstand, som er uforenelige med Danmarks forpligtelser. Som konsekvens heraf bør linjeføringen og broen droppes.

Venlig hilsen

Anders Jensen, Tommy Dinesen og John Wilken, formandskabet

Foreningen Nej til Motorvej på Røsnæs

21. feb 19

Hørings svar på Udkast til Danmarks Havstrategi II.

FSK er en fiskeriforening for kystfiskere, der fisker med naturskånsomme fangstmetoder. Foreningens medlemmer er helt afhængige af et sundt og godt havmiljø. Vi ser med positive øjne på, at havmiljø og natur sikres; hvorfor vi bakker op om havstrategidirektivets målsætninger. Det er derfor frustrerende at læse, at vores arbejdsplads og vores mulighed for at drive et skånsomt og bæredygtigt fiskeri nedprioriteres, og målene om at opnå en god miljøtilstand i stor grad parkeres i arbejdsprocesser. Det er FSKs opfattelse, at en implementering af udkastet, som det foreligger, ikke kan sikre et sundere havmiljø.

Basisanalysen er fx et eksempel på "shifting baseline": I mangel på tidligere erfaringer med historiske forhold accepterer hver ny generation – herunder forvaltningen - den situation, de er vokset op i, som værende normalen. Men det havmiljø, vi oplever i dag, er ikke normalt. Nordsøen har tidligere været langt mere artsrig¹, og Kattegat, der i dag stort set kun understøtter et fiskeri efter jomfruhummer og fladfisk, har tidligere været et rigt fiskefarvand². På trods af basisanalysens mangelfuldhed konkluderes det, at tilstanden i havet er dårlig. Det er derfor uforståeligt, at ambitionsniveauet ikke er højere. FSK anbefaler, at der etableres en ambitiøs tilgang til at sikre havets natur og dermed de arbejdspladser, der er afhængig af et hav i balance. Havet har tidligere været danskernes største sunde spisekammer. Det skal det blive igen.

Da udkast mangler miljømål, ambition og vision, anbefaler FSK, at der som minimum igangsættes en række initiativer til at få et sundere hav, en bedre balance og skabe mere viden. FSKs ideer til initiativer kan læses i afsnit 2.

1 "On a good day in the early nineteenth century, eight men with handlines might catch eighty score of cod on the Dogger, or two hundred fish each. With ten hours fishing in a day, that is one fish per man every three minutes". Side 138 i Side 152, The Unnatural History of the Sea. Callum Roberts. 2010. I 1883 beskrives der ligeledes en østers-eng i den sydlige Nordsø: "Splashed in carmine across 24,000 square kilometers of the southern North Sea is an area marked "oysters." These oyster grounds consisted of reefs built of oysters, knitted and interlaced with countless other invertebrates. The bottom of the North Sea was hardened by a living crust, something that many scientists today find hard to believe" Side 152, The Unnatural History of the Sea. Callum Roberts. 2010.

2 "The fish community in the Kattegat has changed profoundly over the last 100 years. Due to fishing, some species such as halibut, haddock, ling and Pollack are no longer present or are now extremely rare, and the size composition of species such as cod, and plaice have all decreased during the 20th century". ICES, Stock advice Cod in Division IIIa East (Kattegat), june 2012. [Link](#).

INDHOLD

1	Overordnet kritikpunkter.....	2
1.1	Miljømål er ikke miljømål	2
1.2	henvisning til natur mangler – og er fjernet fra sidste basisanalyse	2
1.3	Mangler gennemgang af om miljømål i Havstrategi I er opnået.....	3
2	FSK anbefaler konkrete tiltag.....	3
3	Deskriptor 1 - Biodiversitet	4
	Fugle:.....	4
	Havpattedyr:	4
	Fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt.....	5
4	Deskriptor 2 - ikke hjemmehørende arter	5
5	Deskriptor 3 Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande	6
6	Deskriptor 4 - havets fødenet	6
7	Deskriptor 5 - eutrofiering	7
8	Deskriptor 6 - havbundens intergritet	7
	Råstofindvinding:.....	8
	Havbrug	8
	Klapning	9
9	Deskriptor 8 og 9 - Forurenende stoffer.....	9
10	Deskriptor 10 - marint affald.....	9

1 OVERORDNET KRITIKPUNKTER

1.1 MILJØMÅL ER IKKE MILJØMÅL

Det første udkast mangler retning hvad angår miljømål og indikatorer. Mange af de oplistede miljømål kan ikke defineres som egentlige miljømål. Det er meget kritisabelt og bevirker, at udkastet ikke lever op til direktivets definition af miljømål, jf. artikel 3, stk. 7 i 2008/56/EF.

1.2 HENVISNING TIL NATUR MANGLER

Henvisning til helt essentiel havnatur er fjernet fra den sidste basisanalyse³. Væk er fx henvisninger til hestemuslinger i Samsøbælt. Væk er henvisningerne til, at forekomster af biogene rev (hestemuslinger) i den danske del af Nordsøen helt er forsvundet - en art der ellers

³ Basisanalyse. Danmarks Havstrategi. [Link](#).

var hyppigt forekommende i starten af 1900-tallet. Væk er henvisningen til, at der er spredte forekomster af hestemuslinger i Kattegat, eller henvisninger til at hestemuslingen var på den bløde bund. Der er heller ingen henvisning til haploops. Haploopssamfundet dækkede i starten af 1900-tallet ca. en fjerdedel af havbunden i Kattegat på dybder større end 20 meter. I dag er den sjælden – åbenbart så sjælden, at man ikke tager den med i en analyse af vores fælles hav; dette bør rettes. Den danske natur bør beskrives i basisanalysen. Havbunden er utrolig vigtig – også for det skånsomme fiskeri - da en sund havbund danner grundlaget for et godt fiskeri af de vigtige kystfiskearter.

1.3 MANGEL PÅ GENNEMGANG AF OM MILJØMÅL I HAVSTRATEGI I ER OPNÅET

Der mangler en gennemgang af, hvordan Danmark har levet op til de miljømål, der blev fremsat i Danmarks første havstrategi⁴. Er eventuelle forekomster af hestemuslingerev i Nordsøen kortlagt? Er tangloppesamfund (haploops) i Kattegat blevet forringet siden 2012? Er substratstrukturen i kendte/kortlagte levesteder for tobis i Nordsøen bevaret? Er der igangsat undersøgelser af, hvordan forvaltningen af råstofindvinding og fiskeri kan sikre miljømålene for udvalgte habitater? Miljø- og Fødevarerministeriet og Naturstyrelsen bør svare på ovenstående; uden svar på forudgående miljømål, er det svært at se havstrategiernes nytte.

2 FSK ANBEFALER KONKRETE TILTAG

Da udkast mangler miljømål, ambition og vision anbefaler FSK, at der som minimum igangsættes en række initiativer til at få et sundere havmiljø, en bedre balance og skabe mere viden:

FSK anbefaler at:

- Der laves en gennemgang af, hvor langt man er i forhold til de mål, der sættes i den første havstrategi⁵
- Der laves en national råstofplan, der sigter på en bæredygtig sameksistens imellem fiskeri og råstofindvinding
- Der igangsættes undersøgelser af Disken for hvor hurtigt, den kommer sig efter endt indvinding samt i andre "tømte" områder fx på Jyske Rev for at vurdere genetableringstiden for råstofområder
- Det undersøges, om sæler har en negativ påvirkning af de kystnære fiskebestande, samt om leverorm er skyld i at torsk i den østlige Østersø er tynde
- Der igangsættes pilotprojekter, der skal søge at afdække om fjernelse af strandkrabber kan sætte gang i positive økosystemkaskader, der kan genoprette ålegræs og danne basis for bedre forhold for fiskeyngel
- Der igangsættes undersøgelse af bomtrawleres påvirkning af kuperet, stenet og jævn sandbund i Nordsøen og Skagerrak med fokus på dette fiskeris konsekvenser for havbund og habitat og dermed fiskenes fødegrundlag

4 Miljømålsrapport. Danmarks Havstrategi. [Link](#).

5 Danmarks Havstrategi. Miljømålsrapport. Miljøministeriet. Naturstyrelsen.

3 DESKRIPTOR 1 – BIODIVERSITET

FUGLE: Garn og krogfiskeriet skal naturligvis løfte deres del af, at der opnås god miljøtilstand. FSK indgår gerne i processer omkring monitorering og nedbringelse af bifangst af havfugle. Men vi forholder os undrende over for, at den eneste indikator, der vælges, er bifangst af fugle. Hvordan kan bifangst af fugle måle/indikere noget om bestandenes tilstand? Miljømålet må være, at fuglene har det godt – og indikatoren bør derfor være antallet af fugle. Vi hæfter os ved, at fuglebestandene generelt har det godt. Vi mener derfor, at det virker ude af proportioner at fokusere primært på fugle, når der på daglig basis sker naturødelæggelser i Nordsøen og Skagerrak. (se mere i afsnit 8)

HAVPATTEDYR: Det fremgår, at miljømålet er, at utilsigtet bifangst af marsvin reduceres mest muligt og som minimum til et niveau under 1,7 % af den samlede bestandsstørrelse. FSK støtter fuldt op om, at marsvin ikke bifanges, og flere fiskere i FSK har fisket med kamera som led i DTU Aquas undersøgelser. FSK hæfter sig ved at:

- Antallet af strandende marsvin ikke stiger, men er faldet fra 140⁶ strandende dyr i 2010 til 72 strandede dyr i 2017⁷
- ICES i 2016 vurderede bifangsten i Kattegat og Bælthavet til at være under 1 %⁸
- Opgørelser af bestanden af marsvin med skib og fly i Skagerrak, Kattegat, Bælthavet, Øresund og den vestlige Østersø i 1994, 2005, 2012 og 2016 indikerer, at bestanden i dette område er stabil⁴
- Tilsvarende opgørelser af marsvinebestanden i Nordsøen og nærliggende farvande i 1994, 2005 og 2016 også viser, at bestanden i disse områder er stabil⁹

Det fremgår, at målet for spættet sæl og gråsæl er, at der opnås gunstig bevaringsstatus i henhold til habitatdirektivet. FSK er ikke enig i dette mål da sælerne påvirker både fiskeriet og nok også fisk negativt. Der er behov for at få mere viden omkring sælernes påvirkning af særligt den kystnære fiskefauna. Fiskene forsvinder fra kysten – og kystfiskerne, der opholder sig over 200 dage om året pr. person i det kystnære områder, mener, at sælerne jager fiskene væk og ud på dybere vand.

Vi hæfter os særligt ved definitionen af "økosystembaseret tilgang". Her nævnes det specifikt i udkastet, at mennesker er en del af ligningen. Det fremgår at: "*Økosystembaseret forvaltning handler om at erkende de mange forskellige formål og interesser, der er på havet. Et økosystem kan have flere forskellige funktioner (økosystemservices), men måske ikke alle på en gang*".

I FSK mener vi, at man er nødt til at finde en balance mellem sælerne og kystfiskeri. For den nuværende situation er ikke holdbar for kystfiskerne; det er ikke muligt at få frisk kystfanget fisk og opretholde den nuværende sælbestand. Der må findes en balance imellem benyttelse og beskyttelse.

⁶ Strandede havpattedyr i Danmark 2010 Beredskabet vedrørende Havpattedyr og Havfugle. Fiskeri- og Søfartsmuseet. [LINK](#).

⁷ Strandede havpattedyr i Danmark 2017. Beredskabet vedrørende Havpattedyr. Fiskeri- og Søfartsmuseet. [LINK](#).

⁸ ICES WGBYC Report 2016. Working Group on Bycatch of Protected Species. [LINK](#).

⁹ Marine områder 2016. NOVANA. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet. DCE – Nationalt center for miljø og energi. AU. Nr. 253. 2018

Det er ligeledes ikke sikkert, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus for spættet sæl og gråsæl på samme tid, da der er interspecifik konkurrence imellem de to¹⁰ - ligesom gråsæler også kan jage og æde marsvin.

FISK, DER IKKE UDNYTTES ERHVERVSMÆSSIGT. Miljømålet kan ikke defineres som et miljømål, og indikatoren kan ikke hænges op på de "miljømål", der er foreslået.

I arbejdet med at registrere og overvåge hajer og rokker kan danske fiskeres registreringer i MSC-dagbøgerne benyttes, idet alle fiskere, der er MSC certificeret, skal registrere bifangst af truede og sårbare dyr. På tværs af landegrænser kan dette eventuelt også være en måde at generere data på.

Generelt indikerer basisanalysen en direkte sammenhæng imellem udbredelsen af fisk og den trussel, som fiskeriet kan udøve. Men fisk påvirkes også af det øvrige økosystem herunder sæler og skarver. Særligt kystnært er mange fiskebestande gået tilbage i de senere år. På trods af at det går fremad for fiskebestande længere ude til havs. I fx Nordsøen er antallet af store fisk steget, og mange af de kommercielle arter er også blevet større¹¹.

I 2015 konkluderede DTU at: "*I flere farvandsområder (dele af Kattegat og indre danske farvande, omkring Bornholm, Limfjorden m.v.) forekommer det rimeligt at antage, at sælernes konsum har en mærkbar effekt også på fiskeriets målarter*"¹². I dag er der mange flere sæler, så det må antages, at deres effekt på de kystnære fiskebestande er markant forøget. FSK opfordrer myndigheder til at undersøge disse mekanismer til bunds.

4 DESKRIPTOR 2 – IKKE HJEMMEHØRENDE ARTER

FSK ser ikke nødvendigvis negativt på, at der kommer nye arter til den danske natur. Ikke-hjemmehørende arter behøver ikke at udgøre en trussel. Hvis en art vurderes at true den oprindelige natur, er det selvfølgelig et problem. FSK mener, at en måde at imødegå denne udfordring på er at se arterne som en ny resurse. Det betyder, at der skal være fleksible muligheder for at opstarte fiskeri af de nye arter og at markedsføre dem samt støttemuligheder i fiskerifondsprogrammet til at starte disse fiskerier. Hvis der er tale om invasive arter, der truer den oprindelige natur, kan man overveje at indføre et direkte statsstøttet fiskeri; sådan at fiskere – ligesom landmænd – får økonomisk støtte til at forvalte naturen. Det ville tillige være helt oplagt at indgå samarbejde med fiskere om overvågning af ikke-hjemmehørende arter.

¹⁰ Baggrund om spættet sæl og gråsæls biologi og levevis i Danmark. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. 2017. LINK.

¹¹ DTU Aqua. 2018. LINK.

¹² F. Larsen, C. Krog, M. Klausstrup & K. Buchmann: Kortlægning af sælskader i dansk fiskeri. DTU Aqua-rapport nr. 299-2015. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 74 pp.

5 DESKRIPTOR 3 ERHVERVSMÆSSIGT UDNYTTTEDE FISKEBESTANDE

Her kan de opstillede miljømål ligeledes ikke kvalificeres som miljømål. Og indikatorerne – MSY – er ikke nødvendigvis realistiske – selv i et økosystem helt uden menneskelig påvirkning. De forskellige fiskebestande påvirker hinanden⁶, og havpattedyr kan påvirke fisk, både indirekte som fx ved at være årsag til parasitter eller direkte ved prædation. Øvrige arter kan også påvirke fisk – det gælder i særdeleshed skarver.

Det fremgår, at der ikke foreligger tilstrækkelig viden om alders- og størrelsesfordeling (D3C3) blandt de erhvervsmæssigt udnyttede arter, og der er derfor ikke et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere, hvornår god miljøtilstand opnås. Det Internationale Havundersøgelsesråd, ICES, har meget data for netop dette. Det er denne data, som DTU Aqua har udnyttet⁶ til at vurdere, at størrelsen på fisk i Nordsøen er steget.

6 DESKRIPTOR 4 – HAVETS FØDENET

De opsatte miljømål kan ikke kvalificeres som miljømål.

Kystfiskerne er mange steder vidner til, at der er noget galt med fødenettet, som bidrager til ugunstig tilstand i havet. Kystnært er der fx kommet flere og flere strandkrabber. Visse steder umuliggøre disse krabber det kystnære fiskeri, og i FSK mener vi derfor, det er vigtigt, at basisanalysen specifikt nævner strandkrabber. De mange strandkrabber kan forhindre etableringen af ålegræs¹³, og dermed mister man et vigtigt habitat for fiskeyngel – fx torsk – der ellers kan holde strandkrabbebestanden nede. Ålegræs er, udover at være vigtig natur, for fisk også en vigtig brik i optag af CO₂. Et sundt hav kan optage mere CO₂, da søgræs effektivt binder atmosfærens kuldioxid. Vi er derfor uenige i udkastets konklusion, at Havstrategidirektivet ikke skal løse klimaudfordringerne. Det kan og bør havstrategidirektivet i høj grad deltage i.

I Øresund er der en sund og naturlig bestand af strandkrabber (Jens Peder Jeppesen, Øresundsakvariet, pers. kom.) I Øresund fiskes der naturskånsomt og bestandene af de store rovfisk, der spiser krabber er sund. I Øresund oplever både Øresundsakvariet og fiskerne, at torsken maver er fyldt med små krabber.

FSK vil gerne henstille til, at miljømålene bliver langt mere konkrete, og man som minimum lokalt opstiller mål for et sundt fødenet, samt at man i indsatsprogrammerne søsætter pilotprojekter, der sigter på at skabe en balance imellem strandkrabber, torsk og ålegræs.

Det fremgår, at i takt med at miljømålene for presfaktorer og tilstand under de øvrige deskriptorer opnås, forventes det, at balancen i havets fødenet forbedres. En sådan formulering giver indtryk af, at man ikke vil gøre noget aktivt for at sikre fødenettet. Man ved dog, at naturen ofte ikke kan finde sin balance selv, hvis ubalancen har været stor; man er derfor nødt til at støtte dette ved aktiv indsats. Vi vil gerne opfordre til denne aktive indsats, i stedet for en naiv tiltro til, at naturen finder sin balance igen.

¹³ Infantes E, Crouzy C, Moksnes P-O (2016) Seed Predation by the Shore Crab *Carcinus maenas*: A Positive Feedback Preventing Eelgrass Recovery? PLoS ONE 11(12): e0168128. doi:10.1371/journal.pone.0168128

7 DESKRIPTOR 5 – EUTROFIERING

For kystfiskerne udgøre iltsvind en stor trussel. Vi ser derfor med stor alvorlighed på, at landbrugspakken ikke som lovet har ført til reduktion af udledninger¹⁴. Som kystfiskere ved vi, hvor meget kystzonen betyder for vores fiskeri, og vi opfordrer derfor til, at der reduceres betydeligt.

Eutrofiering er oplistet som en af de største trusler. Havbrug udleder næringsstoffer direkte i havmiljøet på de tidspunkter af sæsonen, hvor algerne vokser og i et fosfor/kvælstofindhold, der er optimal for algevækst.¹⁵

Der er 1619 fuldtidsbeskæftigede i fiskeriet, 3000 i forarbejdning (meget fisk er dog også importeret), lystfiskeriet er ophav til 2473 fuldtidsbeskæftigede, og kystturismen tegner sig for over 30.000 fuldtidsbeskæftigede¹⁶. Inden for havbrug er der 113 fuldtidsbeskæftigede. Havbrug bidrager altså meget lidt til beskæftigelsen, men påvirker miljøet og de øvrige erhvervs muligheder negativt. FSK mener ikke, at havbrug er en industri, der bør sættes på i danske farvande.

8 DESKRIPTOR 6 – HAVBUNDENS INTERGRITET

De fastsatte miljømål kan ikke kvalificeres som miljømål. Det kan ikke være et miljømål at "bidrage til arbejde med fastsættelse af tærskelværdier" eller at skabe "bedre forståelse af påvirkninger på havbunden i forhold til tab og forstyrrelse".

God miljøtilstand beskrives som, at *biodiversiteten er opretholdt, og udstrækning af tab og negative effekter pr habitattype ikke overstiger kommende tærskelværdier*.

Ifølge udkastet der er sendt i høring er 85 % af havbunden i Nordsøen og 66 % i Østersøen forstyrret. For nogle naturtyper er forstyrrelsen op på 100 %. Det fremgår, at det endnu ikke er muligt at opgøre, hvorvidt den fysiske forstyrrelse medfører en negativ påvirkning på havbundens habitattyper. Dette knytter sig op på de indikatorer, der er valgt til at beskrive GES. Men god miljøtilstand handler også om at: "*økosystemernes struktur og funktioner bevares*". Man ved, at noget bundslæbende fiskeri har en negativ indflydelse på biodiversiteten¹⁷. Dette er også konklusionen i den svenske basisanalyse¹⁸, der er lavet i forbindelse med de svenske havstrategier.

På daglig basis er kystfiskere i både Skagerrak og Kattegat vidne til, at deres fiskepladser ødelægges af bomtrawlere, der fisker med kæder og kædemåtter. På sandbund med rige biotoper i sandet graver bomtrawlere havbundens organismer op for at tiltrække fisken. Derved minimeres habitatets artsdiversitet og resiliens. På grusbund, stenet bund og kuperet havbund, som fiskene kan lide at stå på, slæbes der også; og kystfiskerne erfarer, at fiskenes fødegrundlag og levesteder forsvinder til stor skade for fiskeriet. Dertil oplever kystfiskere, hvordan fiskeri med flyshoot i visse områder skader havbunden, idet der under fiskeriet

¹⁴ Ellemann-Jensen: Vi skal nå målene for vandmiljøet. Pressemeldelse Miljø- og fødevareministeriet. Januar 2019.

¹⁵ Professor: Der er mange kritiske aspekter af havbrug. Indlæg Altinget 2017. [Link](#).

¹⁶ Danmarks Havstrategi II. Første del. Socioøkonomisk analyse. Udkast. Miljø- og fødevareministeriet.

¹⁷ Gislason, H., Dalskov, J., Dinesen, G. E., Egekvist, J., Eigaard, O., Jepsen, N., Larsen, F., Poulsen, L. K., Sørensen, T. K. & Hoffmann, E. Miljøskånsomhed og økologisk bæredygtighed i dansk fiskeri. DTU Aqua-rapport nr. 279-2014. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 83 pp + bilag.

¹⁸ Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018-2023. HaV. 2018. [Link](#).

kappes kalktoppe, som er helt essentielle habitater. Kystfiskernes oplever, at selve grundlaget for at drive et skånsomt og bæredygtigt fiskeri undermineres, fordi naturen ødelægges. Det er derfor essentielt, at man handler på baggrund af den viden, man allerede har og ikke lader stå til, imens arbejdsprocesserne står på.

Øresund er en af de mest mangfoldige havområder i Danmark, hvilket skyldes at der i Øresund udelukkende udøves et naturskånsomt kystfiskeri. FSK vil gerne opfordre til, at man i indsatsprogrammerne udpeger områder forbeholdt det skånsomme kystfiskeri. På den måde skabes der grundlag for mere viden omkring, hvad et skift til mere skånsomt fiskeri betyder for et havområdes natur og biodiversitet; og hvordan et sådant skift ville kunne bidrage til at opretholde og genoprette den naturlige mangfoldighed og opnåelse af GES.

RÅSTOFINDVINDING: Som kystfiskere ved vi, hvor meget havbunden betyder for fisk. Fisk knytter sig til vigtige habitater og bruger forskellige områder på forskellige tidspunkter af deres liv. På Disken – en sandbanke i Øresund - er det nu endelig bevist, at råstofindvinding har en negativ effekt på naturen¹⁹. Disken et meget undersøgt område, og de seneste rapporter herfra bør bekræfte forvaltere i, at de "undersøgelser", der i dag ligger til grund for tilladelser af sand- og grusindvinding ikke er fyldestgørende. Rigtig mange steder hører vi om nedgang i fiskeriet efter sand- og grusindvinding. Fx Århus bugt og områderne omkring Fyn, og Køge. Vi støtter basisanalysen ide med at definere områder, som der er udvundet i, som "tabte".

Særligt Østersøen og Bælthavet vækker bekymring. Her er det meget store andele af visse naturtyper, der er "tabt" på grund af råstofindvinding (over 50 % for en naturtype), og det fremgår, at de største tab sker på lavere vanddybder (Tabel 22.3). Det er bekymrende for kystfiskeriet. Basisanalysen bør indeholde en vurdering af, hvad sådanne omfattende naturtab kan betyde for naturen og de fisk, der lever der. FSK anbefaler at:

- Der laves en national råstofplan, der sigter på, at der ikke indvindes sand og grus på fiskepladser, i gyde og opvækstområder for fisk
- Der igangsættes undersøgelser på Disken, der følger sandbankens genetablering efter endt indvinding
- Der undersøges hvordan og hvor hurtigt "tømte" resurseområder – fx på Jyske Rev – genetableres
- De undersøgelser, der kræves af råstofbranchen før indvinding kan finde sted, bliver markant bedre til at belyse hvilke konsekvenser, der er forbundet med en indvinding. Fx kumulative effekter eller naturtype påvirkning.

I den forrige basisanalyse var det en indikator at igangsætte "undersøgelser af, hvordan forvaltningen af råstofindvinding og fiskeri kan sikre miljømålene for udvalgte habitater". Det bør uddybes, hvor langt myndighederne er i disse undersøgelser.

HAVBRUG er placeret kystnært i Østersøen, Bælthavet og Kattegat. I udkastet figurerer havbrug under "forstyrrelse". FSK mener, at havbrug skal figurere under "tab". Havbunden under og omkring havbrugene er uden liv, og må derfor defineres som tabt. Dette ville være i overensstemmelse med HELCOM, der også definerer akvakulturanlæg som tab (side 253 i udkastet).

¹⁹ Ny Miljøundersøgelse af "Disken", Øresund. Rambøll. 2018.

KLAPNING: klapning bør defineres som "tab" og ikke kun "forstyrrelse". Særligt klappladser der bruges ofte. Fiskere oplever ofte at fangster reduceres ned eller fiskeriet helt må op-høre på grund af faldende fangster på og omkring klappladser.

9 DESKRIPTOR 8 OG 9 – FORURENENDE STOFFER

Det er vigtigt at få stoppet tilførslen af giftige stoffer. Historier om at vilde fisk indeholder fx for meget kviksølv, og man derfor bør spise opdrættet økologisk fisk er udfordrende for kystfiskernes økonomi²⁰. Al udledning til naturen af forurenende stoffer bør stoppes. Det gælder fx udledninger fra Stignæs. Selvom gældende krav overholdes, har der været en nedgang i kystfiskeriet i området.

I FSK mener vi ikke, at der bør gives tilladelser til klapning. Der er ingen grund til at tilføje unødigt forurening til havet. FSK er derfor uenig med udkastet i, at: "der ingen yderligere tiltag, (som) kan iværksættes for at opnå god miljøtilstand for dette stof (TBT)". TBT bør ikke, selv i mindre koncentrationer, tilføres havet.

FSK henleder til, at man i Østersøen bør bruge fisk på et højere trofisk niveau.

Under usikkerheder fremgår det ikke, at miljøstyrelsen i mange år har haft problemer med Maersk der ikke har overholdt gældende lovgivning. Politiken har flere gange afdækket snyd og pressede medarbejdere på platformene i Nordsøen og brug af røde kemikalier. I august 2017 meldte miljøstyrelsen Maersk til politiet for overtrædelse af havmiljøloven²¹.

Dioxin er et stort miljø- og sundhedsproblem. Det er derfor dybt foruroligende, at miljømålet er, at udledningerne ikke må *stige*; særligt fordi der allerede er for høje koncentrationer af dioxiner i makrel, torskelever og laks.

10 DESKRIPTOR 10 – MARINT AFFALD

Den valgte indikator "Antallet af indrapporteringer af tabte fiskeredskaber" er ikke relevant. Der indrapporteres i dag stort set ingen tabte redskaber. Så denne indikator er ikke brugbar til at estimere tabte redskaber. Det er FSKs opfattelse, at kystfiskerne taber meget få garn. FSK bakker op om, at der udarbejdes et estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber i de danske havområde. Vi henstiller til, at hvis problemet viser sig stort, så skal der igangsættes fjernelser af havaffaldet. Det bør også estimeres, hvor gamle evt. tabte redskaber er, og om de udgør en trussel.

Med venlig hilsen

Hanne Lyng Winter, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri, FSK
E-mail: hanne@skaansomtkystfiskeri.dk, tlf.: 28109059

²⁰ Spis fisk – men vælg de økologiske. Mad for livet. [Link](#).

²¹ Miljøstyrelsen politianmelder Maersk Oil. Pressemeddelelse miljøstyrelsen. 2017. [Link](#).

Miljø- og Fødevareministeriet
Slotsholmsgade 12
1216 København K
E-mail: hav@mfv.dk

21. februar 2019

Høring om udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Friluftsrådet takker for muligheden for at afgive høringssvar til første del af Danmarks Havstrategi II.

Friluftsrådets vision er "Friluftsliv for alle – i en rig natur, og på et bæredygtigt grundlag". Det omfatter også en rig natur på havet, hvor en lang række af Friluftsrådets medlemsorganisationer har vigtige rekreative interesser. Det er derfor også af stor betydning for Friluftsrådet og dets medlemmer, at den danske natur på og i havet fremover er en rig natur.

En rig natur har betydning for kvaliteten af friluft aktiviteter i tilknytning til havet og dermed for livskvaliteten af de mange danskere som dyrker et aktivt friluftsliv i tilknytning til havet. En undersøgelse fra Københavns Universitet (2018) viser fx, at mere end trefjerdedele af den voksne danske befolkning har deltaget i en eller flere forskellige typer af vandorienteret friluftsliv i Danmark inden for det seneste år. De rekreative aktiviteter i tilknytning til havet skaber ikke kun livskvalitet, men har også stor erhvervsøkonomisk betydning som det også fremgår af den socio-økonomiske analyse. Det gælder både for rekreativt fiskeri, jagt, kystturisme samt friluftsliv generelt.

Havstrategi II har til formål at sikre en balance mellem beskyttelse og benyttelse, således at bl.a. erhvervsformål, fritidsinteresser og beskyttelsesformål balanceres. Basisanalysen i høringsudkastet viser dog, at havet omkring Danmark er stærkt påvirket, og Friluftsrådet er derfor bekymret for, om det i praksis lykkes at holde balancen mellem de forskellige interesser, så det ikke går ud over de rekreative interesser.

I den forbindelse er Danmarks Havstrategi II et afgørende nøgledokument i forhold til at sætte politiske mål og ambitioner for den natur vi ønsker i og på havet. Det er derfor også afgørende at Danmarks Havstrategi II har klare og ambitiøse mål, så vi fremover har en natur i og på havet, der understøtter et varieret friluftsliv.

Nedenfor følger Friluftsrådets bemærkninger til udkastet under de relevante overskrifter fra rapporten.

2. Dansk resumé

Generelt

Resuméet er generelt ikke konsekvent i sin opsummering, hvilket begrænser forståelsen af de konklusioner som søges formidlet. Fx anføres invasive arter ikke på listen på side 3 over parametre, hvor der ikke god tilstand. Længere nede på siden beskrives ikke hjemmehørende arter som et af de områder, hvor det ikke har været muligt at vurdere om tilstanden er god eller ikke god. Men på s. 4 øverst anføres ikke hjemmehørende arter så alligevel, som en af de tre mest betydningsfulde påvirkninger af Danmarks hav. Hvordan dette hænger sammen med de tidligere nævnte forhold er ikke klart. Særligt set i lyset af, at det i næste afsnit beskrives, at der er et særligt behov for videnopbygning i forhold til ikke hjemmehørende

arter. Endvidere bruges terminologien omkring deskriptorer og parametre generelt lidt løst, hvilket bør ensartes, så det er klart, hvilke niveauer der konkluderes på. Der er derfor helt generelt behov for en gennemskrivning af resuméet, så data, præmisser, konklusioner og sammenhænge gøres helt klare gennem afsnittet.

Vurdering af miljøtilstand

I strategien bruges en del kræfter på beskrivelsen af grundlaget for at kunne vurdere god miljøtilstand ved hjælp af den hierarkiske model med deskriptorer, kriterier og tærskelværdier som også beskrevet på s. 29 i strategien. Når der i resuméet på s. 2-3 vurderes, hvor der er god tilstand, gøres dette alligevel på "parameter"-niveau. Da dette ikke er på linje med nogle af de beskrevne niveauer i den hierarkiske model bør denne vurdering ændres, så den er i overensstemmelse med modellen. Den samlede vurdering bør i forlængelse heraf som minimum ske på deskriptor-niveau.

Miljømål

Selve grundlaget for fastsættelsen af miljømålene fremgår ikke tilstrækkelig klart af strategien – heller ikke ved gennemlæsning af de tilhørende kapitler til hver deskriptor senere i rapporten. God miljøtilstand for indikatoren beskrives, tilstanden beskrives, men *begrundelsen* for hvorfor de opstillede mål fastsættes, som de gør, mangler generelt. Der er derfor behov for at klargøre metode og begrundelser for, hvorfor målene fastsættes som de gør i lyset af den givne tilstand, da det ellers ikke kan vurderes, om de opstillede typer og niveauer af miljømål er de relevante i forhold til den beskrevne udfordring.

Selve de opstillede miljømål i Havstrategi II udgør et af de vigtigste kritikpunkter ved strategien i sin nuværende udformning. Et mål beskriver helt generelt et resultat, der skal opnås for at opnå et formål. I Havstrategidirektivet defineres miljømål, som "*en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for de forskellige komponenter af, samt belastningerne og påvirkningerne af, havområderne for så vidt angår hver havregion eller subregion*". Men en meget stor del af de opstillede miljømål er ikke resultatmål, der beskriver en tilstand. I stedet er det mål, der beskriver en proces.

Fx opstilles der under deskriptor 3 mål som, at "Danmark *arbejder for*, at et stigende antal kommercielt fiskede bestande reguleres efter MSY-princippet"; "Danmark *arbejder for*, at antallet af kommercielt fiskede bestande, hvor fisketrykket i dag er over MSY, falder" og "Danmark *arbejder for*, at antallet af kommercielt fiskede bestande, hvor gydemassen i dag er under MSY *B_{trigger}*, falder". Ligeledes anføres fx under deskriptor 5 mål som, at "Danmark *bidrager* til regionalt arbejde...". Brugen af denne type procesmål indgår under en lang række af deskriptorerne og udgør dermed en generel udfordring i forhold til Havstrategidirektivets definition på miljømål.

Ud over sammenblandingen af procesmål og resultatmål blandes der endvidere også mål for forudsætningerne ind i resultatmålene. Under deskriptor 6 beskrives der fx et mål om, at "*Vidensgrundlaget om den danske havbund, udbredelse og beliggenheden af havbundens naturtyper forbedres i forbindelse med overvågningsprogrammet*". Det er selvfølgelig en relevant ambition at have, men det er en *forudsætning* for at opstille resultatmål og bør ikke være et miljømål i strategien.

Ud over uoverensstemmelsen med definitionen i direktivet er brugen af procesmål også en udfordring i det omfang, at det sker på bekostning af resultatmål, der kunne have været klart retningsgivende for den danske indsats. Endvidere er det også en udfordring i det omfang, at det ikke kan måles, om Danmarks kommer nærmere på god miljøtilstand, når der opstilles procesmål.

Derfor opfordrer Friluftsrådet til, at procesmålene tages ud af miljømålene og erstattes af egentlige resultatmål, som både er ambitiøse og velunderbyggede i forhold til begrundelserne for, hvorfor de opstilles.

Det er desuden også en mangel i forhold til de opstillede miljømål, at der er miljømål, som er taget ud mellem Havstrategi I og Havstrategi II, og som kunne have været med til at give retning for Danmarks arbejde. Det er et skridt i den forkerte retning at reducere relevante miljømål, ligesom det forhindrer kontinuitet i arbejdet.

Et af argumenterne for ikke at opstille konkrete mål på nogle områder er blandt andet, at EU har henstillet til, at medlemslandene opstiller fælles miljømål. Det er i sig selv ikke en udfordring, men Friluftsrådet opfordrer til, at Danmark opstiller midlertidige mål indtil, der er fundet fælles mål. På den måde undgås det, at arbejdet med at opstille fælles mål i en lang periode bliver begrænsende for, at Danmark opnår god miljøtilstand på områder, hvor man arbejder for fælles mål.

7. Menneskelige aktiviteter og påvirkninger i de danske havområder

Under afsnit 7.1 beskrives sammenhængende mellem menneskelige aktiviteter og deres påvirkninger af havmiljøet. Landbrug er i den forbindelse ikke medtaget, da det reguleres under vandrammedirektivet (som beskrevet under kapitel 11). Den samme aktivitet bør selvfølgelig ikke reguleres gennem to forskellige regelsæt, men det virker alligevel inkonsistent, at landbrugets påvirkning slet ikke beskrives i strategien, når det er så væsentlig en faktor i forhold til udledning af næringsstoffer.

Landbrugets påvirkning bør derfor medtages i beskrivelsen af menneskelige aktiviteter, der påvirker danske havområder – også selv om aktiviteten reguleres under vandrammedirektivet. Dette særligt set i lyset af, at Havdirektivets bilag III tabel 2, som der henvises til i teksten, selv anfører landbrug som en miljøbelastning og påvirkning jf. følgende citat fra bilaget: *"Tilførsler af gødningsstoffer og andre kvælstof- og fosforrige stoffer (f.eks. fra punktkilder, og diffuse kilder, herunder landbrug, akvakultur, atmosfærisk deposition)".* I lighed hermed bør akvakultur bredt også medtages som kilde til påvirkning.

11. Deskriptor 5 – Eutrofiering

I udkastet til havstrategi II vurderes næringsstoffer til *"[...] at være den største presfaktor i danske havområder [...]"*. Under deskriptor 5 opstilles miljømålene, der skal imødegå denne største presfaktor.

I medfør af Havstrategidirektivets artikel 9 skal medlemsstaterne *"[...] beskrive en række fælles karakteristika for en god miljøtilstand for havområderne på grundlag af de kvalitative deskriptorer i bilag I"*. I Havstrategidirektivets bilag I beskrives den relevante kvalitative deskriptor for eutrofiering som følgende: *"Menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeforekomster og iltmangel på vandbunden."*

I Danmarks Havstrategi II er den overordnede beskrivelse af god miljøtilstand under deskriptor 5 dog tilføjet et "så vidt muligt", så ordlyden her er følgende: *"Menneskeskabt eutrofiering så vidt muligt er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på havbunden"*.

Friluftsrådet gør i den forbindelse opmærksom på, at der i bilag I til Havdirektivet står, at *"Hvis en medlemsstat mener, at det ikke er hensigtsmæssigt at anvende én eller flere af disse deskriptorer, forelægger den Kommissionen en begrundelse som led i underretningen i medfør af artikel 9, stk. 2."*

Såfremt ordlyden af den kvalitative deskriptor ændres til den nuværende nye ordlyd, vil det derfor muligvis kræve en særlig begrundelse til Kommissionen. Da dette samtidig er en udvanding af teksten i direktivet anbefales det, at direktivets tekst fastholdes.

Som nævnt fremhæves eutrofiering som den vigtigste presfaktor i Havstrategi II. I lyser heraf er det en særskilt udfordring, at der under de opstillede miljømål indgår de tidligere nævnte procesmål frem for resultatmål under deskriptoren, hvorfor de også bør tages ud her. Til gengæld kan der oplagt tilføjes et mål om, at der ikke bør etableres nye havbrug for derved at mindske eutrofieringen i de kystnære vande.

12. Deskriptor 6 – Havbundens integritet

Beskrivelsen af havbundens tilstand under deskriptor 6 viser, at 80 % af det samlede danske havområder er påvirket af fysiske forstyrrelser – primært på grund af fiskeri med bundslæbende redskaber. I lighed hermed anføres det, at 85 % af havbunden i Nordsøen inklusiv Kattegat er forstyrret. For nogle af habitattyperne i Nordsøen inklusiv Kattegat er forstyrrelserne på over 90 %. I Havstrategi II er der dog kun opstillet et enkelt mål for forstyrrelserne af havbunden, og det er endda ikke et egentligt miljømål, men et af de tidligere nævnte procesmål, hvor Danmark alene skal "bidrage" til at fastsætte tærskelværdier i regi af EU mv.

Da regeringen indførte stop for indvinding af råstoffer i det nordlige Øresund i 2018 var dette bl.a. begrundet i en anerkendelse af, at den nordlige del af Øresund rummer en høj biodiversitet og i særlig høj grad er levested for mange fiskearter blandt andet som følge af, at området har været friholdt for trawlfiskeri siden 1932. Endvidere var forbuddet begrundet i en anerkendelse af, at råstofindvinding skadede det nordlige Øresunds naturmæssige værdi, og at regeringen derfor ønskede at fremtidssikre det nordlige Øresunds naturværdier gennem forbuddet mod råstofindvinding.

Da omfanget af forstyrrelserne af havbunden er særdeles omfattende, og da regeringen allerede har anerkendt de negative konsekvenser af trawlfiskeri og råstofindvinding, bør der derfor også som minimum opstilles egentlige miljømål på området i Havstrategidirektivets egentlige definition. Målene kan oplagt kan gå på udlæg af flere områder, der friholdes for trawlfiskeri og råstof indvinding i lighed med de udlagte områder i nordlige Øresund.

Endvidere er dette et oplagt sted at følge op på Havstrategilovens formuleringer om, at formålet med de udarbejdede havstrategier blandt andet er, at "[...] *genoprette marine økosystemer i områder, hvor de er blevet negativt påvirket, [...]*" jf. teksten på s. 17 i Havstrategi II. Det kunne fx gøres ved at opstille miljømål, der omhandlede reetableringen af stenrev, der ifølge DTU Aqua er kendt for deres store artsrigdom og som biologisk er meget produktive.

16. Deskriptor 10 – Marint affald

Under deskriptor 10 er et af miljømålene, at "*Mængden af marint affald reduceres væsentligt med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.*" Af teksten fremgår det, at der er en række forskellige kilder til det marine affald, samt at fiskeri, turisme og andre rekreative aktiviteter er de dominerende kilder til affaldet. Længere nede fremgår det dog også, at "*Hovedparten af affaldet kan [...] ikke umiddelbart relateres til specifikke kilder. Da marint affald kan transporteres over store afstande, er det vanskeligt at vurdere, hvilke sektorer i Danmark der er de største bidragsydere, og hvilken andel danske kilder udgør i forhold til andre kilder.*"

Hvis der skal gennemføres målrettede indsatser for at reducere det marine affald, er det selvfølgelig vigtigt at kunne identificere kilderne præcist, og herunder skelne mellem nationale og internationale. Friluftsrådet opfordrer derfor til, at området analyseres mere detaljeret, så de mest effektive indsatser kan identificeres.

Separat bilag: Socio-økonomisk analyse

I den socio-økonomiske analyse gøres der helt rigtigt opmærksom på, at *"Ideelt set skal omkostningerne ved forringelse af havmiljøet gøres op som den tabte værdi, hvis god miljøtilstand ikke opnås, målt som forskellen mellem baseline-scenariet Business as Usual (BAU) og opnåelsen af målsætningen for god miljøtilstand. For at udføre en samlet samfundsøkonomisk analyse af forringelser af havmiljøet er det således nødvendigt at opgøre forskellen mellem BAU og god miljøtilstand. Dette har endnu ikke været muligt, hvorfor det på nuværende tidspunkt ikke er muligt at kvantificere forringelserne i de danske havområder. Der er således et mangelfuldt grundlag til at udføre en samlet samfundsøkonomisk analyse af forringelser af havmiljøet."*

Det mangelfulde grundlag er en afgørende udfordring i forhold til at skabe et retvisende grundlag for at opstille (ambitiøse) miljømål. Det er derfor meget centralt, at den nødvendige viden opbygges, så der fremover kan ske en reel vurdering af den tabte værdi ved ikke at opnå god miljøtilstand. Det vil bl.a. skabe et bedre grundlag i afvejningen af fx erhvervsmæssige interesser og rekreative interesser.

At grundlaget er mangelfuldt er særligt en udfordring, fordi værdierne tilknyttet de erhvervsmæssige interesser er velkendte, mens værdier tilknyttet rekreative formål og beskyttelse er mindre kendte. En sammenstilling af de forskellige interesser med et skævt grundlag kan derfor skabe forkerte incitamenter i prioriteringen mellem interesserne og i opstillingen af de forskellige miljømål.

En mere veldokumenteret viden om de tabte værdier ved en dårlig miljøtilstand må således forventes at kunne motivere til at øge ambitionsniveauet, når der skal opstilles miljømål næste gang. Herunder bør fx jagt i tilknytning til havet og denne rekreative aktivitets bidrag til dansk økonomi også medregnes.

Friluftsrådet opfordrer derfor kraftigt til, at den nødvendige viden for at gennemføre en retvisende socio-økonomiske analyse etableres hurtigst muligt, så der skabes et komplet grundlag i forhold til at opstille miljømål under Havstrategien.

Balanceringen af interesser

Selv om grundlaget er mangelfuldt er det dog positivt, at den socio-økonomiske analyse kommer et stykke af vejen i forhold til at sammenstille de socio-økonomiske forhold tilknyttet de forskellige interesser.

I den forbindelse bemærker Friluftsrådet, at de økonomiske bidrag tilknyttet rekreative interesser som fx lystfiskeri, jagt og kystturisme er meget væsentlige. Fx er omsætningen inden for lystfiskeri sandsynligvis i omegnen af 2.1 mia. kr. og beskæftiger 2.473. (2008-værdier), mens kystturismens omsætning beløber sig til 28,2 mia. kr. (2014-værdier) med en direkte værditilvækst på 8,7 mia. kr., svarende til 30 % af hele turismesektoren. I alt skønnes beskæftigelsen inden for kystturismen, inklusive afledte effekter, at være på ca. 40.000 årsværk.

I modsætning hertil står muslingopdræt for en omsætning på kun 10 mio. kr., mens havbrug står for en omsætning på kun 455 mio. kr. og 103 fuldtidsbeskæftigede. Selv når de økonomiske effekter af fiskeri og

forarbejdning af skaldyr lægges oven i havbrug og muslingopdræt er de tilknyttede økonomiske værdier stadig langt under niveauet for kystturisme, lystfiskeri og jagt.

Der er stadig for mange huller i den socio-økonomiske analyse til at kunne lave direkte sammenligninger som ovenstående, men det giver trods alt en indikation af de store værdier, som er tilknyttet det rekreative område. Det giver derfor også en indikation af, hvor vigtigt det er at prioritere ambitiøse miljømål i Danmarks Havstrategi II, som kan sikre, at vi får en rig natur i og på havet, og dermed også et godt grundlag for et rigt friluftsliv til gavn for danskerne og dansk økonomi.

Med venlig hilsen

Jes Lind Bejer
Naturpolitisk konsulent

GEUS takker for invitationen til at indsende høringssvar til rapporten Danmarks Havstrategi II – Første del om god miljøtilstand, basisanalyse og miljømål.

GEUS værdsætter rapportens velstrukturerede og detaljerede gennemgang af havstrategien og processen omkring udviklingen af strategien samt rapportens fremhævelse af tidligere, nuværende og fremtidige udfordringer.

GEUS ser frem til det videre arbejde omkring Danmarks Havstrategi II og håber at kunne bidrage med vores viden og kompetencer indenfor GEUS' kerneområde omkring havbundens geologi, morfologi og substrater samt habitater. Specifikt ser GEUS et stort potentiale i arbejdet med at udvide/udvikle indikatorerne under deskriptor 6 – Havbundens integritet med henblik på en kvantitativ integration af havbundens strukturer og funktioner; et arbejde som også vil have relevans for øvrige deskriptorer, fx deskriptorerne 5 - Eutrofiering, 7 – Hydrografiske ændringer og 10 – Marint affald. GEUS håber, at dette arbejde kan foregå som et tæt samarbejde med mulighed for at udvikle deskriptor 6-indikatorerne, tærskelværdierne og koblingerne til de øvrige deskriptorer og indikatorer, og ikke mindst koblingerne til de andre relevante direktiver, såsom Habitatdirektivet, Vandrammedirektivet og Direktivet om rammerne for maritim fysisk planlægning med den kommende Havplan.

Neden for følger GEUS' specifikke kommentarer relateret til de naturgivne forhold i de danske havområder (kap. 6) og til deskriptor 6 (kap. 12 og 22), som er relateret til GEUS' kerneområde, -viden og –kompetencer omkring havbundens geologi, morfologi og substrater samt habitater. Derefter følger kommentarer til deskriptor 5 (kap. 11), 7 (kap. 13) og 10 (kap. 16).

Vedr. de naturgivende forhold i de danske havområder (kap. 6)

Ift. de naturgivne forhold i de danske havområder (side 44-66) fremhæves det, hvordan havbundens fysiske forhold udgør vigtige styrende parametre for havmiljøet omkring Danmark (side 44); og i rapporten beskrives bl.a. dybdeforhold, havbundsmorfologi, havbundssubstrat og havbundens habitater (afsnit 6.1-6.4, side 45-53).

GEUS værdsætter fremhævelsen af havbundens fysiske forhold, som netop er fundamentet for benthiske fysiske og kemiske processer, for benthisk flora og fauna samt for mange af de marine og maritime aktiviteter i havområderne.

Ift. habitatkortlægning fremhæves specifikt (afsnit 6.4 Havbundens habitattyper, side 49): *”Opdelingen er baseret på bedste tilgængelige vidensgrundlag, og dele af den danske havbund er endnu mangelfuldt undersøgt. Der kan derfor i fremtiden ske ændringer i kortet og arealfordelingen af de enkelte habitattyper, efterhånden som kendskabet til den danske havbund udbygges.”*

GEUS værdsætter fremhævelsen af det meget varierende data- og vidensgrundlag om havbunden i de danske havområder. En fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden er et centralt element ift. fastsættelse af tærskelværdier, forbedret kvantificering af indikatorer, og mulig udvidelse/udvikling af indikatorer med inddragelse af havbundens strukturer og funktioner.

Vedr. deskriptor 6 – Havbundens integritet (tab og fysiske påvirkninger) (kap. 12)

God miljøtilstand beskrives ud fra følgende kriterier (Tabel 12.1 side 119 og Figur 12.1 side 120):

- *”D6C1 (primært): udstrækning af fysisk tab (permanent ændring) af den naturlige havbund.”*
- *”D6C2 (primært): udstrækning af fysisk forstyrrelse af havbunden.”*
- *”D6C3 (primært): udstrækning af hver habitattype, som påvirkes negativt af fysisk forstyrrelse.”*

Ift. tilstanden fremhæves i rapporten (afsnit 12.2 Hvad er tilstanden, side 128):

"Der er ikke endnu fastsat tærskelværdier for tab og fysiske forstyrrelser på havbunden, og der er derfor ikke et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere, hvornår god miljøtilstand opnås. Herunder mangler der opgørelser af, hvilke fysiske forstyrrelser, der påvirker havbundens habitater negativt."

Ift. miljømål fremhæves i rapporten (afsnit 12.3 Miljømål, side 128):

"Miljømål:

- *Danmark bidrager til arbejde med fastsættelse af tærskelværdier for negative effekter af fysisk forstyrrelse i regi af EU og de regionale konventioner (D6C3)."*

"Supplerende miljømål:

- *Vidensgrundlaget om den danske havbund, udbredelsen og beliggenheden af havbundens naturtyper forbedres i forbindelse med overvågningsprogrammet.*
- *Der skabes bedre forståelse af påvirkninger på havbunden i forhold til tab og forstyrrelse."*

"Indikatorer:

- *Data om tab og forstyrrelse af havbunden (i km² for hver naturtype)."*

GEUS værdsætter de supplerende miljømål med henblik på at skabe et bedre vidensgrundlag og en bedre forståelse af havbundens rumlige og tidslige variation. GEUS har i tidligere undersøgelser og forskningsprojekter demonstreret potentialet i state-of-the-art teknologier og metoder til med fuld dækning og høj detaljeringsgrad at kortlægge havbundens geologi, morfologi og substrater samt habitater; hvilket muliggør en kvantitativ kortlægning af havbundens diversitet (rumlige variation) og dynamik (tidslige variation) på forskellige skala-niveauer fra overordnet-skala ("broadscale"-niveau i habitatkortlægning) til små-skala ("process"-niveau ift. naturlige og menneskelige påvirkninger af havbunden, som kan relateres til havbundens strukturer og funktioner).

GEUS ser et stort potentiale i at integrere disse teknologier og metoder i overvågningsprogrammet med kortlægning af havbundens diversitet og dynamik ift. geologi, morfologi og substrater samt habitater som værende det naturlige fundament for mange af processerne og aktiviteterne i det marine miljø. Fulddækkende og detaljeret kortlægning er ligeledes fundamentet for at kunne kvantificere effekten af fysisk forstyrrelse og for at skabe en velfunderet basis for at fastsætte tærskelværdier for at evaluere effekter af fysiske forstyrrelser.

En fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden og havbundens habitater vil medføre en højere konfidens i areal-beregningerne for de eksisterende indikatorer; men frem for alt giver det mulighed for at udvide/udvikle indikatorerne med henblik på at inddrage havbundens og habitaternes strukturer og funktioner.

GEUS værdsætter, at områderne habitattypekortlægning og kortlægning af råstofindvinding og klapning er blevet identificeret som områder, hvor der mangler viden med henblik på at reducere usikkerheden (eller øge konfidensen) ift. beregning af indikatorerne og fastsættelse af tærskelværdier (afsnit 12.4 Usikkerhed og manglende viden, side 129-130).

Vedr. deskriptor 6 – Havbundens integritet (habitattyper på havbunden) (kap. 22)

God miljøtilstand beskrives ud fra følgende kriterier (Tabel 22.1 side 252 og Figur 22.1 side 253):

- *"D6C4 (primært): Udstrækning og andel af tab pr. habitattype som følge af menneskeskabt påvirkning."*
- *"D6C5 (primært): Udstrækning og andel af negative effekter pr. habitattype som følge af menneskeskabt påvirkning."*

Ift. tilstanden fremhæves i rapporten (afsnit 22.2 Hvad er tilstanden, side 255 og 260):

"Der er ikke noget entydigt billede af, om tilstanden er god/ikke god, men vurderingerne har overvejende peget på en ikke-god tilstand både for Nordsøen med Kattegat og Østersøen. Det pointeres, at vores viden om havbundens tilstand fortsat er mangelfuld, så de nuværende vurderinger giver ikke nødvendigvis et dækkende billede af havbundens tilstand."

"Der er ikke endnu fastsat tærskelværdier for havbundens integritet, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, og der er ikke tilstrækkeligt fagligt grundlag for at vurdere, hvornår god miljøtilstand opnås."

Ift. miljømål fremhæves i rapporten bl.a. (afsnit 22.3 Miljømål, side 261):

"Miljømål:

- *Danmark bidrager til arbejde med fastsættelse af tærskelværdier for tab og fysisk forstyrrelse i regi af EU.*

"Supplerende miljømål:

- *Når tærskelværdier er fastsat i EU og de regionale havkonventioner vil Danmark på den baggrund igangsætte et projekt, som kan danne grundlag for at fastsætte miljømål i henhold til tærskelværdierne i næste nationale havstrategi (2024).*
- *Behovet for supplerende beskyttede områder eller andre tiltag i Østersøen og Nordsøen vurderes."*

"Indikatorer:

- *Udstrækning af habitattab opgøres i km² og som en andel af habitattypens samlede udstrækning.*
- *Udstrækning af negativt påvirket habitat opgøres i km² og som andel af habitattypens samlede udstrækning."*

GEUS værdsætter miljømålet og det supplerende miljømål med henblik på hhv. at bidrage til arbejdet med fastsættelse af tærskelværdier og det efterfølgende arbejde med henblik på at fastsætte miljømål i henhold til disse tærskelværdier. GEUS ser et stort potentiale i detaljeret og kvantitativ havbundskortlægning for at skabe en velfunderet basis til at fastsætte disse tærskelværdier, og efterfølgende for at fastsætte miljømål.

GEUS værdsætter også det supplerende miljømål med henblik på at vurdere behovet for supplerende beskyttede områder eller andre tiltag i Østersøen og Nordsøen. GEUS ser et stort potentiale i at integrere fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbundens diversitet og dynamik ift. geologi, morfologi og substrater samt habitater i det vidensgrundlag, som skal danne fundamentet for at vurdere et evt. behov for marine beskyttede områder.

En fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden og havbundens habitater vil medføre en højere konfidens i areal-beregningerne for indikatorerne; men det er væsentligt at pointere, at det frem for alt giver mulighed for at udvide/udvikle indikatorerne med henblik på at inddrage havbundens og habitaternes strukturer og funktioner.

Vedr. deskriptor 5 – Eutrofiering (kap. 11)

Ift. deskriptor 5 fremhæves i rapporten (afsnit 11.1 Hvad er god miljøtilstand, side 107 og 110):

"Indholdet af kvælstof og fosfor i vandsøjlen påvirkes direkte af tilførslerne samt frigivelse af næringsstoffer fra havbunden." og *"Bundfaunaen og bunddyr er vigtige for omsætningen af organisk materiale i havbunden."*

GEUS værdsætter fremhævelsen af vigtigheden af at kende havbundens næringsstofindhold ift. frigivelse af næringsstoffer fra havbunden samt vigtigheden af at kende omsætningen af organisk materiale i havbunden, hvor substratforhold som havbundens sedimenttype, porøsitet og permeabilitet er vigtige parametre.

Vedr. deskriptor 7 – Hydrografiske ændringer (kap. 13)

Ift. deskriptor 7 fremhæves i rapporten (afsnit 13.2 Hvad er tilstanden, side 134):

"D7C1 – Hydrografiske ændringer ved havbunden og vandsøjlen: Kriteriet har fokus på hydrografiske ændringer forbundet med fysisk tab. Ved fysisk tab forstås en permanent ændring af havbunden, der har eller forventes at have en varighed på mindst 12 år dvs. to rapporteringsrunder jf. beskrivelsen af deskriptor 6 i GES-afgørelsen. Fysisk tab under deskriptor 7 inddrager alene tab forårsaget af hydrografiske ændringer. Dermed er fysisk tab af havbunden under deskriptor 7 en delmængde af fysisk tab af havbunden opgjort under deskriptor 6."

Denne direkte kobling mellem deskriptor 6 og 7 fremhæves også ift. miljømål (afsnit 13.3 Miljømål, side 138):

"Miljømål:

- *Menneskeskabte aktiviteter, som især er forbundet med fysisk tab af havbunden, og som forårsager permanente hydrografiske ændringer."*

"Indikatorer:

- *Areal pr. habitattype, der er negativt påvirket som følge af hydrografiske ændringer (km² eller % af samlet areal af habitattypen)."*

GEUS håber derfor at kunne være med til at bidrage til et tæt samarbejde omkring koblingen mellem deskriptor 6 og 7.

Vedr. deskriptor 10 – Marint affald (kap. 16)

Ift. deskriptor 10 fremhæves i rapporten (afsnit 16.2 Hvad er tilstanden, side 183 og 185):

"Affald på havbunden: Affald på havbunden overvåges via bundtrawl-undersøgelser." og "Mikroaffald: Mikroplast overvåges i Danmark i havbunden.", men at "Analyseresultaterne skal dog anvendes med forsigtighed, da metoderne til indsamling, behandling og analyse er under stadig udvikling."

Ligeledes fremhæves ift. miljømål (afsnit 16.3 Miljømål, side 185):

"Supplerende miljømål:

- *Der arbejdes for et forbedret vidensgrundlag og udvikling af indikatorer og målemetoder vedrørende mikroplast i havbundssediment og vandsøjle."*

"Indikatorer:

- *Affald på havbunden (antal affaldsstykker pr km²)."*

Der foregår i øjeblikket omfattende forskningsarbejder ift. at opbygge det generelle vidensgrundlag omkring plast og mikroplast i havmiljøet. GEUS håber at kunne være med til at bidrage med ekspertise om havbundens sedimentforhold ift. fordelingen af plast og mikroplast på og i havbunden i de danske havområder.

Greenpeace høringsvar til Danmarks Havstrategi II – Første Del.

Selvom gennemlæsningen af udkastet til Danmarks Havstrategi II har været en trist oplevelse, vil Greenpeace gerne takke for muligheden for at afgive høringsvar.

Det er et omfattende materiale, der er sendt i høring, og det har beklageligvis ikke været muligt at afgive en fyldestgørende gennemgang af materialet. Der er i høringsvaret i særlig grad fokuseret på Miljø- og Fødevarerministeriets tolkning og implementering af Kommissionens afgørelse om fastlæggelse af kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand (herefter GES-afgørelsen) samt tilgangen til fastsættelsen af miljømål.

Sune Scheller
Greenpeace
sune.scheller@greenpeace.org

Sammenfatning

Miljø- og Fødevarerministeriet skriver i udkastet til Havstrategi II:

”På mange måder er nærværende havstrategi langt mere målrettet og struktureret end den første havstrategi fra 2012”.¹

Overordnet betragtet er det Greenpeace helt ubegribeligt, hvordan Miljø- og Fødevarerministeriet kommer frem til denne konklusion. På mange væsentlige parametre finder Greenpeace, at nærværende havstrategi er mangelfuld og overraskende ufokuseret i sammenligning med Havstrategien fra 2012. Derudover må Havstrategi II betragtes som et kvalitativt og tyngdemæssigt tilbageskridt, der må forventes direkte at forringe Danmarks indsats for opnåelsen af god miljøtilstand.

Ambitionsniveauet er tydeligt eksemplificeret i høringsmaterialet, hvor det fastslås, at udkastet følger en minimumsimplicitering, jf. regeringens byrdestop.

Hertil skal det først og fremmest påpeges, at der ifølge Greenpeace er behov for et fuldstændigt skift i regeringens anskuelse af miljøtilstanden i danske farvande. At god miljøtilstand og indsatsen herfor betragtes som en byrde, er efter vores opfattelse helt forfejlet. Tværtimod mener Greenpeace, at god miljøtilstand bør betragtes som en pligt for at sikre livet i havet og dets iboende og instrumentelle værdi, herunder som en investering i forudsætningen for sunde, rekreative aktiviteter for befolkningen samt bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer.

Havstrategiens egen socioøkonomiske redegørelse viser således også, at fx værditilvæksten fra kystturisme er over dobbelt så stor som fiskeri, forarbejdning af fisk og skaldyr, muslingeopdræt og havbrug til sammen. Foretager man den samme sektorsammenligning på havtilknyttet beskæftigelse fås en faktor 8 i kystturismens favør. Det er forundrende, at ovennævnte eksempler ikke formår at rokke ved regeringens ideologiske tankegods som kommer til udtryk i det såkaldte byrdestop.

For det andet er Greenpeace af den opfattelse, at regeringens indsats udgør en direkte underimplementering. Dette skyldes dels, at der i ingen dansk havregion er opnået god

¹ Havstrategi II, s. 264

miljøtilstand, og at havstrategien slår fast, at dette ikke vil blive opnået inden 2020, som det ellers er dikteret i Havstrategidirektivet artikel 1,1. Dels skyldes det den store mangel på- og fejlagtige brug af miljømål i Havstrategi II.

Ud af de i alt 62 fastsatte miljømål finder Greenpeace, at over halvdelen ikke opfylder kriterierne for miljømål fastsat i havstrategidirektivet eller den nationale havstrategilov.

Det er Greenpeace overordnede vurdering, at Miljø- og Fødevareministeriets tolkning af GES-afgørelsen, har resulteret i manglende miljømål og at Havstrategi II dermed ikke lever op til havstrategidirektivet artikel 10.

Derudover vurderes det, at Miljø- og Fødevareministeriets beslutning om at fjerne nationale tærskelværdier – der er forudsætningen for miljømål og senere hen indsatsprogrammer – kan få alvorlige miljømæssige konsekvenser.

Dette forhold bliver i endnu højere grad bekymrende, når Danmarks indsats på FN's verdensmål 14 (livet i havet) tages i betragtning. Ud af de i alt 17 mål klarer Danmark sig dårligst på netop dette mål.²

- Helt overordnet finder Greenpeace, at Havstrategi II i sin nuværende form bør trækkes tilbage med henblik på en gennemgribende omskrivning.

² Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018): SDG Index and Dashboards Report 2018. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN)

Indhold

SAMMENFATNING	1
INDHOLD	3
GENERELT	4
Tærskelværdier	4
Miljømål	5
MENNESKELIGE AKTIVITETER OG PÅVIRKNINGER I DE DANSKE HAVOMRÅDER	6
DESKRIPTOR 1 – BIODIVERSITET	7
Miljømål	7
DESKRIPTOR 2 – IKKEHJEMMEHØRENDE ARTER	7
Miljømål	7
DESKRIPTOR 3 – ERHVERVSMÆSSIGT UDNYTTETE FISKEBESTANDE	8
DESKRIPTOR 4 – HAVET FØDENET OG VANDSØJLEN	9
Miljømål	9
DESKRIPTOR 5 – EUTROFIERING	9
Miljømål	9
DESKRIPTOR 6 – HAVBUNDENS INTEGRITET	10
Bundslæbende redskaber	10
Miljømål	12
DESKRIPTOR 7 – HYDROGRAFISKE ÆNDRINGER	12
Miljømål	13
DESKRIPTOR 8 – FORURENENDE STOFFER	13
Miljømål	13
DESKRIPTOR 9 – FORURENENDE STOFFER I FISK OG SKALDYR TIL KONSUM	14
Miljømål	14
DESKRIPTOR 10 – MARINT AFFALD	15
Miljømål	15
DESKRIPTOR 11 – UNDERVANDSSTØJ	15
Miljømål	15

Generelt

Tærskelværdier

Ifølge Greenpeace, er der i Havstrategi II foretaget en uberettiget tolkning af GES-afgørelsen, der formodentlig konstituerer en underimplementering og dermed et decideret traktatbrud. Dette kommer dels til udtryk i Miljø- og Fødevarerministeriets tolkning af behovet for fastsættelse af tærskelværdier samt til dels i det markante opgør med miljømål fastsat i Havstrategi I.

Med GES-afgørelsen fra 2017 blev det fra Kommissionens side fastslået, at der var behov for fastsættelse af fælleseuropæiske tærskelværdier, således at der kan måles, i hvilket omfang der er opnået god miljøtilstand på tværs af medlemsstaternes havområder. Dette arbejde er imidlertid ikke afsluttet.

Der er således en betydelig del af de 11 deskriptorer, hvor der ikke er angivet tærskelværdier. Eftersom tærskelværdier er en forudsætning for fastsættelsen af miljømål, er der i Havstrategi II en alvorlig mangel på konkrete miljømål. Dette forhold bliver eksplicit adresseret i afsnit 5.1.5, hvor det bl.a. fremføres, at:

”Der er ikke identificeret eksisterende og relevante nationale tærskelværdier uden ophæng i EU-lovgivning. Hvor EU eller regionale tærskelværdier mangler er god miljøtilstand derfor defineret ud fra trends eller mere overordnede beskrivelser. Der er ikke fastsat midlertidige nationale tærskelværdier, hvilket heller ikke er et krav. Fastsættelse af midlertidige nationale tærskelværdier, ville kræve et stort fagligt udredningsarbejde, som på sigt alligevel skal udføres koordineret med de øvrige andre.”³

For så vidt angår kravet om fastsættelsen af midlertidige nationale tærskelværdier, er Miljø- og Fødevarerministeriets henvisningen til GES-afgørelsen af generel karakter. Greenpeace antager dog, at ovenstående tolkning bl.a. hviler på Kommissionens betragtning (12) i GES-afgørelsen:

”Indtil sådanne tærskelværdier er blevet fastlagt gennem et samarbejde på EU-niveau eller på regionalt eller sub-regionalt niveau, bør medlemsstaterne kunne anvende nationale tærskelværdier, retningsmæssige tendenser eller belastningsbaserede tærskelværdier som referencer.”⁴

Det må antages, at Miljø- og Fødevarerministeriet har lagt den umiddelbart normative karakter af Kommissionen bemærkning til grund for tolkningen. Dette synes imidlertid utilstrækkeligt, eftersom de manglende tærskelværdier hermed umuliggør en korrekt fastsættelse af miljømål.

GES-afgørelsens krav om udarbejdelsen af tærskelværdier er måske ikke entydig, men den fritager imidlertid ikke medlemslandene fra kravet om fastsættelsen af miljømål (jf. Havstrategidirektivets Artikel 10) i perioden frem til vedtagelsen af tærskelværdier. Greenpeace finder på den baggrund ikke, at Havstrategi II opfylder minimumskriterierne fastsat i Havstrategidirektivet.

³ Havstrategi II, s. 31-32

⁴ Kommissionens Afgørelse (EU) 2017/848

De miljømæssige konsekvenserne af Miljø- og Fødevarerministeriets tilgang til tærskelværdier og miljømål kan blive meget alvorlige. Dette gælder især de deskriptorer, der ikke er forankret i allerede eksisterende direktiver eller havkonventioner, og hvor der nu ikke er udarbejdet tærskelværdier.

Dette skyldes i høj grad diskontinuiteten af miljømålene fra Havstrategi I. Det må antages, samme mangel på kontinuitet vil gøre sig gældende i indsatsprogrammet, når det opdateres på baggrund af den nye basisanalyse. Dertil skal nu medregnes, at der i indeværende periode, hvor Havstrategi II er gældende er en alvorlig mangel på miljømål, der ligeledes må forventes at umuliggøre udarbejdelsen af nye, konkrete indsatser i indsatsprogrammet. Sidst skal det understreges, at Havstrategi II ikke indeholder andet end løse og upræcist defineret hensigtserklæringer om, at udarbejdelsen af tærskelværdier forventes færdig inden næste havstrategiperiode i 2024. Vel vidende at denne type forhandlinger er komplicerede og tidskrævende, er det ikke urimeligt at antage, at dette arbejde risikerer at strække sig længere end 2024, og at tærskelværdier i visse tilfælde først bliver implementeret ved den fjerde havstrategi i 2030.

Greenpeace har fuld forståelse for, at der forhold omkring vores havmiljø, der endnu ikke er fuldt belyst, hvorfor der er behov for indsamling af yderligere viden. Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke kan eller bør arbejdes målrettet med beskrivelser af god miljøtilstand, miljømål, indsatser og overvågning, der kan justeres og opdateres efterhånden som ny viden indsamles.

Miljømål

Det fremgår af forordet til basisanalysen, at første del bl.a. skal fastsætte miljømål, der sigter mod god miljøtilstand.⁵

Greenpeace har gennemgået de 62 miljømål og holdt dem op imod definitionskriterierne til miljømål som beskrevet i lov om havstrategi § 3, stk. 3. samt havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7. Det er i nærværende afsnit relevant at fremhæve den præcise ordlyd af definitionerne på et miljømål i henholdsvis havstrategiloven og havstrategidirektivet:

”Ved miljømål forstås i denne lov en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for de forskellige komponenter af samt belastningerne og påvirkningerne af havområderne.”

Og

” »miljømål«: en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for de forskellige komponenter af, samt belastningerne og påvirkningerne af, havområderne for så vidt angår hver havregion eller subregion. Miljømål fastsættes i overensstemmelse med artikel 10”

Derudover findes der i bilag IV til havstrategidirektivet en vejledende liste over karakteristika, der skal tages hensyn til ved fastsættelsen af miljømål.

Nedenfor er samtlige miljømål gennemgået, men generelt kan det fastslås:

⁵ Udkast til Danmarks Havstrategi II, s. 1.

- Ud af de i alt 62 miljømål finder Greenpeace, at 38 miljømålene ikke opfylder definitionskriterierne i havstrategidirektivet eller havstrategiloven.
- For samtlige deskriptorer gælder det, at der er listet miljømål, der ikke opfylder definitionskriterierne.
- For en enkelt deskriptor – 4 – opfylder ingen af de oplistede miljømål definitionskriterierne.

Der er i de fleste tilfælde tale om miljømål, der angiver en hensigt om indsamling af mere viden, manglende tærskelværdier eller karakterisering af en indsats eller et virkemiddel som et miljømål. Fælles for dem er, at de ikke udtrykker – kvalitativt eller kvantitativt – en ønsket tilstand.

Derudover er miljømål, hvor der henvises til andre direktiver eller havkommissioner ikke medregnet i de 38. Det egentlige antal miljømål tilbage i Havstrategi II er dermed stærkt begrænset.

Et stort antal af de miljømål, der i Havstrategi I er fastsat for havmiljøets tilstand (deskriptor 1, 4 og 6), er ikke med i Havstrategi II. De manglende mål betyder, at væsentlige dele af havets økosystem ikke er omfattet af miljømål, fx miljømål for makroalger, bundfauna, og sårbare habitattyper udpeget af regionale havkommissioner.

Derudover er der ikke foretaget en evaluering af indsatsen fra den seneste havstrategi på mange miljømål, hvilket Greenpeace ellers betragter som et grundlag for efterfølgende havstrategier.

Hvorfor arbejder Miljø- og Fødevarerministeriet ikke videre med de gode mål vi har: udbreder relevante mål fra vandrammedirektivet til de åbne havområder, og bevarer eller skærper miljømålene fra Havstrategi I?

- Greenpeace skal kraftigt henstille, at Miljø- og Fødevarerministeriet fastholder nationale beskrivelser af god miljøtilstand samt værdier og samt opdaterer og fastsætter nationale miljømål, herunder miljømål fra Havstrategi I, frem til de nye tærskelværdier er på plads. Derudover bør der foretages en evaluering af indsatsen på miljømål fra Havstrategi I.

Menneskelige aktiviteter og påvirkninger i de danske havområder

I afsnittet om forarbejdning af fisk og skaldyr anføres det, at:

”Krav om blandt andet miljøcertificeringer, som ”Marine Stewardship Council” (MSC) fra forarbejdningsindustrien til fiskerne og fiskeriforeninger har været med til at understøtte en mere bæredygtig udvikling af fiskeri og akvakultur.”

Påstanden er fremført med reference til Nielsen R & Ståhl L., ”Fiskeriets økonomi 2017: Forarbejdning”. Det har ved gennemgang af kilden ikke været muligt at finde dokumentationen for påstanden.

- Greenpeace henstiller at korrekt kildehenvisning anføres eller at afsnittet fjernes.

Deskriptor 1 – Biodiversitet

Miljømål

Ud af de i alt 11 miljømål finder Greenpeace, at 5 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
1.1	Utilsigtet bifangst af fugle skal ligge på et niveau, som ikke truer arten på lang sigt.
1.2	For fugle sikres bestande og levesteder opretholdt og beskyttet i henhold til målsætninger under fuglebeskyttelsesdirektivet.
1.3	Øget viden om bifangst af havfugle indsamles i medfør af overvågningsprogrammet.
1.4	Utilsigtet bifangst af marsvin reduceres mest muligt og som minimum til et niveau under 1,7 % af den samlede bestands størrelse.
1.5	Utilsigtet bifangst af sæler skal ligge på et tilstrækkeligt lavt niveau, som ikke truer bestande af sæler på lang sigt.
1.6	Marsvin, spættet sæl og gråsæl opnår gunstig bevaringsstatus i henhold til habitatdirektivet.
1.7	Øget viden om bifangst af havpattedyr indsamles i overvågningsprogrammet.
1.8	For at registrering og overvågning af hajer og rokker kan fokuseres, foretages en analyse af bifangsten af hajer og rokker i danske havområder, og muligheden for en DNA-baseret tilgang til artsbestemmelse undersøges.
1.9	Der udvikles en national indikator til bedømmelse af tilstanden for danske kystfisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, og mulighederne for at videreudvikle regionale indikatorer undersøges.
1.10	Forekomsten af plankton følger langtidsgennemsnittet.
1.11	Miljø- og Fødevareministeriet følger udviklingen og forbedre vidensgrundlaget om plankton gennem overvågning.

Miljømål 1.3, 1.7 – 1.9 og 1.11 må nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelse af egentlige miljømål end miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 1.3, 1.7 – 1.9 og 1.11 fjernes som miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet eller andet relevant sted.

Deskriptor 2 – Ikkehjemmehørende arter

Miljømål

Ud af de i alt tre miljømål for deskriptor 2 om ikkehjemmehørende arter finder Greenpeace, at de to supplerende miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
2.1 D2C1	Antallet af nye ikkehjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, begroning og evt. andre menneskelige aktiviteter er faldende.
2.2 D2C2	Udbredelse af relevante marine arter, der optræder på EU's liste over invasive arter i medfør af forordning 1143/2014, og sortmundet kutling overvåges.

D2C3	
2.3	Undersøgelse af vurdering af mulige tiltag til brug for begrænsning af den negative effekt forårsaget af invasive arter.

2.2 må nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelsen af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv og bør derfor henvises til overvågningsprogrammet.

2.3 må nærmere betragtes som led i en indsats på baggrund af et miljømål end et miljømål i sig selv og bør derfor henvises til indsatsprogrammet.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 2.2 og 2.3 fjernes som miljømål og inkluderes anden steds.

Miljømålene om ”skibsbåren transport af ikkehjemmehørende arter søges formindsket” og ”transport af ikkehjemmehørende arter via fiskeri og akvakultur-aktiviteter søges formindsket” fastsat i havstrategien i 2012 er Havstrategi II dækket af miljømål 2.1. Derudover er den eksplicite henvisning til fiskeri og akvakultur erstattet med det mere upræcist afgrænsede ”... og evt. andre menneskelige aktiviteter...”

Havstrategi II fastslår, at sammen med skibsfart, anses akvakulturaktiviteter som ”de primære kilder til indførelse af ikkehjemmehørende arter i havet”.⁶ Derudover er der i danske havområder fortsat registreret nye ikkehjemmehørende arter (trods begrænset overvågning og tilgængelige data).

- Derfor indstiller Greenpeace, at især akvakultur-aktiviteter ekspliciteres i et miljømål, hvor der på baggrund heraf kan etableres overvågning og indsatser.

Deskriptor 3 – Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

I afsnittet 10.2 *Hvad er tilstanden* og 10.3 *Miljømål* bliver der henvist til den fælles fiskeripolitik og den politiske fastsatte krav om, at erhvervsmæssigt udnyttede arter vil blive forvaltet efter MSY-principper senest i 2020. I forbindelse fremgår det, at:

”Der kan dog være enkelte bestande, hvor særlige forhold indebærer, at det vil tage bestanden længere tid at nå op på MSY-niveau. Dette kan være tilfældet for kollapsede bestande eller bestande med langsomt reproducerede arter, som eksempelvis torsk i Kattegat [og ål].”⁷

Greenpeace finder, at ovenstående årsagsforklaring er særdeles ensidig. Greenpeace er enig i, at fiskearternes biologiske karakteristika bør medtages, men i sig selv ikke er tilstrækkelig som forklaringen på, at visse bestande ikke vil nå MSY i 2020. Det relevante afsnit bør som et absolut minimum inkludere det politiske aspekt forbundet til Rådets fastsættelse af de årlige kvoter.

Dette er ikke irrelevant i dansk sammenhæng, hvor bl.a. den danske regering sammen med andre medlemslande har fastsat årlige fangstkvoter, der ikke respekterer den videnskabelige rådgivning fra ICES. Flere bestande i EU bliver forvaltet efter MSY-principper, men det er samtidigt klart, at det ikke er tilfælde for en væsentlig del af de kvoterede arter. Senest under

⁶ Havstrategi II, s. 88

⁷ Havstrategi II, s. 101 og 102.

forhandlingerne om fastsættelsen af fiskerimuligheder for 2019, og dermed ganske kort før den politisk vedtagende deadline i den fælles fiskeripolitik.

- Greenpeace henstiller, at den ensidige årsagsforklaring revurderes og som minimum inkluderer det forhold, at de politiske fastsættelser af fangstkvoter er og har været særdeles indvirkende på, hvorvidt MSY-målet indfris senest i 2020.

Deskriptor 4 – Havet fødenet og vandsøjlen

Miljømål

Ud af de i alt 3 miljømål finder Greenpeace, at ingen miljømål opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
4.1	I takt med at miljømålene for presfaktorer og tilstand under de øvrige deskriptorer opnås, forventes det, at balancen i havets fødenet forbedres.
4.2	Danmark bidrager til regional videns- og metodeudvikling vedrørende havets fødenet.
4.3	Miljø- og Fødevareministeriet følger udviklingen igennem overvågning.

Miljømål 4.1 må nærmere betragtes som en overvejelse hjemmehørende i indsatsprogrammet end et egentlig miljømål i sig selv.

Miljømål 4.2 – 4.3 må nærmere betragtes som forudsætninger for fastsættelsen af egentlige miljømål end miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at samtlige miljømål fjernes som miljømål og inkluderes i overvågningsprogrammet, indsatsprogrammet eller andet relevant sted. Derudover opfordrer Greenpeace til, at overvejselsen i miljømål 4.1 tages op til genovervejelse givet det meget lave antal reelle miljømål samt den lave kvalitet de tilbageværende miljømål besidder.

Deskriptor 5 – Eutrofiering

Miljømål

Ud af de i alt fem miljømål finder Greenpeace, at de to supplerende miljø 5.4 og 5.5 ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
5.1	Kystvande: Målbekæmpelser og indsatsbehov er fastsat for fjorde og kystvande i henhold til vandrammedirektivet og fremgår af de danske vandområdeplaner.
5.2	Åbne havområder uden for kystvande: Nordsøen og Skagerrak: Danmark bidrager til regionalt arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier for Nordsøen og Skagerrak.

5.3	Åbne havområder uden for kystvande: Østersøen, Bælthavet og Kattegat: Dansk andel af tilførsler af kvælstof og fosfor (TN, TP) følger de maksimalt acceptable tilførsler fastsat i HELCOM.
5.4	Der udføres et udredningsarbejde af effekter af fosforpåvirkning på de biologiske kvalitetselementer, som karakteriserer den økologiske tilstand i de kystnære områder. Dette sker som led i forberedelser af de danske vandområdeplaner 2021-2027.
5.5	Indsatser for at nedbringe danske tilførsler af kvælstof og fosfor vurderes ved tilrettelæggelsen af de danske vandområdeplaner 2021-2027.

5.4 og 5.5 må nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 5.4 og 5.5 fjernes om miljømål og henvisningerne til arbejdet med vandområdeplaner 2021-2027 inkluderes anden steds.

Deskriptor 6 – Havbundens integritet

Generelt hæfter Greenpeace sig ved, at viden om tilstanden af den danske havbund ”fortsat er mangelfuld”⁸ og at der ikke findes ”referencesituationer”. Det fastslås ligeledes af DTU aqua, at det er vanskeligt at adskille effekterne af fiskeri på bundfauna og -flora fra andre effekter fra fx næringssalte, klimatiske variationer og de kumulative effekter. Derudover er det forhold, at stort set alle undersøgelser af fiskerieffekter på marine økosystemer er foretaget i områder, hvor fiskeri har fundet sted i mere end 100 år og i de seneste 50 år med tungere udstyr.⁹

Denne problematik er markant, og må forventes at gøre sig gældende ved vurderinger af tilstanden fremover.

- Greenpeace henstiller, at der oprettes ’havzoner’ af hensigtsmæssig størrelse og på relevante lokationer, der er fri for enhver menneskelig aktivitet. Havzoner bør fungere som værktøj til opgaven med at beskrive god miljøtilstand samt overvågningsindsatsen. Området skal således ikke betragtes som en indsats, men udelukkende med henblik på at bistå fremtidig videnskabelige undersøgelser og på sigt udgøre referenceområder.

Bundsløbende redskaber

Under afsnit 22.3 Miljømål er konsekvenserne ved bundsløbende redskaber beskrevet:

”Fiskeri med bundsløbende redskaber skaber den største arealmæssige fysiske forstyrrelse. I hvilken grad fiskeri med bundsløbende redskaber påvirker havbunden negativt afhænger bl.a. af habitattypen, typen af bundsløbende redskaber og intensiteten af fiskeriet med bundsløbende redskaber.”¹⁰

Dette må betragtes om en særdeles begrænset beskrivelse af de negative konsekvenser af fiskeri med bundsløbende redskaber.

⁸ Havstrategi II, s. 255

⁹ ”Miljøskånsomhed og økologisk bæredygtighed i dansk fiskeri”, DTU aqua-rapport nr. 279-2014, s. 59

¹⁰ Havstrategi II, s 260

Foretages en umiddelbar sammenligning med Havstrategien I, så er der en væsentlig forskel i beskrivelsen af konsekvenserne ved bundtrawling. I sammenfatningen fra Havstrategi I konkluderes det i andet afsnit:

”En række faktorer er medvirkende til, at der i dag ikke er god miljøtilstand i alle de danske havområder. De vigtigste faktorer er belastningen med næringsstoffer og miljøfremmede stoffer, samt overfiskeri af visse bestande og påvirkning af havbunden ved fiskeri med bundslæbende redskaber.”¹¹

Derudover hedder det i Havstrategi I:

”Bundtrawling er i forhold til særligt følsomme arter af bundlevende organismer og i forhold til revstrukturer en væsentlig påvirkningsfaktor. Bundtrawling er udbredt i hele den danske del af Nordsøen. Det vurderes, at forekomster af biogene rev (hestemuslinger) i den danske del helt er forsvundet som følge af trawlaktivitet.”¹²

Og videre:

”Der er internationalt en lang række studier, der viser, at bundtrawling har en negativ effekt på bunddyr og havbundshabitater.”¹³

Rettes blikket uden for Havstrategi I findes der også nyere dokumentation, der mere i dybden beskriver de negative konsekvenser af bundslæbende redskaber. Bl.a. konkluderer DTU aqua i 2014, at:

”Mange undersøgelser har vist, at slæbende redskaber med bundkontakt kan beskadige eller dræbe havbundens dyr og planter. På lavt vand er ålegræs udsat for at blive fjernet af muslingeskrabere, og [...] og fiskeri med muslingeskrabere påvirker ikke kun blåmuslingerne, men også de andre arter, der lever på og i blåmuslingebanker. Rev af hestemuslinger [...] kan decimeres eller helt fjernes i områder med intensivt muslinge- eller bundtrawlfiskeri. I sporet efter rødspættebomtrawl er der en høj bundfaunadødelighed, mens dødeligheden generelt er lavere efter passage af andre typer bundtrawl. I begge tilfælde er dødeligheden generelt set størst for arter, som lever oven på bunden, og mindre for nedgravede arter, men der er forskelle i overlevelse mellem forskellige faunagrupper og på forskellige bundtyper.”¹⁴

Greenpeace finder ikke, at Havstrategi II på nogen saglig vis begrundes eller dokumenteres, hvordan bundslæbende redskaber er gået fra at være én af de mest ”vigtigste faktorer” til dårlig miljøtilstand i Havstrategi I til den i Havstrategi II særdeles overfladiske og dermed nedtonede beskrivelse.

- Greenpeace henstiller, at afsnittet i langt højere grad beskriver de velkendte og veldokumenterede negative konsekvenser ved bundslæbende redskaber, og at afsnittet afspejler den forholdsvist store konsekvens bundslæbende redskaber har på det samlede havmiljø.

¹¹ Havstrategi I, 5

¹² Havstrategi I, s. 10

¹³ Havstrategi I, s. 55

¹⁴ ”Miljøskånsomhed og økologisk bæredygtighed i dansk fiskeri”, DTU aqua-rapport nr. 279-2014, s. 68

Miljømål

Ud af de i alt 9 miljømål finder Greenpeace, at 8 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II	
6.1	Danmark bidrager til arbejde med fastsættelse af tærskelværdier for negative effekter af fysisk forstyrrelse i regi af EU og de regionale konventioner (D6C3).
6.2	Vidensgrundlaget om den danske havbund, udbredelsen og beliggenheden af havbundens naturtyper forbedres i forbindelse med overvågningsprogrammet.
6.3	Der skabes bedre forståelse af påvirkninger på havbunden i forhold til tab og forstyrrelse.
6.4	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at udstrækningen af fysisk tab og fysisk forstyrrelse af havbundens overordnede habitattyper vurderes og indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram). Det gøres, hvis det enten er krævet lovgivningsmæssigt, at det er en del af tiltagene i en VVM, eller Miljøstyrelsen meddeler, at der skal rapporteres til styrelsen herom.
6.5	Danmark bidrager til arbejde med fastsættelse af tærskelværdier for tab og fysisk forstyrrelse i regi af EU.
6.6	Habitatdirektivets marine naturtyper opnår gunstig bevaringsstatus i henhold til den tidshorisont, der er fastsat i habitatdirektivet.
6.7	Det nordlige Øresund udpeges som beskyttet område, hvilket omfatter forbud mod trawlfiskeri og stop for nye tilladelser til indvinding af råstoffer.
6.8	Når tærskelværdier er fastsat i EU og de regionale havkonventioner vil Danmark på den baggrund igangsætte et projekt, som kan danne grundlag for at fastsætte miljømål i henhold til tærskelværdierne i næste nationale havstrategi (2024).
6.9	Behovet for supplerende beskyttede områder eller andre tiltag i Østersøen og Nordsøen vurderes.

Miljømål 6.1 – 6.3 må nærmere betragtes som forudsætninger for fastsættelse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 6.4 må nærmere betragtes som en del af overvågningsprogrammet eller som led i en indsats end et miljømål i sig selv.

Miljømål 6.7 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv og bør derfor henvises til indsatsprogrammet.

Miljømål 6.8 adskiller sig ikke fra miljømål 6.5. Foruden at være overflødig må miljømålet nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 6.9 må nærmere betragtes som en vurdering nødvendig for udformningen af indsatser end et miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 6.1-6.5 og 6.7-6.9 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet, indsatsprogrammer eller anden steds, hvis relevant.

Deskriptor 7 – Hydrografiske ændringer

Miljømål

Ud af de i alt 2 miljømål finder Greenpeace, at 1 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
7.1	Menneskeskabte aktiviteter, som især er forbundet med fysisk tab af havbunden, og som forårsager permanente hydrografiske ændringer <ul style="list-style-type: none">• har alene lokale virkninger på havbunden og i vandsøjlen og• udformes under hensyn til miljøet samt, hvad der er teknisk muligt og økonomisk rimeligt for at forebygge skadelige virkninger på havbunden og vandsøjlen
7.2	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at opgørelse over hydrografiske ændringer og de negative påvirkninger heraf indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram). Det gøres, hvis det enten er krævet lovgivningsmæssigt, at det er en del af tiltagene i en VVM, eller at Miljøstyrelsen meddeler, at der skal rapporteres til styrelsen herom.

Miljømål 7.2 må nærmere betragtes som en del af overvågningsprogrammet eller som i en indsats end et miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 7.2 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet, indsatsprogrammer eller anden steds, hvis relevant.

Deskriptor 8 – Forurenende stoffer

Miljømål

Ud af de i alt 8 miljømål finder Greenpeace, at 4 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
8.1	Kyst- og territorialfarvande: Udledninger af forurenende stoffer i vand, sediment og levende organismer må ikke lede til overskridelser af vedtagne miljøkvalitetsstandarder, der anvendes i den gældende lovgivning.
8.2	Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases.
8.3	Frem mod 2021 igangsættes en kildeopsporing af de forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder i henhold til vandrammedirektivet. Om nødvendigt skal gældende godkendelser og tilladelser revideres i muligt omfang.
8.4	Niveauer af biologiske effekter på relevante marine arter følges under det nationale overvågningsprogram.
8.5	Det sker øget koordinering mellem politikområder, når der fastsættes nye nationale miljøkvalitetskrav for udvalgte stoffer i matricer, hvor der foreligger overvågningsdata.

8.6	Forekomst og omfang af akutte forureningsbegivenheder nedbringes løbende i muligt omfang gennem forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet.
8.7	De negative effekter på havpattedyr og -fugle, når der opstår væsentlige akutte forureningsbegivenheder, forebygges og minimeres i muligt omfang. Dette kan f.eks. sikres ved brug af flydespærre samt gennem beredskabsplaner for olieamt havpattedyr og -fugle.
8.8	Frem mod næste overvågningsprogram (2020) undersøger Miljøstyrelsen, hvordan negative effekter af væsentlige forureningsbegivenheder kan overvåges og registreres i konkrete tilfælde.

Miljømål 8.3 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 8.4 må nærmere betragtes som en forudsætning for overvågning af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 8.5 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 8.6 og 8.7 fremstår som en sammenblanding af et miljømål og en indsats.

Miljømål 8.9 må nærmere betragtes som en forudsætning for effektiv overvågning end et egentligt miljømål.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 8.3-8.5 og 8.9 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet, indsatsprogrammer eller anden steds hvis relevant. For miljømål 8.6 og 8.7 bør indsatsdelen flyttes til indsatsprogrammet eller andet relevant sted.

Deskriptor 9 – Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

Miljømål

Ud af de i alt 4 miljømål finder Greenpeace, at 3 miljømål ikke opfylder definitionsriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
9.1	Trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften stiger ikke signifikant.
9.2	Miljøstyrelsen følger udviklingen i relation til udledninger af POP-stoffer (herunder dioxin) fra brændeovne og vurderer behov for yderligere tiltag.
9.3	Miljøstyrelsen forbedrer løbende emissionsopgørelserne for POP-stoffer til luften.
9.4	Fødevarestyrelsen fører løbende kontrol med koncentrationer af forurenende stoffer, særligt dioxiner og PCB, for at følge udviklingen i organismer, der er i risiko for at indeholde forhøjede koncentrationer.

Miljømål 9.2 – 9.4 må nærmere betragtes som en forudsætning for overvågning af egentlige miljømål end miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 9.2 – 9.4 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet eller andet relevant sted.

Deskriptor 10 – Marint affald

Miljømål

Ud af de i alt 7 miljømål finder Greenpeace, at 6 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

	Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II
10.1	Danmark bidrager til EU-samarbejdet med fastsættelse af baselines og tærskelværdier for marint affald.
10.2	Mængden af marint affald reduceres væsentligt med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.
10.3	Tab af fiskeredskaber i de danske farvande forebygges med henblik på at nå FN-målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.
10.4	Der arbejdes for et forbedret vidensgrundlag og udvikling af indikatorer og målemetoder vedrørende mikroplast i havbundssedimentet.
10.5	Der udarbejdes et estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber i de danske havområder frem mod 2020.
10.6	Der udarbejdes en national plastikhandlingsplan med henblik på at forbedre genanvendelse af plast, samt reducere plastaffald og forurening med plastaffald.
10.7	Der udarbejdes et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald.

Miljømål 10.1, 10.4 – 10.5 må nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

Miljømål 10.2 er upræcist afgrænset.

Miljømål 10.3 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv. Derudover henviser indsatsen til samme miljømål som i 10.2

Miljømål 10.6 – 10.7 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielse af egentlige miljømål end et miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 10.1, 10.3 – 10.7 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet, indsatsprogrammet eller andet relevant sted. Derudover henstiller Greenpeace, at miljømål 10.2 konkretiseres væsentligt.

Deskriptor 11 – Undervandsstøj

Miljømål

Ud af de i alt 7 miljømål finder Greenpeace, at 4 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne som beskrevet i havstrategirammedirektivet artikel 3, stk. 7 samt tilhørende bilag IV og i lov om havstrategi § 3, stk. 3.

Miljømål defineret i Danmarks Havstrategi II	
11.1	Havdyr under habitatdirektivet udsættes så vidt muligt ikke for impulslyde, der medfører permanente høreskader (PTS). Grænseværdien for PTS vurderes i øjeblikket at være 200 og 190 dB re. 1 uPa _{2s} SEL for hhv. sæler og marsvin, der er de arter, hvor der foreligger mest viden. Det må forventes, at disse grænser skal revideres, efterhånden som ny viden på området bliver tilgængelig. Værdierne er lydeksponeringsniveauet akkumuleret over 2 timer.
11.2	Menneskelige aktiviteter, som giver anledning til impulslyd, planlægges på en sådan måde, at direkte skadelige virkninger på sårbare populationer af havdyr i videst muligt omfang undgås både i rum, tid og niveau, og at påvirkningerne ikke vurderes at have langsigtede negative effekter på populationsniveau. Dette kan fx sikres ved at udføre aktiviteten med relevante afværgetiltag eller at henlægge den til perioder af året eller til geografiske områder, hvor potentielle skader på dyrene er begrænset.
11.3	Aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, bliver så vidt muligt vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på havdyr under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed. Arbejdet baseres på den bedst tilgængelige viden, gældende lovgivning og inkluderer samarbejde med andre nationers forsvar.
11.4	Energistyrelsen udarbejder en vejledning, hvori der bl.a. beskrives afværgeforanstaltninger, der kan benyttes i forbindelse med udførelsen af seismiske undersøgelser på havet.
11.5	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver miljøkonsekvensvurdering, fremme godkendelsesmyndigheden, at indregistreringer om impulsstøj indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram). Det gøres, hvis det enten er krævet lovgivningsmæssigt, at det er en del af tiltagene i en VVM, eller at Miljøstyrelsen meddeler at der skal rapporteres til styrelsen herom.
11.6	Danmark bidrager til regionalt og EU-arbejde vedrørende udvikling af tærskelværdier for lavfrekvent lyd.
11.7	Danmark vil gennem øget overvågning forbedre vidensniveauet om omfanget og niveauer af lavfrekvent støj i Østersøen og Nordsøen.

Miljømål 11.2 fremstår som en sammenblanding af et miljømål og en indsats.

Miljømål 11.4 må nærmere betragtes som en forudsætning for indfrielsen af et miljømål end et miljømål i sig selv. Derudover findes den efterlyste vejledning fra Energistyrelsen allerede.¹⁵

Miljømål 11.5 må nærmere betragtes som en del af overvågningsprogrammet eller som i en indsats end et miljømål i sig selv.

Miljømål 11.6 – 11.7 må nærmere betragtes som en forudsætning for fastsættelsen af egentlige miljømål end miljømål i sig selv.

- Greenpeace henstiller, at miljømål 11.4 – 11.7 fjernes om miljømål og i stedet beskrives i overvågningsarbejdet, indsatsprogrammet eller andet relevant sted. For miljømål 11.2 bør indsatsdelen flyttes til indsatsprogrammet eller andet relevant sted.

¹⁵ Jf. Standardvilkår for forundersøgelser til havs, Energistyrelsen, August 2018

Til: hav@mfvm.dk (MFVM MYN_Havstrategi)
Fra: Jette Skov (B98A@kk.dk)
Titel: Københavns Kommunes høringsvar til Danmarks Havstrategi II - første del
Sendt: 21-02-2019 14:35:54

Københavns Kommune takker for fremsendelse af høringsudkast til første del af Danmarks Havstrategi II og har følgende kommentarer til høringsudkastet:

Overordnede kommentarer:

- Overordnet savnes der en ensartet hierarkisk opbygning ift. miljømål og supplerende miljømål. Mange steder er miljømål konkrete tiltag og handlerammer, der skal forbedre eller sikre god miljøtilstand, mens supplerende miljømål er knyttet til at øge viden om udbredelse og effekter af gældende presfaktorer. Men andre steder er vidensindsamling sat som primære miljømål.
- Er der nogen forskel i handlepligt for kommunerne forbundet med miljømål kontra supplerende miljømål? I så fald vil det være ønskværdigt med en klar angivelse ud for miljømål, om de kræver handling af kommunerne eller ændring i kommunernes regulering af sektorlovgivning.
- Såfremt der skal nedsættes følgegrupper ift. udarbejdelse af supplerende miljømål eller fastsættelse af tærskelværdier, vil Københavns Kommune gerne inddrages/høres ift. deskriptorerne 2,5,6,7,8,9 og 10.
- Krav om målopfyldelse ift. Vandområdeplaner og Danmarks Havstrategi II bør ses i sammenhæng med krav om klimatilpasning i byer. Der mangler bl.a. udvikling af BAT-renseløsninger for byområder, som kan sikre, at stoffer som udledes med regnbetingede udledninger ikke umuliggør målopfyldelser. Der bør evt. med kobling til Vandområdeplanerne oprettes et supplerende miljømål på tværs af deskriptorerne 5, 8, 9 og 10 om, at der skal udredes og vurderes hvilke renseløsninger, der kan anvendes ved implementering af klimatilpasning i byer, så der ikke øges belastning ift. disse deskriptorer.

Specifikke kommentarer ift. deskriptorer:

- *Deskriptor 2 – ikke hjemmehørende arter.* Det nævnes, at begroning på skibe må forventes at være en lige så betydningsfuld transportvektor for ikkehjemmehørende arter som ballastvand. Hvis miljømål om faldende antal nye introducerede ikkehjemmehørende arter skal kunne opfyldes, savnes der et supplerende miljømål, der skal frembringe forslag til forholdsregler, som havne og kommuner bør stille krav om ved rensning af begroning fra skibsskrog inden for disses områder.
- *Deskriptor 5 – eutrofiering.* Komplekst bundet kvælstof vil typisk være transporteret ud af kystvandet inden det er nedbrudt nok til direkte at bidrage til eutrofiering. Skal kommunerne også regulere større udledninger af bundet kvælstof ift. Danmarks havstrategi?
- *Deskriptor 6 – havbundens integritet.* Det er uklart om 'overordnede habitattyper' i regi af EU 2017/848 udelukkende skal knyttes til habitatnaturtyper inden for f.eks. Natura 2000-områder, eller om det skal gælde i alle havområder, også uden for Natura 2000.
- *Deskriptor 7 - hydrografiske ændringer.* Ud over direkte påvirkning på havbunden eller i vandsøjlen, kan hydrografiske ændringer også have afledte kumulative effekter f.eks. på fortyndingsforhold for allerede meddelte udledningstilladelser. Skal kommunerne i deres behandling af miljøkonsekvensvurderinger vurdere disse ift. kumulation med udledninger i området?
- *Deskriptor 8 – miljøfarlige stoffer.* Der er hovedfokus på PBDE og kviksølv. Både i tidligere og nuværende udledninger samt i forhold til fremtidige separatudledninger som følge af klimatilpasningskrav, må der forventes tilledning til havet af mange stoffer, som der ikke er analyseret målrettet for gennem tiden. Der bør evt. indgå supplerende miljømål i Danmarks Havstrategi om at medtage non-target-analysis for at identificere andre potentielt problematiske stoffer.
- *Deskriptor 9 - Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum* – der er kun miljømål om ikke stigning af emission af dioxin, men emission af tungmetaller, PCB'er og PAH'er kan meget vel stige fremover som følge af klimatilpasning i byer.
- *Deskriptor 10 – marint affald.* Gælder miljømål om at marint affald skal reduceres væsentligt inden 2025 for at nå FN-målet også for mikroaffald som mikroplast og -gummi? Og i så fald hvordan skal kommunerne kunne regulere dette? Pt. er der ingen reguleringsmuligheder ift. mikroplast og -gummi.

Med venlig hilsen

Jette Skov
Biolog
Vand og VVM

KØBENHAVNS KOMMUNE
Teknik- og Miljøforvaltningen
Byens Anvendelse

Njalsgade 13, 2024
Postboks 380
2300 København S

Mobil 2365 2955
E-mail b98a@kk.dk
EAN 5798009809452

Oceana Europe's answer to udkast til Danmarks Havstrategi II, Første del

We welcome this opportunity to give our feedback and suggestions on the second Danish marine strategy draft, provided to us by the Ministry of Environment and Food of Denmark. In our answer we concentrate on Deskriptor 6 - Havbundens integritet (habitattyper på havbunden). Oceana also participated and signed the joint open letter from Danish organizations and stakeholders¹.

Oceana welcomes the environmental goal of designating the Sound (Øresund) as a marine protected area (MPA) and including the existing trawl ban and raw material extraction ban² as part of the protection, but however identifies several important additional measures needed to accomplish actual, real protection of Øresund.

To achieve a functional protection, that ensures that all the very high nature values and unique characteristics of Øresund are adequately protected in the coming MPA, the following steps should be taken and included in the marine strategy:

- A timeline for the designation should be included in the marine strategy
- An outline of the process of designating Øresund should be included in the marine strategy, including who is in charge of the process, what the management plan will contain and how stakeholders will be included in the designation
- The northern part of Øresund known as Kilen, where trawling is still allowed, should unequivocally be included in the trawl ban and in the Øresund MPA. There are several reasons for why it is necessary to include Kilen in the MPA and for banning trawling in the area. These reasons include the illegal trawling that has been documented in Kilen and in Øresund, part of it close to Kilen, that pose a threat towards Øresund and its healthier fish communities, of e.g. cod, than adjacent areas'. Another reason is that in Kilen, Oceana³ found the only place in Øresund where the threatened OSPAR habitat *Sea pens and burrowing megafauna*⁴ (corresponds to the red listed HELCOM HUB biotope *Baltic aphotic muddy sediment dominated by sea pens*⁵) is thriving. The biggest threat for this habitat is bottom trawling, which makes it crucial to stop this detrimental practice as fast as possible. Furthermore, protecting larger areas of Danish waters from bottom trawling becomes even more urgent following the results in chapter 12 of Danmarks Havstrategi II, where it is stated that 85 % of the sea floor in the North Sea (including northern Øresund) are disturbed by bottom trawling.
- The raw material extraction ban north of the bridge in Øresund and the proposed MPA both exclude the southern part of Øresund and in order to achieve a functional and strong protection of Øresund, the southern part of Øresund should be included in the MPA as well as in the raw material extraction ban.
- The only way to achieve the level of protection needed to safeguard Øresund now and in the future is to extend the proposed Danish MPA and make it a joint, transboundary protected area managed and shared with Sweden.

¹ Åben brev til havstrategi II høringsvar – Danske interesseorganisationerne

² [Bekendtgørelse om efterforskning og indvinding af råstoffer fra søterritoriet og kontinentalsoklen](#)

³ [The Sound: Biodiversity, threats, and transboundary protection](#) Oceana report 2017

⁴ [OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats](#)

⁵ HELCOM 2013 [Red List of Baltic Sea underwater biotopes, habitats and biotope complexes](#). Baltic Sea Environmental Proceedings No. 138

In addition to the designation of Øresund we identify that the strategy fails to outline how Denmark will live up to the Convention on Biological Diversity's Aichi biodiversity target 11⁶ and the requirements in the Marine strategy framework directive⁷ stating that besides designating at least 10 % of coastal and marine areas as marine protected areas, these areas should also form a connected, representative and well-managed network. We see this as a severe problem and strongly recommend adding an environmental goal that states that Denmark will evaluate the existing marine protected area network and when/if it does not fulfil the requirements that measures will be taken to rectify the situation. These measures can be:

- improved management of existing MPAs
- designating new areas
- obtaining better data of all the habitat types in Danish waters, their distribution and coverage
- cooperation with neighbouring countries to designate transboundary MPAs
- Prioritizing the HELCOM Red List of Baltic Sea underwater biotopes, habitats and biotope complexes and the OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats when designating new MPAs.

Furthermore, we urge Denmark to not wait for EU threshold values for e.g. sea floor integrity but to decide on progressive, national thresholds that can be modified to follow the EU ones, when these are decided. Instead of a minimum implementation Denmark can and should take an ambitious approach to ensure the achievement of good environmental status as fast as possible, thus halting biodiversity loss and the declination of the marine environment happening in Denmark and globally.

Suggested measures for the 3rd part of the marine strategy – Indsatsprogram (2021)

- Designation of the Øresund MPA as outlined in the beginning of the document; transboundarily, with a proper management plan and with input from stakeholders, banning trawling in Kilen
- Protection and restoration of threatened habitats
- Designation of so-called reference areas, that are left undisturbed by human activities
- A thorough evaluation of the Danish MPA network and subsequent necessary measures taken to ensure that Denmark fulfils its international commitments, such as Aichi biodiversity target 11

⁶ Convention on Biological Diversity – [Aichi Biodiversity Target 11](#)

⁷ Marine Strategy Framework Directive [2008/56/EC](#)

Miljø- og Fødevareministeriet
Slotsholmsgade 12
1216 København K

Mail: hav@mfvm.dk

21. februar 2019

Høringssvar vedrørende udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Olie Gas Danmark takker for den fremsendte høring, som vi har en række bemærkninger til. Skulle bemærkningerne anført nedenfor give anledning til yderligere spørgsmål, så står Olie Gas Danmark naturligvis til rådighed for yderligere drøftelser.

Bemærkninger til basisanalyse

Afsnit 7.6 – Indvinding af olie og gas, herunder tilhørende infrastruktur

Side 73: Det angives, at der forekommer efterforskning efter olie og gasforekomster i andre danske havområder end Nordsøen. Dette er ikke længere korrekt, idet der henvises til regeringens beslutning af 22. februar 2018 som betyder, at efterforskning og indvinding af olie og gas i fremtiden udelukkende kan foregå i Nordsøen. <https://presse.ens.dk/news/regeringen-lukker-for-efterforskning-og-boring-efter-olie-og-gas-paa-land-i-danmark-295546>

Side 74: Det angives at udledningen af miljøfarlige stoffer giver anledning til regionale påvirkninger. De danske operatører har i mere end 25 år foretaget monitoring af havbunden omkring platformene. Resultaterne viser, at ændringer er begrænset til en afstand af mindre end 1500 m fra platformene hvilket må betragtes som lokalt. Der skal yderligere gøres opmærksom på, at beskrivelsen ikke nævner den eksisterende Nord Stream gasrørledning i Østersøen.

Side 74: Olie Gas Danmark mener ikke, at der har været tegn på signifikant forstyrrelse på populationsniveauet i den centrale Nordsø. Det antages derfor ikke at være korrekt, at der på side 74 anføres. "Støj fra olie- og gasplatforme og skibe kan være forbundet med forstyrrelse af marine pattedyrs migrationsruter, hvor også lys fra platforme og skibe kan forstyrre trækfugles migrationsruter".

Deskriptor 6 – Havbunden

Side 119: Det angives i indledningen at tab af havbund kan ske ved anlæg af for eksempel boreplatforme, underforstået at disse er faste installationer. Der gøres opmærksom på, at der i Danmark ikke findes faste installationer i kategorien 'boreplatforme'. Alle faste olie og gas installationer i den danske del af Nordsøen er produktionsplatforme, der ikke har udstyr ombord til at foretage boreriger. Hvis der skal bores, sejles en borerig ind, som ved hjælp af jackup ben stiller sig ved siden af de faste installationer i de måneder, hvor boreaktiviteten foregår. Der bør derfor skelnes mellem faste olie og gas installationer og borerigge. Sidstnævnte giver kun anledning til midlertidig forstyrrelse af havbunden.

Olie Gas Danmark
Knabrostræde 30,1.
1210 København K
Telefon: +45 3841 1880
CVR nr.: 34 40 48 95

Olie Gas Danmark arbejder for, at virksomhederne og samfundet får mest mulig værdi fra produktionen af olie og gas.

Olie Gas Danmark har fokus på udvikling af sektoren, på sikkerhed og miljø samt på forskning og uddannelse.

Figur 12.2 og 12.3 samt tilhørende tabeller: Der gøres opmærksom på, at de fleste rørledninger til transport af olie og gas i lighed med søkabler er gravet ned under havbundsniveau og dermed ikke giver anledning til tab af havbund. Desuden henvises til kommentar til afsnit 7.6 vedrørende Nord Stream rørledningen i Østersøen. Denne rørledning er kun gravet ned på en lille del af strækningen i dansk farvand.

Side 2/3

Rørledninger er gravet 1-2 meter ned under havbundsniveau. Rørledninger er kun dækket af betonmadrasser eller sten, på steder hvor der er sket eller er risiko for upheaval buckling, tæt på platformen eller ved undersøiske ventilstationer. Det betyder, at langt størstedelen af rørledningsnettet ikke har nogen indflydelse på havbundens tilstand. Som kabler skal de klassificeres som midlertidig forstyrrelse af havbunden (habitat) ved installation og ikke permanent tab af havbunden (habitat) (tabel 12.2). Det antal der er angivet i tabel 12.3 for rørledninger (Deskriptor 6) overvurderer det faktiske tab og kan reduceres konservativt med en faktor 10.

Deskriptor 7 – Hydrografiske ændringer

Side 135-136: Antallet af platforme vist i tabel 13.2 er ikke i overensstemmelse med antallet af platforme vist figur 7.5 (14 vs 20+) i den danske del af Nordsøen. Der gøres i den forbindelse opmærksom på, at figur 7.5 viser antallet af felter og *ikke* antallet af platforme.

Se kommentar til Deskriptor 6 vedr. definition af begrebet 'boreplatforme'.

Tabel 13.2: Tab af havbund til 'boreplatforme' er i afsnit om Deskriptor 6 opgjort til 0,2 km². Det er således uklart hvordan det for Nordsøen omsættes til ændring i hydrografi på hhv. 616 km² for vandsøjlen og 510 km² for havbunden, svarende til et område på 44 km² for vandsøjlen og et område på 36 km² for sedimentet. Areal påvirkningen fra de danske Nordsøinstallationer varierer mellem 0,00009 og 0,007 km² (Delefosse et al. 2017).

Deskriptor 8 – Forurenende stoffer

Figur 14.13. Det kan forvirre, at der i figuren vises antal og mængde af spild for hele OSPAR-området og ikke kun i dansk område. Figuren bør kun vise tal for den danske del af Nordsøen, eller helt slettes. Alternativt bør tekst og signaturforklaring i figur 14.13 omformuleres således, at det tydeligt afspejler, at det viser spild i hele OSPAR regionen.

Deskriptor 11 – Undervandsstøj

Side 194: Som supplerende miljømål angives det, at Energistyrelsen skal udarbejde en vejledning, hvor der beskrives afværgeforanstaltninger, som kan anvendes i forbindelse med seismiske undersøgelser. Opmærksomheden henledes på, at Energistyrelsen i august 2018 udgav "Ansøgningsvejledning for forundersøgelser til havs" samt "Standardvilkår for forundersøgelser", der netop beskriver sådanne afværgeforanstaltninger.

Deskriptor 11.1 –D11.C1

Miljømål for impulsiv lyd: Dansk version henviser til "Havdyr", mens den engelske version (sammenfattende) refererer til "havpattedyr". Sondringen er væsentlig. At definere PTS-niveauer for alle marine pattedyr er en omfattende opgave. Det er overflødigt at nævne, at definering af PTS på en langt bredere gruppe dyr er en uoverkommelig opgave og sandsynligvis irrelevant for nogle arter (Tougaard 2016).

Det foreslås at omformulere dette afsnit således, at det indsnævrer målets rækkevidde for arter, hvis hørelse potentielt kan påvirkes af undervandslyd (dvs. marine pattedyr).

Yderligere miljømål for impulsiv lyd: Det foreslås at henvise til retningslinjerne for erhvervelse af geofysiske data, som Energistyrelsen udstedte i august 2018. Det foreslås at henvise til bekendtgørelse 434 af 02/05/2017, som fastsætter miljøkrav for aktiviteter og projekter, der er svarende til D11.C1.

Side 3/3

Manglende data i offshoreområdet

Olie- og gasoperatører udfører regelmæssigt overvågning af miljøet omkring offshore installationerne. Programmet har genereret en stor mængde kemiske, biologiske og fysiske data. Olie Gas Danmark stiller resultaterne af denne overvågning til rådighed for Miljøstyrelsen, Energistyrelsen eller GEUS som led i tilladelseskrav eller på frivillig basis. Olie Gas Danmark vil ligeledes understrege, at ikke-fortrolige data kunne støtte Miljøstyrelsens vurdering af forholdene i den vestlige del af Nordsøen, hvor data synes at være mangelfuld for de fleste deskriptorer.

Delefosse M, Rahbek ML, Roesen L, Clausen KT (2017) Observationer om havpattedyr omkring olie- og gasinstallationer i det centrale Nordsø. Journal of the Marine Biological Association of United Kingdom: 1-9

Socioøkonomisk Analyse

Side 7 - Afsnit 1.1: Det er ikke klart til hvilke formål resultaterne af analysen vil blive anvendt, udover at opfylde forpligtelsen i havstrategidirektivets artikel 8.1.c samt direktivets reviderede Annex III, tabel 2b. Her tænkes især på, om resultaterne er blevet, eller forventes at blive anvendt til at opstille eller prioritere miljømål, overvågning samt indsatser.

Side 19 – punkt 3: Det nævnes, at kvantitative opgørelser, fx antal energi-offshore installationer, omregnes til monetære værdier ved anvendelse af antagelser og konverteringsfaktorer. For at sikre transparens, bør det tydeligt fremgå af analysen for hvilke parametre dette er gældende, samt hvilke antagelser og konverteringsfaktorer, der er anvendt.

Side 23 – Tabel 4: Værditilvæksten er angivet til 'endnu ikke opgjort' for 2015. Ved opslag i statistikbanken.dk på tabel NABP117, kan det konstateres, at der faktisk findes et tal for 2015.

Side 48 – Tabel 20: For aktiviteten 'Udvinding af olie og gas, herunder tilhørende infrastruktur (Nordsøen)' anvendes der som den eneste i kategorien 'Udvinding/udnyttelse af ressourcer' tal for 2014, mens der i Tabel 4 på side 23 er angivet tal for 2015. Tabel 20 bør ligeledes benytte tal for 2015.

Side 48 – Tabel 20: Værditilvæksten for aktiviteten 'Udvinding af olie og gas, herunder tilhørende infrastruktur (Nordsøen)' er angivet til 37,7 mia kr (for 2014 må man formode, da dette er angivet i aktivitetsbeskrivelsen), mens det i Tabel 4 på side 20 er angivet til 36 mia. kr i 2014. Hvilket tal er korrekt?

Side 48 – Tabel 20: Det undrer generelt, at opgørelsen ikke tager udgangspunkt i tal for samme kalenderår for alle kategorier/aktiviteter. Dette gør det umuligt at lave en reel sammenligning på tværs af sektorer og aktiviteter. Samme kommentar gælder Figur 1 og Figur 2.

Side 48 – Tabel 20: Det er flere steder uklart, hvilket år de givne tal stammer fra. Dette gælder fx aktiviteterne 'Omstrukturering af havbundens morfologi...', samt 'Forarbejdning af fisk og skaldyr', hvor intet årstal er angivet.

Plastindustrien.
Brancheforeningen for danske plastvirksomheder

Høringssvar fra Plastindustrien:

**HØRING OM UDKAST TIL FØRSTE DEL AF DANMARKS
HAVSTRATEGI II**

København, 12. februar 2019

Indledningsvis vil Plastindustrien gerne kvittere for muligheden for at kommentere på udkast til første del af Danmarks Havstrategi II.

Plastindustrien er af den klare opfattelse, at plast er et værdifuldt materiale, som naturligvis ikke skal ende i havet. Derfor er vi også involveret i en række forskellige projekter som f.eks. Operation Clean Sweep, Projekt Plastfrit Hav og Ocean Plastic Forum, der netop har fokus på at forebygge og forbedre vores håndtering af plast samt at få mere viden om plast i havet og kilderne dertil. Ydermere understøtter vi også, at danske løsningsmuligheder bliver eksporteret til Asien, hvor floderne bidrager meget aktivt til plast i havet på globalt plan.

En afgørende forudsætning for at vælge de miljømæssige rigtige løsninger er i denne sammenhæng et højt vidensniveau, så vi kan prioritere at sætte ind, hvor der er størst effekt.

Derfor er vi også tilfredse med, at udkastet indeholder flere initiativer, som skal skabe mere viden og fremme ensartede opgørelsesmetoder – f.eks. bifalder vi særligt disse miljømål: 'Danmark bidrager til EU-arbejdet med fastsættelse af baselines og tærskelværdier for marint affald' samt 'Der arbejdes for et forbedret vidensgrundlag og udvikling af indikatorer og målemetoder vedrørende mikroplast i havbundssediment og vandsøjle.'

Endvidere er det også positivt, at der dernæst udarbejdes et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald. Imidlertid er det vigtigt, at havstrategiens initiativer bliver tilrettelagt og iværksat på sådan måde, at der er tæt koordination med de mange øvrige aktiviteter indenfor dette felt – både nationalt og internationalt såsom EU's SUP-direktiv, det kommende producentansvar på emballage i Danmark og initiativerne i den danske plasthandlingsplan, herunder det nationale forsknings- og innovationsnetværk om mikroplast.

Endvidere er det også relevant at samkøre indsatserne med det nye danske forskningscenter MarinePlastic, der for nylig har fået bevilliget et større millionbeløb fra VELUX og VILLUM-fondene.

Afslutningsvis skal vi naturligvis nævne, at vi i Plastindustrien står til fuld rådighed for yderligere spørgsmål eller kommentarer, såfremt dette måtte blive relevant.

Med venlig hilsen,

Christina Busk

Miljøpolitisk chef i brancheforeningen Plastindustrien

cb@plast.dk – 3330 8630

for a living planet[®]

21. februar 2019

Til Miljø- og Fødevareministeriet

WWF Verdensnaturfonden er medunderskriver på et høringsbrev fra en gruppe af NGO-organisationer. Det fælles brev fra NGO-organisationerne redegør for WWF Verdensnaturfondens overordnede holdning til Danmarks Havstrategi II. I nærværende hørings svar kommenterer WWF Verdensnaturfonden Danmarks Havstrategi II på deskriptorniveau.

Hørings svar om Danmarks Havstrategi II fra WWF Verdensnaturfonden

Indledning

En forarmet marin biodiversitet, udbredt forurening og overfiskede fiskebestande fik i 2008 alle EU-medlemslande til at vedtage Havstrategidirektivet¹. Dette direktiv, og den nationale implementering i form af havstrategiloven, er den mest betydningsfulde havmiljø-lovgivning vi har, særligt fordi det adresserer havmiljøet bredt gennem 11 såkaldte kvalitative deskriptorer, som handler om alt fra eutrofiering, biodiversitet og fiskebestande til undervandsstøj, marint affald og havbundens tilstand. Målet er at opnå en god miljøtilstand for EU's havområder inden 2020. For at opnå god miljøtilstand er hvert medlemsland forpligtet til at udarbejde en national havstrategi. Vi har snart været igennem den første planperiode, og i år starter den næste, som skal dække perioden 2020-2024. Basisanalysen og miljømålene er første del af Danmarks Havstrategi II, som Miljø- og Fødevareministeriet nu har sendt i offentlig høring.

Vi er overordnet meget bekymrede på den danske havnats vegne. Allerede i høringsbrevet skriver ministeriet, at havstrategien følger en minimumsimplicitering, jf. regeringens byrdestop, samt at strategien ikke vurderes at have nogen erhvervsøkonomiske eller væsentlige administrative konsekvenser. Det sidste er helt korrekt, da hovedprincippet i udkastet netop er en minimumsimplicitering/underimplementering, og som en konsekvens heraf en undgåelse af risikoen for forøgede økonomiske byrder for dansk erhvervsliv, jfr. Implementeringsudvalget 5 principper for regeringens økonomiske politik.

Konsekvenserne for havnaturen af disse principper fremgår tydeligt af udkastet til Havstrategi II i form af:

- Godt 80% af de opstillede miljømål opfylder hverken Havstrategidirektivets eller Havstrategilovens definitioner af "miljømål",
- Adskillige miljømål, der var indeholdt i Havstrategi I, er nu blevet fjernet
- Manglende miljømål for mange af de af EU krævede kriterier

¹ [Havstrategidirektivet, EU direktiv 2008/56/EF](#)

- En tilstand af de danske havområder, der fortsat betegnes som "ikke god" eller direkte "dårlig".

Med baggrund i Havstrategiens egen basisanalyse, som beskriver danske havområder der tydeligvis har lidt under mange årtiers intensiv negativ påvirkning fra både land- og havbaserede sektorer, er den totale mangel på ansvarlighed over for vores fælles og internationale havområder dybt beklagelig.

Generelt

Kravet om at udarbejde miljømål fremgår af Havstrategilovens §8 med tilhørende bilag 1 og 3. Hvad et miljømål er, fremgår af Direktivets artikel 7 og af Havstrategilovens §3, stk. 3:

"Ved miljømål forstås i denne lov en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for de forskellige komponenter, samt belastningerne og påvirkningerne af havområderne."

Af lovens bilag 1 fremgår hvilke fysiske, kemiske og biologiske elementer i havene, der skal udarbejdes miljømål for. Eksempelvis skal der fastsættes miljømål for følgende biologiske forhold:

- De biologiske samfund, der er knyttet til de fremherskende habitater i havbund og vandsøjle, herunder planteplankton, dyreplankton
- Højere planter (ålegræs, havgræs), makroalger, bundens hvirvelløse dyr, og det gælder både artssammensætning, biomasse, års- og årstidsvariation.
- Fiskebestandenes struktur – tæthed, udbredelse, alders- og størrelsesfordeling for arterne.
- Marine pattedyr, deres udbredelse, status for bestandene og populationsdynamik
- De havfuglearter der forekommer i regionen – deres naturlige og faktiske udbredelse, status for bestandene, samt populationsdynamikken.
- Ikke-hjemmehørende arter – deres tidsmæssige forekomst, geografiske udbredelse og tæthed.

Vedr. metoder:

På HS II workshop afholdt af Miljøministeriet d. 4.2.2019 orienterede ministeriet bl. a. om analysemetoder og deres præmisser. Vedr. presfaktorer forstod vi det således, at en presfaktor kun kan medføre én forstyrrelse eller ét tab, og at en gentagen forstyrrelse ikke opfattes som tab.

Presfaktorer kan desuden kun påvirke én habitat, selv om der er flere habitater tilstede i et område.

Begge dele er fagligt ukorrekt. Bundtrawling fx foregår flere steder utallige gange om året i Kattegat. Det er blevet dokumenteret at en stor del af Kattegats havbund er gennemsat af trawlspor, af hvilke mange kan være mere end 10 år gamle. Denne gentagne presfaktor bør helt klart resultere i et tab af havbund.

Og en for stor tilførsel af næringsstoffer til de åbne farvande vil medføre forøget produktion af planteplankton, forringet sigtedybde, forøget tilførsel af organisk stof til havbunden, forøget risiko for

iltsvind, reduceret diversitet i bundfaunaen, og reduceret fiskebestand. Altså samme presfaktor påvirker 6 niveauer i økosystemet.

Vi skal desuden stærkt beklage den udtalte mangel på forklarende grafer og figurer. En af fordelene ved HS I var, at en stor del af de præsenterede data om de danske havområders tilstand, også var vist i form af figurer og grafer. Denne mangel gør det vanskeligt at danne sig et overblik over de mange data.

Nedenfor gennemgås og sammenholdes, for 9 ud af de 11 deskriptorer, de overordnede miljømål med de specifikke miljømål, med EU's kriterier, og med tilstanden i de danske farvande, samt endelig WWFs vurdering. (*Kursiv tekst er citat fra enten EU-direktivet, Lov om Havstrategi, Kommissionens afgørelse 2017/848*).

D1 Biodiversitet

D1 Miljømål: *Biodiversiteten er opretholdt. Kvaliteten og forekomsten af habitater samt udbredelsen og tætheden af arter svarer til de fremherskende fysiografiske, geografiske og klimatiske forhold.*

D1 Kriterier: (Samstemmende for deskriptor 1 og 4). Gælder for grupperne: Fugle, Pattedyr, Krybdyr, Fisk, og Blæksprutter hvis de forekommer i regionen eller subregionen:

D1C1: *Dødeligheden pr. art som følge af utilsigtet bifangst er under niveauer der truer arten, således at artens langsigtede overlevelse sikres.*

D1C2: *Artens populationstæthed påvirkes ikke negativt af menneskeskabte belastninger, så artens overlevelse på langt sigt er sikret.*

D1C3: (fisk og blæksprutter) *Artens populationsdemografiske kendetegn (:kropsstørrelse, aldersstruktur, kønsfordeling, reproduktionsrater, overlevelseshastigheder) angiver en sund population, som ikke er negativt påvirket af menneskeskabte belastninger.*

D1C4: *Arternes udbredelsesområde og evt. -mønster er i overensstemmelse med de fremherskende fysiografiske, geografiske og klimatiske betingelser.*

D1C5: *Arternes habitat har den udstrækning og tilstand til at understøtte de forskellige faser i arternes livscyklus.*

D1C6 (pelagiske overordnede habitattyper (:variabel salinitet, kystvande, fladsø, dybhav): *Habitattypens tilstand, herunder dens biotiske og abiotiske struktur og dens funktioner, påvirkes ikke negativt af menneskeskabte belastninger.*

D1 Miljømål - HS II:

D1C1: Utsigtet bifangst af fugle skal ligge på et niveau, som ikke truer arten på langt sigt.

D1C5: For fugle sikres bestande og levesteder opretholdt og beskyttet i henhold til målsætninger under fuglebeskyttelsesdirektivet.

Der er ikke i HS II formuleret indhold til kriterierne:

D1C2 (arters populationstæthed),

D1C3 (arters populationsdemografiske kendetegn),

D1C4 (arternes udbredelsesområde).

D1 Basisanalyse – Miljøtilstand:

Bifangst-rater for fugle i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Østersøen, Øresund, Bælthavet er ikke opgjort. For fuglearternes populationstæthed og udbredelsesområde henvises til vurderinger under fuglebeskyttelsesdirektivet.

D1 WWF's vurdering:

I den første Havstrategi var angivet en lang række miljømål som bl.a. omfattede fire navngivne fuglearter (lom, sortand, edderfugl, havlit) samt levesteder for tobis, forekomst af hestemuslingerev, forekomst af tangloppesamfund, forekomst af søfjersamfund, artssammensætningen i habitatet "den bløde bund", forekomsten af stenrev, bestanden af marsvin og spættet sæl.

Ingen af disse miljømål er ført over i HS II, bl.a. med henvisning til at det nye kriteriesæt fra 2017 ikke indeholder krav om disse.

At have et overordnet miljømål om den marine biodiversitet som angivet både i direktivet og i den danske lov om havstrategi, i kombination med detaljerede miljømål der alene omfatter bifangst af fugle samt en henvisning til fuglebeskyttelsesdirektivet, er formentlig juridisk acceptabelt, men vil aldrig kunne resultere i marine økosystemer hvor arternes forekomst og udbredelse er nær de naturgivne forhold.

Den nuværende udformning af kravene til deskriptor 1 er således stort set intetsigende.

Deskriptor 2 – ikke hjemmehørende arter

D2 Definition af god miljøtilstand i Lov om HS:

"Ikke-hjemmehørende arter indført ved menneskelige aktiviteter ligger på niveauer der ikke ændrer økosystemerne i negativ retning."

D2 Basisanalyse – miljøtilstand:

Både i de danske OSPAR- og i HEOLCOM-områder registreres der fortsat nye ikke-hjemmehørende arter. Antallet af nye arter er således ikke aftagende.

Kriterier for deskriptor 2 er²:

D2C1: *Antallet af ikke-hjemmehørende arter, som via menneskelige aktiviteter nyindføres i naturen pr. vurderingsperiode - - - er minimeret og så vidt muligt reduceret til nul.*

Medlemsstaterne fastlægger tærskelværdien for antallet af nyttilførsler af ikke-hjemmehørende arter gennem et samarbejde på regionalt eller subregionalt niveau.

D2C2: *Udbredelse af etablerede ikke-hjemmehørende arter, særligt invasive arter som bidrager væsentligt til negative effekter på bestemte artsgrupper eller habitattyper, kvantificeres.*

D2C3: *Andelen af artsgruppen eller den rumlige udstrækning af den overordnede habitattype, som er ændret negativt som følge af ikkehjemmehørende arter, angives.*

D2 Miljømålene i Danmarks havstrategi II er:

- "Antallet af nye ikke-hjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, begroning og evt. andre menneskelige aktiviteter er faldende
- Udbredelse af relevante marine arter, der optræder på EU's liste over invasive arter i medfør af forordning - - - og sortmundet kutling overvåges
- Undersøgelse og vurdering af mulige tiltag til brug for begrænsning af den negative effekt forårsaget af invasive arter."

D2 WWF's vurdering:

Kriterierne er beskrevet i kommissions afgørelse 2017/848 og er meget specifikke og semi-kvantitative:

" - - er minimeret og så vidt muligt reduceret til 0",

"Udbredelsen af allerede eksisterende arter kvantificeres - -",

"Andelen af en artsgruppe eller habitattype der er negativt påvirket, angives - -".

Miljømålene fra den 1. havstrategi fokuserede på at nedbringe introduktionsraten af ikke-hjemmehørende arter.

Men der er ingen af de tre nye miljømål der opfylder kravet til et "miljømål" - ingen af dem beskriver den "ønskede tilstand": Det første er ønsketænkning, det andet er overvågning, og det tredje er undersøgelse og vurdering.

² EU-afgørelse 2017/848

Deskriptor 3 – Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

D3 Definition af god miljøtilstand:

Populationerne af alle fiske- og skaldyrarter, der udnyttes erhvervsmæssigt, ligger inden for sikre biologiske grænser og udviser en alders- og størrelsesfordeling, der er betegnende for en sund bestand.

D3 Kriterier:

D3C1: "Fiskeridødeligheden for populationer af arter der udnyttes erhvervsmæssigt, ligger på eller under niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte (MSY)"

D3C2: "Gydebiomassen for populationer af arter der udnyttes erhvervsmæssigt, er over de niveauer som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte"

D3C3: "Alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er betegnende for en sund population. Dette omfatter en høj andel af gamle/(store individer og begrænsede negative effekter på den generiske diversitet som følge af udnyttelsen."

D3 Basisanalyse – miljøtilstand:

Ud af 22 fiskebestande i Nordsøen udviser 8 af dem ikke god miljøtilstand og tilstanden for 4 bestande kan ikke vurderes. Dvs. at under halvdelen af de vurderede bestande vurderes som værende i god miljøtilstand. Fiskeridødeligheden er for høj i 5 af de 22 bestande, og kan ikke defineres for 9.

I Østersøen har 3 ud af i alt 6 bestande ikke god miljøtilstand, og for 1 bestand kan den ikke vurderes. De samme forhold gælder for fiskeridødeligheden.

Samlet set vurderes miljøtilstanden for D3 som ikke god.

D3 Miljømål i HS II:

- Danmark arbejder for at et stigende antal kommercielt fiskede bestande reguleres efter MSY-principperne i EU's fælles fiskeripolitik
- Danmark arbejder for, at antallet af kommercielt fiskede bestande, hvor fisketrykket i dag er over F-msy, falder.
- Danmark arbejder for, at antallet af kommercielt fiskede bestande, hvor gydebiomassen i dag er under MSY-B trigger, falder.

D3 WWF's vurdering:

- Mens HS I miljømålene for deskriptor 3 omhandler alle erhvervsmæssigt udnyttede arter, herunder at disse skal forvaltes efter MSY principper og at gydebiomassen skal være indenfor det biologiske sikre grænser i henholdt til GES-Afgørelse ((EU) 2017/848) for D3C1 og D3C2, er HS II målsætninger dels ikke i overensstemmelse med lovens definition af "miljømål", og dels helt utilstrækkelige: Danmark vil kun

"arbejde for" at antallet af kommercielle fisk, som har et højere fiskeritryk end FMSY, falder og at antallet af kommercielle fiskebestande, hvor gydebiomassen i dag er under MSY Btrigger, falder.

Det nye mål er dermed på flere måder i strid med det Fælles Fiskeripolitik (REG (EU) 1380/2013: Art. 2.2) som henviser "at populationer af fiskebestande gradvist skal genoprettes til og opretholdes på et biomasseniveau, der kan give maksimalt bæredygtigt udbytte, skal udnyttelsesgraden for det maksimale bæredygtige udbytte, hvor det er muligt, nås inden udgangen af 2015 og på et gradvist stigende grundlag senest inden udgangen af 2020 for alle bestande". Danmark er lovmæssigt forpligtet, at disse mål skal være opnået senest 2020, og desuden at alle kommercielt udnyttede arter opnår en god miljøtilstand (CFP præambel).

- Der mangler fuldstændig et miljømål til Kriterium D3C3 om Alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt (MSDF 2008 Annex I).
Begrundelsen - at der er ikke tilstrækkelig vidensgrundlag for tærskelværdier for D3C3 - er ikke grund nok at ikke sætte en miljømål for alders- og størrelsesfordelingen. ICES selv siger "*ICES advises that the data currently collected on fish length for stock assessment purposes is suitable to assess the size distribution of a stock.*"³.
- Vi ser gerne et miljømål, lignende det i den Svenske Havstrategi⁴, for antallet af store bundlevende fisk som sekundært kriterium for D3C3, som kunne at hjælpe at overvåge og sikre en sund aldersstruktur af bestanden.
- Der er faktuelle fejl i argumentationen, fx når man skriver "*Der kan dog være enkelte bestande, hvor særlige forhold indebærer, at det vil tage bestanden længere tid at nå op på MSY-niveau. Dette kan være tilfældet for kollapsede bestande eller bestande med langsomt reproducerende arter, som eksempelvis torsk i Kattegat.*" Der henvises her til Kattegat torsken som et eksempel på en bestand hvor man ikke kan opnå målet.
Dette er faktisk forkert, idet bl.a. ICES fremhæver i deres sidste Advice for Kattegat torsk at fangsten af torsk kunne nemt minimeres: Den fanges næsten udelukkende som bifangst i jomfruhummerfiskeriet, så man kan vælge at forvalte dette fiskeri med eksisterende mere selektive fangstredskaber: "*Therefore, there might be an urgent need for additional technical regulations, e.g. sorting grids or appropriate closed areas and seasons*"⁵.
Omkring en fjerdedel af det svenske jomfruhummerfiskeri foregår med passive og højslektive redskaber, så der er rig mulighed for reelt at gøre noget.
- D3C3: "*der forligger ikke nok viden om alders- og størrelsesfordeling blandt de kommercielt udnyttede arter, og at man derfor har ikke tilstrækkeligt grundlag at vurdere miljøtilstand*", er heller ikke korrekt.

³ http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Advice/2017/Special_requests/eu.2017.07.pdf

⁴ <https://www.havochvatten.se/download/18.5b07be29168ba461a9846f4a/1549542287388/rapport-2018-27-marin-strategi-for-nordsjon-och-ostersjon-2018-2023.pdf>

⁵ <http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Advice/2018/2018/cod.27.21.pdf>

ICES selv vurderer, at gennem deres surveys eksisterer der tilstrækkelige data, og man kan dermed for de fleste arter vurdere tilstanden af D3C3 også i mangel af fælles tærskelværdier. I mangel af aldersbaserede indikatorer bør størrelsesbaserede indikatorer benyttes indtil videre⁶. Allerede i HS i var dette jo med som kriterium, så vurderingen har dengang været, at der var data-dækning. Skulle dette imidlertid ikke være tilfældet, har der været tid nok til at fremskaffe yderligere data.

Et yderligere kritikpunkt er, at man ikke har brugt nyere tal fra ICES for fiskeridødelighed (F) (data brugt fra 2016) og gydebiomasse (SSB) (som er fra begyndelsen af 2017).

Deskriptor 4 – Havets fødenet

D4 Definition af god miljøtilstand:

Alle elementer i havets fødenet, i den udstrækning de er kendt, er til stede og forekommer med normal tæthed og diversitet op på niveauer, som er i stand til at sikre en langvarig artstæthed og opretholdelse af arternes fulde reproduktionsevne.

D4 Kriterier:

D4C1: *"Diversiteten af de trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskabte belastninger."*

D4C2: *"Balancen i den samlede fordeling på tværs af de trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger"*

D4C3: *"Størrelsesfordelingen af individer på tværs af de trofiske klasser påvirkes ikke negativt."*

D4C4: *"De trofiske niveaues produktivitet påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger."*

D4 Basisanalyse – Miljøtilstand:

Der foreligger ikke nogen beskrivelse af den nuværende miljøtilstand af havets fødenet.

I forslaget til Havstrategi II står dels, at Danmark udelukkende vurderer de trofiske niveauer under Deskriptor 1 Biodiversitet, og dels at det *"for nærværende kun er D4C1 og D4C2 der benyttes i vurderingen, idet der på nuværende tidspunkt ikke er tilstrækkeligt vidensgrundlag til at vurdere D4C3 og D4C4."*

D4 Miljømål i HS II:

"I takt med at miljømålene for peresfaktorer og tilstand under de øvrige deskriptorer opnås, forventes det, at balancen i havets fødenet forbedres."

⁶ http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Advice/2017/Special_requests/eu.2017.07.pdf

Allerede i HS I blev der sat selvstændige miljømål for D4C1, D4C2 og D4C3 i form af kuldstørrelse hos spættet sæl, spæklagets tykkelse på strandede individer af spættet sæl, gennemsnitlige længde for fisk i toppen af fødekæden, samt biomassen af vandloppesamfund. Disse miljømål er slettet i HS II, uden at der er formuleret nye. Og det opstillede miljømål er ikke et miljømål i lovens forstand.

Af det til HS II medfølgende vurderingsark for D4C2 fremgår det, at der – ud over en række ”knowledge gaps” – trods alt eksisterer væsentlige tidsserier, der fint vil kunne danne grundlag for en række målsætninger for de trofiske niveauer.

D4 WWF's vurdering:

At afholde sig fra at opstille miljømål er i direkte modstrid med EU-direktivet, og bekræfter det generelle indtryk af regeringens modvilje mod at skabe rene og produktive havområder.

Deskriptor 5 – Eutrofiering

D5 Definition af god miljøtilstand:

Menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative effekter heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på vandbunden.

D5 Kriterier:

D5C1: *Næringsstofkoncentrationer er ikke på niveauer, der indikerer negative eutrofieringseffekter.*

D5C2: *Klorofyl a-koncentrationer er ikke på niveauer, der indikerer negative effekter af næringsstofbelastningen.*

D5C3: *Antallet, den rumlige udstrækning og varigheden af skadelige algeopblomstringer er ikke på niveauer, der indikerer negative effekter af næringsstofberigelse.*

D5C4: *Vandsøjlets fotiske zone er ikke reduceret, som følge af øget algekoncentration, til et niveau, der indikerer negative effekter af næringsstofberigelse som følge af øget algekoncentration.*

D5C5: *Koncentrationen af opløst ilt er ikke reduceret som følge af næringsstofberigelse til niveauer, der indikerer negative effekter på benthiske*

habitater (herunder på tilknyttede biota og mobile arter) eller andre eutrofieringseffekter.

D5C6: Forekomsten af opportunistiske makroalger er ikke på niveauer, der indikerer negative effekter i form af næringsstofberigelse.

D5C7: Artssammensætningen og den relative forekomst eller dybdefordeling af makrofytsamfund resulterer i værdier, der indikerer, at der ikke er nogen negative effekter som følge af næringsstofberigelse, herunder via mindsket

D5C8: Artssammensætningen og den relative tæthed af makrofaunasamfund resulterer i værdier, der indikerer, at der ikke er nogen negative effekter som følge af næringsstofberigelse og organisk berigelse.

D5 Basisanalyse – miljøtilstand:

Vurderingerne fra OSPAR og HELCOM viser, at der for Nordsøen og Skagerrak er god tilstand, men for Kattegat, Bælthavet og Østersøen er der dårlig tilstand. Disse forhold blev allerede under HS I veldokumenteret, og har stort set ikke ændret sig siden. Eksempelvis har udbredelsen af iltsvind i de danske farvande i årene 2013-14-15 været større end i de foregående 20 år.

Det fremhæves, at DK har opfyldt HELCOMs reduktionsmål for kvælstof til Østersø-området, og til dels også for fosfor. Det nævnes dog også, at økosystemernes respons på de reducerede næringsstofftilførsler kan være forsinkede i årtier – ifølge HELCOMs rapport op til 50 år eller mere.

D5 miljømål i HS I:

I Havstrategi I er der fastsat en række miljømål vedr. planteplanktonbiomassen udtrykt som indholdet af klorofyl, tætheden af en-årige alger, og tætheden af flerårige alger. Alle tre miljømål baserer sig på Vandrammedirektivet, samt et mål om at der ikke må ske væsentlige ændringer i planktonalgensammensætningen i forhold til den naturlige forekomst af arter og grupper af arter som følge af menneskabte tilførsler af næringsstoffer.

D5 miljømål i HS II:

I HS II er der fastsat følgende miljømål:

- Miljøbelastninger og indsatsbehov er fastsat for fjorde og kystvande i henhold til vandrammedirektivet og fremgår af de danske vandområdeplaner.
- Danmark bidrager til regionalt arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier for Nordsøen og Skagerrak.

- Dansk andel af tilførsler af kvælstof og fosfor følger de maksimalt acceptable tilførsler fastsat i HELCOM
- Der udføres et udredningsarbejde af effekter af fosforpåvirkning på de biologiske kvalitetselementer, som karakteriserer den økologiske tilstand i de kystnære områder.
- Indsatser for at nedbringe danske tilførsler af kvælstof og fosfor vurderes ved tilrettelæggelsen af de danske vandområdeplaner 2021-27.

D5 WWF's vurdering:

- Der er ikke fastlagt et eneste korrekt mål foreutrofieringstilstanden i de danske farvande.
- De foreslåede miljømål er - på nær èt - ikke miljømål i hverken direktivets eller lovens forstand: Det første mål er en henvisning til vandrammedirektivet, det andet bruger ordet "bidrager", det fjerde ordet "udføres et udredningsarbejde", og det femte "Indsatser - - - vurderes ved - - -".
- Samtlige biologiske mål fra den første Havstrategi, er udeladt i den anden.
- Der er ingen steder nævnt hvordan målet for reduktion af kvælstoftilførslen til havet som fremgår af de danske vandområdeplaner, hænger sammen med de mål for maximal acceptabel input (MAI) som HELCOM opstiller. Siden den sidste vandmiljøplan – nr. 3. – udløb i 2015, hvor man *ikke* var nået i mål med kvælstofreduktionen, er kvælstoftilførslerne fra landbruget til de danske have steget, samtidig med at der siden 2010 har været en analysefejl der har medført en undervurdering af kvælstofafstrømningen på i størrelsesordenen 20%.
- HELCOM's MAI-mål er beregnet ud fra eksisterende data frem til og med 2015. Der indgår intet i beregningerne om forventet øget kvælstofafstrømning som følge af øget nedbør under den globale opvarmning.

Deskriptor 6 – Havbundens integritet (tab og fysiske påvirkninger D6C1, D6C2 og D6C3)

D6C1, D6C2 og D6C3 Basisanalyse – miljøtilstand

I basisanalysen definerer Miljø- og Fødevarerstyrelsen en skade som permanent/tabt habitat hvis skaden ikke kan genoprettes når en aktivitet ophører. På den baggrund kan det diskuteres, om arealer påvirket af havbrug og trawling i nogen tilfælde skal karakteriseres som permanent tab frem for fysisk forstyrrelse.

For nogle habitattyper vil vedvarende trawling betyde homogenisering af havbunden, sårbare arter forsvinder, hele dyresamfund skiftes ud med andre samfund⁷, hvilket kan føre til ændringer af

⁷Josefson et. al. 2018: "Substantial changes in the depth distributions of benthic invertebrates in the eastern Kattegat since the 1880s", Ecology and evolution.

sedimentsammensætningen. Selv hvis den fysiske forstyrrelse stopper, kan disse effekter hver for sig og samlet set føre til mangeårige ændringer, der må betegnes som permanente.

På s. 253 skriver Miljø- og fødevareministeriet, at Danmark ikke anser akvakulturanlæg som et tab af habitat. WWF finder at det er veldokumenteret at fækalier og foderrester påvirker havbunden negativt i en grad som fører til decideret tab.

WWF mener at aktiviteter som har stået på i en årrække, og som der ikke er udsigt til vil stoppe, også må karakteriseres som permanente, og dermed må også de ændringer de medføre være permanente. Det bør for eksempel gælde for de fiskeområder, hvor der har været og fortsat er stor trawlings intensitet, og hvor havbunden er sårbar over for fysisk forstyrrelse.

Resultaterne fra D6C1, D6C2 og D6C3 bruges til at vurdere om miljømålene er opfyldt for kriterier under deskriptor 1, D6C4 og D6C. Derfor er det vigtigt at basisanalysen rummer alle de habitater som der er sat miljømål for. Basisanalysen indeholder fysiske forstyrrelse fordelt på EUNIS-habitater. EUNIS-habitaterne er helt i overensstemmelse med hvad der står i Kommissionens afgørelse 2017/848, men ud over EUNIS habitaterne giver kommissions afgørelse 2017/848 medlemslandene mulighed for at udvælge yderligere habitattyper til analyse og fastsættelse af miljømål. Yderligere habitattyper skal være aftalt på regionalt eller subregionalt niveau eller følge "specifikationer for udvælgelse af arter og habitater"⁸. En række habitattyper var behandlet i Danmarks havstrategi I, men er nu ikke længere en del af hverken basisanalyse eller miljømål. De habitattyper der var med i Havstrategi I opfylder en lang række af de specifikationer der er nævnt i kommissionsafgørelse 2017/848, og WWF mener at de er vigtige både at få med i basisanalyse og få sat miljømål for. Nedenstående tabel viser, at de habitater der var med i Danmarks havstrategi I, har relevans både på regionalt niveau (OSPAR og HELCOM) og i forhold til kriterierne i kommissionsbeslutningen.

⁸ Kommissionens afgørelse 2017/848, Tema, Bentiske habitater

Habitat	Habitaten har økosystem funktion	Relevans for vurdering af påvirkninger/pres	Er tilstede i tilstrækkeligt omfang til at den kan overvåges	HECOM prioriteret habitat/art	OSPAR Redlist for habitats
Tobisområder	X		X		
Områder med hestemusilinger/hestemuslingebanker	X	X	(X)	X	X
Haploopssamfund (tangloppesamfund)	X	X	X	X	
Søfjer og gravende megafauna samfund	X	X	X	X	X
Stenrev (fotiske)	X	X	X		

Oversigt over habitater der er sat miljømål for i Danmarks havstrategi I, men som ikke er behandlet i basisanalysen i Danmarks havstrategi II. Habitaterne er sammenlignet med de kriterier, der er sat i kommissionsbeslutning 2017/848 for at inkludere yderligere habitater i havstrategierne ud over de obligatoriske UNIS-habitater.

Basisanalysen til Danmarks Havstrategi I redegør for hvorfor disse habitattyper er vigtige at sætte mål for: tobis er en af de vigtigste fødekilder for fisk og fugle i Nordsøen, hestemusliger og Haploops er karakterarter for samfund der tidligere var meget udbredte i Danmark og således har haft en økologisk funktion, begge habitattyper er indikatorer for fysisk forstyrrelse. Søfjer og gravende megafauna samfund er udbredt over store dele af Kattegat og dele af Nordsøen, og tilstanden af samfundet er indikator for fysisk forstyrrelse. Stenrev har en vigtig økosystemfunktion som gyde- og opvækstområder, samt levested for mange arter. Udbredelsen af karakteren makroalger kan være indikator for forskellige presfaktorer, f.eks. eutrofiering og fysiske forstyrrelser.

D6C1, D6C2 og D6C3 miljømål i HS

I Danmarks havstrategi I er miljømålet at ”den samlede menneskeskabte påvirkning af havbundens integritet er stabil eller faldende”. Indikatorerne er intensiteten af påvirkning fra bundslæbende redskaber, størrelsen

af havbundsarealet påvirket af klappning, størrelse af havbundsareal påvirket af råstofindvinding, størrelsen af havbundsareal påvirket af større anlægsarbejder. I Danmarks havstrategi II er der i basisanalysen ikke fulgt op på dette miljømål – hvordan har disse presfaktorer udviklet sig tidsmæssigt? Er der samlet set sket et fald således at miljømålet i Danmarks havstrategi et er opfyldt? Disse væsentlige informationer er ikke tilvejebragt i HS II.

D6C1, D6C2 og D6C3 miljømål i HS II

Kriterie 1 og 2 skal der ikke sættes miljømål for. Kriterie 3 savner miljømål. Som på mange andre områder ønsker WWF at der opstilles midlertidige miljømål, indtil der bliver enighed om fælles europæiske miljømål.

Basisanalysen til Danmarks havstrategi II viser en meget høj grad af fysisk forstyrrelse af havbunden i både Nordsøen og Østersøen. Langt det største del af Nordsøen og Østersøen er områder med vanddybder på større end 30 meter. For dybder over 30 meter, er 93 % af havbunden i Nordsøen påvirket af fysisk forstyrrelse og 89 % af havbunden er påvirket i Østersøen. For enkelte habitattyper kan påvirkningsgraden være langt højere. Det høje pres der er på store dele af havbunden, understreger behovet for midlertidige miljømål. En mulighed er i det mindste at beholde miljømålet fra Danmarks havstrategi I om at det samlede menneskeskabte fysisk forstyrrelse skal være faldende. Eller mere ambitiøst at presset på hver enkelt havbundstype skal være faldende.

Deskriptor 6 – havbundens integritet (habitattyper på havbunden D6C4 og D6C5)

D6C4 og D6C5 Basisanalyse – miljøtilstand

Overordnet set fremstår basisanalysen som meget mangelfuld: beskrivelsen af miljøtilstanden i Nordsøen og Østersøen er nærmest fraværende, og der gøres ikke brug af data fra havkommissioner (ICES og OSPAR), eller data fra monitoringsprogrammer knyttet til offshore branchen. Særligt vanddybder over 20 meters dybde er meget sparsomt beskrevet i basisanalysen. Basisanalysen viser, at netop de dybe områder, hvor den bløde havbund findes, er udsat for stor grad af forstyrrelse (> 90 % er forstyrrede). Det er vigtigt at få en vurdering miljøtilstanden for havbunden på dybt vand, fordi den er udsat for stor påvirkning fra menneskelig aktivitet.

Lave iltkoncentrationer kan have stor betydning for mange af havbundens habitater, det bør indgå i basisanalysen, i hvilket omfang de forskellige habitattyper der sætte mål for, påvirkes af lave iltkoncentrationer. Når man i NOVANA programmet har haft dedikerede ilt-togter i de sidste mange år, så er det uforståeligt, at det ikke er muligt at sige noget fornuftig om den tidsmæssige udvikling af omfanget af lave iltkoncentrationer i Øresund og Storebælt (tabel s. 111).

I Danmarks havstrategi I var der sat miljømål og indikatorer for en række habitater primært tilknyttet habitater på vanddybder over 20 meter. Følgende indikatorer er med i Danmarks havstrategi I, men er ikke afrapporteret i Danmarks havstrategi II:

- Kvaliteten af levesteder for tobis - aflejring af finstof i tobisområder fra anlægsarbejder på havet
- Hestemuslinger i Nordsøen - Undersøgelse af mulig forekomst af hestemuslinger i forbindelse med bundtrawlundersøgelser i Nordsøen
- Hestemuslinger i Kattegat og Bælthavet - forekomst af hestemuslingebanker
- Haploops samfund - forekomst af tangloppesamfundet (haploops samfundet)
- Blødbundssamfund – Dansk Bundfaunaindeks, gennemsnitlig antal arter pr. prøve, diversitetsindeks, biomasse, forekomsten af arter på den bløde bund der er sårbare overfor fysisk forstyrrelse f.eks. store arter, skrøbelige arter og arter med lang levetid (bundfauna er behandlet i basisanalysen men det behandlet som helhed for forskellige sedimenttyper – indikatorer i Danmarks havstrategi I er specifik for den bløde havbund).
- Rev i Kattegat, Bælthavet og farvandet omkring Bornholm – DMU makroalgeindeks.

Det er et væsentligt kritikpunkt, at Miljø og Fødevarerstyrelsen ikke følger op på de miljømål og indikatorer de har sat. En afrapportering er det der vil kunne danne baggrund for at vurdere, om nogle miljømål og indikatorer skal fjernes fra Danmarks havstrategi II. Men i dette tilfælde er miljømål og tilhørende indikatorer fjernet uden afrapportering og uden yderligere forklaring. I afsnittet om D6C1–C3 redegør WWF for, at de habitattyper som ikke længere er omfattet af Danmarks havstrategi, enten er vurderet truede af de regionale havkommissioner, eller også er det habitater der har stor betydning for økosystemet. WWF mener, at det er et stort tilbageskridt at Danmarks havstrategi ikke længere har fokus på disse habitattyper.

S. 256 "Tabsandelen af infralittoral groft sediment er derfor på 52%, da forekomsten af denne habitatype er begrænset i Østersøen inkl. Bælthavet, se tabel 22.3". Halvdelen af habitatet er forvundet. Det er ikke gunstigt for ål, der har netop denne sedimenttype som det foretrukne habitat for juvenile ål⁹. Sedimenttypen er endvidere vigtig for sildegydning, og sildebestande i Vestlig Østersø er i meget ringe tilstand. Dette eksempel understreger behovet, for at der sættes miljømål på dette område, og at der anvendes midlertidige miljømål, frem til at der er aftalt fælles miljømål i EU.

Figur 22.6 og tilhørende tekst hører til under beskrivelse af pres.

Datagrundlaget fra de 17 nye stationer i Nordsøen og Kattegat, er så spinkelt at det ikke burde stå alene i basisanalysen. Hvis det skal indgå, skal det sammenholdes med længere tidsserier f.eks. fra ICES bundfaunaprøver i Nordsøen. Artsantal er præsenteret som tidsmæssig udvikling men hvordan ser det ud for Østersøen og for Nordsøen?

⁹ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jfb.13807?af=R>

Basisanalysen beskriver, at miljøtilstanden for makroalger er god i Kattegat i 2015. Hvordan har det set ud i de øvrige år 2010-2014? og i perioden før da? Vis gerne den tidsmæssige udvikling. Hvordan er de tilsvarende resultater i Nordsøen og i Østersøen?

D6C4 og D6C5 miljømål i HS II

Ifølge kommissions beslutning 2017/848 skal der opstilles tærskelværdier for, hvor stort et tab af en given EUNIS -habitattype der kan accepteres, for at opnå god miljøtilstand (D6C4D), og hvilken andel af et givet habitat der må være påvirket af menneskelig forstyrrelse (D6C5). Ingen af miljømålene i Danmarks havstrategi II lever op til dette.

Af de miljømål der er opstillet for havbunden i Danmarks havstrategi II, er det målet om at habitatdirektivets marine naturtyper skal have gunstig bevaringsstatus, der kommer nærmest på at være et egentligt miljømål med målbare tærskelværdier. Men heller ikke det er et kvantitativt miljømål, for det er ikke klart, hvor stor en andel af stenrev der må være påvirket af fysiske forstyrrelse, for at de samlet set kan vurderes at være i gunstig bevaringsstatus/god miljøtilstand.

Der skal som minimum skal sættes mål for EUNIS habitattyperne i Danmarks Havstrategi. Derudover opfordrer WWF, Miljø- og Fødevarerstyrelsen til at have fokus på de habitattyper, som havkommissionerne har vurderet, er mest sårbare/truede¹⁰¹¹. Disse habitater var inkluderet i Danmarks Havstrategi I, men er ikke inkluderet i Danmarks havstrategi II. Habitattyperne kan relateres til undergrupper af UNIS inddelingen, og kan således være en del af de miljømål, der skal sættes for EUNIS habitaterne jfr. kommissionsbeslutning 2017/848. En sådan relation mellem habitaterne i Danmarks Havstrategi I og de EUNIS habitatklassifikationer, der er defineret i kommissionsbeslutning 2017/848, findes allerede og kan f.eks. ses i EUSeaMap.

Ud over at miljømålene skal bruges til at vurdere om der er god miljøtilstand, har de den vigtige funktion, at de skal gøre det muligt at adskille effekten af forskellige presfaktorer. For eutrofiering findes der flere gode indikatorer der kan anvendes f.eks., men der mangler miljømål, der kan kvantificere påvirkningen fra fysisk forstyrrelse. Sådanne miljømål var sat i Danmarks havstrategi I, men de er ikke med i Danmarks havstrategi II, og det er en stor mangel. Når effekten af forskellige pres skal kvantificeres, er det nødvendigt at have sådanne mål, og at have store områder uden fiskeri som referenceområder. At kunne adskille en effekt af forskellige pres er selvsagt nødvendigt, for at træffe de rigtige beslutninger, når indsatsprogrammet skal udformes.

Ud over EUNIS-habitaterne har Miljø- og Fødevarerministeriet valgt at fokusere på habitaterne i habitatdirektivet. Habitattyperne i habitatdirektivet er primært kystnære habitater, hvor den dominerende

¹⁰ [OSPAR, List of Threatened and/or Declining Species & Habitats](#)

¹¹ [HELCOM Redlist of habitats](#)

presfaktor er eutrofiering. Store arealer af Danmarks hav består af vand med dybder > 20 meter, og habitaterne tilknyttet > 20 meter skal i lige så stort omfang være repræsenteret. Hvis det er habitattyperne i habitatdirektivet, som Miljø og Fødevareministeriet ønsker at sætte miljømål for, så mangler der under D6C1 og D6C2 opgørelser af, hvordan fysisk forstyrrelse og tab af habitat fordeler sig på disse habitater.

Som beskrevet i afsnittet ovenfor er en lang række af miljømål forsvundet fra Danmarks havstrategi, men Miljø- og Fødevareministeriet opstiller ingen nye miljømål på dette vigtige område. Det er særligt bekymrende, at der ikke opstilles miljømål, når en meget stor andel af habitaterne er udsat for fysisk forstyrrelse, og når de analyser der er lavet i forbindelse med afrapporteringen af tilstanden for marine natura-2000 habitater viser, at stort set alle beskyttede habitater er ikke er i gunstig bevaringstilstand.

Deskriptor 8 – Forurenende stoffer (D8C1 og D8C2 om koncentrationer og arters sundhed)

D8C1 og D8C2 Basisanalyse – miljøtilstand

At dømme efter fig. 14.2, 14.5, og 14.6, så er der ingen eller i bedste fald ganske få data fra åbne havområder – områder uden for territorialfarvandet. Der er heller ikke data fra Bornholm. Har de nye Novana togter i Nordsøen da slet ikke bidraget med data for miljøfremmede stoffer?

For de 4 stoffer som der er sat miljømål for uden for territorialfarvandet, er det en fin basisanalyse. For stofferne PBDE og kviksølv, hvor basisanalysen viser at der ikke er god miljøtilstand, er det relevant at få skaffet data for den tidsmæssige udvikling af tilførslerne af stofferne fordelt på kilder – udvaskning fra land og atmosfærisk deposition.

Der er ingen ting om radioaktive stoffer i basisanalyse eller miljømål.

D8C1 og D8C2 miljømål i HS I

I HS I var indikatorerne på dette område tungmetaller i sediment og lysosomal stabilitet. Disse miljømål er ikke med i HS II. Der er ikke fulgt op på disse miljømål i basisanalysen. Netop miljøfremmede stoffer i sediment viste sig at være et problem for centrale dele af Kattegat – også i områder uden for territorialfarvandet. Hvordan er det gået med de prøver? Er stofkoncentrationerne i dag så lave at der ikke behøver at sættes grænseværdier?

D8C1 og D8C2 miljømål i HS II

Der skal sættes miljømål for alle stoffer uden for territorialfarvandet, der har fået sat grænseværdier i vandrammedirektivet, såfremt disse stoffer stadig kan give anledning til forurenings effekter uden for territorialfarvandet¹². Her anvender Miljø- og Fødevareministeriet et omvendt forsigtighedsprincip: når

¹² Kommissions afgørelse 2017/848 deskriptor 8, kriterieelement 2

tilstanden i kystvandene er ukendt, så er der ikke sat en grænseværdi uden for territorialfarvandet. Forsigtighedsprincippet bør gælde her, så alle stoffer hvor man ikke kender miljøtilstanden i territorialfarvandet får sat en grænseværdi også uden for territorialfarvandet. Miljø- og Fødevareministeriet har sat grænseværdier for 4 forurenende stoffer uden for territorialfarvandet. Til sammenligning har Sverige for den del af Kattegat der grænser op til den danske del sat grænseværdier for 45 forurenende stoffer¹³.

Hvis der er kilder uden for territorialfarvandet, der kan give anledning til belastning med forurenende stoffer, så skal der sættes grænseværdier for disse stoffer. I basisanalysen står uden yderligere forklaring at "dette ikke vurderes at være relevant".

Hvad er begrundelsen for, at det ikke er relevant at forholde sig til om der kan være forurening med f.eks. PAH, THC, NPD, tungmetaller i den del af Nordsøen hvor der er olieindustri, eller TBT/TBD, THC, PAH i de centrale områder af Kattegat og nord for Grenen, hvor der er intensiv skibstrafik?

På baggrund af ovenstående mangler, er WWF bekymrede for dette afsnit af havstrategien. Der er en åbenbar mangel på data om miljøfremmede stoffer både i kystvandene og fra områder uden for territorialfarvandet. WWF anbefaler Miljø- og Fødevareministeriet af råde bod på de manglende data. Indtil der er større viden, skal der anvendes et forsigtighedsprincip til fordel for miljøet, således at havstrategien indeholder grænseværdier for alle de stoffer, man ikke er sikre på er problemfri.

Deskriptor 8 – Forurenende stoffer (D8C3 og D8C4 om akutte forureningshændelser)

D8C3 og D8C4 Basisanalyse – miljøtilstand

Det er meget positivt at der overordnet set er et fald i ulovlige olieudledninger i HELCOM området fig. 14.14, endda selv om overvågningen er intensiveret (se figur). Det er imidlertid ikke korrekt, at man i alle delområder ser en faldende trend (i hvert fald ikke med henvisning til fig. 14.14). Figur 14.14 viser at der som gennemsnit er sket et markant fald, men det er noget ganske andet. Desværre er det sket en stigning (2011-2015) i forhold til referenceperioden (2008-2013) i områderne omkring Fyn og Vestsjælland. Således opfylder de ikke miljømålet (se 14.15). Det burde fremgå af den indledende boks.

I basisanalysens tekst står at Bælthavet opfylder sin målsætning/tærskelværdi, men figur 14.15 viser det modsatte.

I sammenfatningen står, at der kan ikke konkluderes om miljømålet er opfyldt for Nordsøen. Det er selvfølgelig noget nær umuligt, når der ikke er sat et kvantitativt miljømål.

Videre fremgår det, at det ikke er muligt at udlede en trend pga. årsvariationer og at data ikke er aktivitets-

¹³ Havs- og vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten, 2013:19

korrigerede. Om påvirkningen skal aktivitetsreguleres, må komme an på hvordan miljømålet bliver defineret, når der kommer et kvantitativt miljømål. Miljøet får det jo ikke bedre af at den påvirkning der sker evt. er sket på grund af stor aktivitet i erhvervet. Andre påvirkninger bliver ikke aktivitetsreguleret f.eks. kvælstofudledning, påvirkning af havbunden, oliespil fra skibe etc. En trend i data kan måske ses, hvis man anvendte en længere tidslinje. Data præsenteret i HS I viser udledninger i perioden 2003-2008 på langt over 300 tons/år, hvilket er langt mere end selv "ekstrem-året" 2014 i dataserien 2009-2014 (fig.14.13). Hvis data i de to basisanalyser er sammenlignelige, er der sket en stor positiv udvikling og forureningen er bragt ned på niveau med hvad den var i 1984-1988.

D8C3 og D8C4 miljømål i HS II

Miljømålene beskrevet i den blå boks s. 159 er ikke kvantitative, de er alle sammen indsats og ikke miljømål. Det miljømål der nævnes i teksten på s. 161 og tilhørende grænseværdier i tabel 14.5 er til gengæld kvantitativt. Men det må være en fejl at tekst og indledende boks ikke er enslydende – hvilket miljømål skal gælde?? WWF foreslår at man vælger det fra teksten, da det andet ikke kan karakteriseres som et miljømål. Tærskelværdierne er godkendt af HELCOM HOD 49:2015. Men miljømål i teksten er kun for Østersøen og Kattegat, der mangler et miljømål for Nordsøen.

Deskriptor 10 – Marint affald

D10 Basisanalyse – miljøtilstand

Miljøtilstanden rapporteres ved at 95% af undersøgte mallekugler indeholder plastik samt 20-30% af alle sild undersøgt indeholder mikroplast i fordøjelsessystemet. Disse forekomster i organismerne har været kendt længe, men det vurderes ikke her om dette adskiller sig fra god miljøtilstand. Ej heller har det foranlediget til at fastsætte et niveau for god miljøtilstand siden Havstrategi I.

Det er positivt at basisanalysen angiver niveauer for mikroplast i havbunden samt i vandsøjlen i både HELCOM og OSPAR-områder. Basisanalysen bør indeholde økotox effekten af disse koncentrationer, da denne manglende viden medfører at der ikke beskrives indsats og kvantitative miljømål, idet man afholder sig fra at regulere ud fra forsigtighedsprincippet.

Det savnes at miljøtilstanden yderligere vurderes ud fra Havstrategi 1's miljømål om plastiks nedbrydningsstoffer og marint affalds evne til at sprede invasive arter, herunder patogener. Samtidig bør der tages højde for associerede kemikalier samt nanopartikler.

D10 miljømål i HS II

I forhold til marint affalds påvirkning af dyrelivet (D10C4) fastsættes der ikke kvantitative miljømål for marint affald - til trods for at Havstrategi 1 indeholdt miljømålet: *"Tilgængelige videnskabelige data om marint affald skal være indsamlet i 2015 med henblik på i 2020 at etablere referenceniveauer og konkrete indsatser til reduktion af de marine affaldsmængder med det formål at opnå væsentlige reduktioner i 2025, sammenlignet med 2015, for at forhindre skadelige effekter på det kystnære og marine miljø."*

Det må antages at dette miljømål fra Havstrategi 1 ikke er nået da det gentages i nyt miljømål i Havstrategi II, ved at Danmark bidrager til EU-arbejdet med fastsættelse af baselines og tærskelværdier for marint affald under næste strategi periode.

Det påpeges her at det opfattes som uforpligtende at skubbe beslutningerne foran igen, uden midlertidige kvantitative mål for tærskelværdier, som tager forbehold for forskning der viser skadelige effekter ved mikroplast koncentrationer svarende til dem i indre danske farvande.¹⁴

Det er glædeligt at miljømål for reduktion i henhold til FN mål om forebyggelse af marint affald og væsentlig reduktion inden 2025 er indskrevet. Hvis en overordnet reduktion ønskes, vil miljømål som i den svenske Havstrategi om at "god miljøtilstand nås hvis statistisk signifikant nedadgående trend observeres" være relevante for at kvantificere og fastholde miljømålet for væsentlig reduktion.

Angående miljømål for tabte fiskeredskaber er det positivt, at det forpligtes at forebygge tab af fiskeredskaber i danske farvande. Dette skal sammenholdes med Initiativ 13 i 'Aftalen om samarbejde om at nedbringe plastikforurening og fremme cirkulær plastikøkonomi' vedtaget januar 2019 hvor der også forpligtes at oprense allerede eksisterende spøgelsesnet. Det er WWF's holdning at en forebyggelse og oprensning bedst nås ved mærkning af fiskeredskaber så meldepligten og sanktioner for ikke-meldte tabte redskaber kan pege på ejerskab.

Deskriptor 11 – Undervandstøj

D11 Basisanalyse – miljøtilstand

Det er en god basisanalyse der præsenterer de mest relevante figurer fra de regionale havkommissioner. Fig. 17.4 viser udbredelsen af undervandstøj sammenholdt med HELCOMS natura-2000 områder udpeget for marsvin. Det kunne være relevant at se den samme figur for Nordsø/Kattegatområdet. For Nordsø/Kattegatområdet ser det ud til, at nogle af vores største habitatområder for marsvin er

¹⁴ Ingestion and effects of micro- and nanoplastics in blue mussel (*Mytilus edulis*) larvae, Sinja Rist, Anders Bauna, Rodrigo Almedab, Nanna B Hartmann, Pollution Bulletin Volume 140, March 2019, Pages 423-430

sammenfaldende med hvor der er mest støj, f.eks. habitat område 1 (ved Grenen), 112 (Lillebælt) og 116 (Storebælt), og det fremgår ikke af basisanalysen.

I Danmarks Havstrategi I, var indikatorerne for denne deskriptor at "antal dage med impulslyd fra udvalgte menneskelige aktiviteter registreres". Disse data om presfaktoren savnes i basisanalysen: Hvor stort er omfanget af impulsstøj fordelt på pres faktorer: f.eks. forbundet med nedramning af fundamenter, geologiske undersøgelser med kraftig sonar, militære øvelser med kraftig sonar og sprængninger? Figur 17.2 viser en sammenstilling fra OSPAR, men det ser ud til at Danmark ikke har leveret samtlige data, for det fremgår af figuren, at der ikke forekommer støj i den indre del af Kattegat, og det ser heller ikke ud til at konstruktionen af vindmølleparkerne ved Horns rev er inkluderet. En kildeopsplitning på impulslyd, f.eks. baseret på tilladelse givet i kraft af VVM-godkendelser, vil være et væsentligt bidrag til basisanalysen.

D11 miljømål HS II

Der er ikke fastsat hverken regionale eller EU-mål for grænseværdierne for god miljøtilstand på dette område. Det er meget glædeligt at se, at der på trods af mangel på en fælles EU-tærskelværdier er fastsat midlertidige kvantitative miljømål på dette område. Det er et glimrende eksempel, som WWF opfordrer Miljø- og Fødevarer ministeriet til at følge for de andre kriterier i havstrategidirektivet, hvor der mangler fælles europæiske mål.

I boksen på s.188 med feltet "Hvad er tilstanden", står at miljøtilstanden ikke kan vurderes fordi der ikke er fastsat en tærskelværdi, men i afsnittet "Miljømål i Danmarks Havstrategi II" fastsætter i to tærskelværdier – det giver ikke mening.

En væsentlig del af den samlede påvirkning af impulslyd må forventes at være knyttet til militære aktiviteter specielt sonar og sprængninger. Miljømålet der er knyttet til militærets påvirkning med impulslyde, er meget vagt formuleret. Formulering som "bliver så vidt muligt vurderet og tilpasset" er for vag, i hvilke situationer ud over situationer hvor national sikkerhed står på spil, er det, at militæret ikke behøver at vurdere deres påvirkning på miljøet? Og hvornår strider noget mod forsvarsmål, alle militære aktiviteter er vel forbundet med et forsvarsmål?

WWFs forslag til et miljømål er: "Aktiviteter fra Forsvarsministeriet underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, skal følge habitatdirektivet, undtaget er dog situationer hvor rigets sikkerhed står på spil".

Havmiljøets samlede tilstand

I Danmarks Havstrategi II er der ingen samlet analyse af havområdernes tilstand. I basisanalysen til HS I omhandlede kapitel 4 "integreret vurdering af miljøtilstanden". Dette kapitel er den overordnede konklusion på havets tilstand, og viser vha. grafer, figurer, tabeller hvilke havområder der har god miljøtilstand og hvilke der ikke har det. Det fremgik af Danmarks havstrategi I, at alene ud fra biodiversitet blev samtlige havområder i Danmark vurderet til at have "ikke god" miljøtilstand¹⁵. I forhold til eutrofiering fremgik det, at samtlige indre danske farvande havde "ikke god miljøtilstand", kun i Nordsøen og Skagerrak er der tale om god til høj tilstand. En tilsvarende visuel fremstilling af den nuværende tilstand i de danske havområder er fravalgt i HS II, hvilket gør den meget svært tilgængelig.

Socioøkonomiske Analyse

Den socioøkonomiske analyse mangler at beskrive "value of natural capital" og "ecosystem services". Den beskriver kun hvilken betydning forskellige sektorer har for samfundet i form af værditilvækst, produktionsværdi og beskæftigelse, og er dermed ubalanceret.

s. 9-10. Det fremgår her, at erhvervsfiskeri står for 1,7% af værditilvæksten i de maritime sektorer og 2,1% af den samlede havtilknyttede beskæftigelse. Det er uhensigtsmæssigt at et erhverv med så begrænset et bidrag til samfundsøkonomien skal have mulighed for at påvirke så store arealer negativt gennem brugen af bundslæbende trawlredskaber.

s. 21: *Der er ikke fundet data til at opgøre de samfundsøkonomiske værdier ved udvindingen af grus, sand og fyldsand, men idet fyldsand anvendes til anlægsarbejder og kystsikring formodes værdien afspejlet i fx kystsikringsprojekter.*

Her bør der tages højde for tab af fiskehabitater og fiskepladser.

s. 29: Fiskeriet påvirker de marine økosystemer direkte ved at ændre på den naturlige fiskedødelighed ved fangsten af fisk.

Fiskeriet påvirker så sandelig også de marine økosystemer direkte gennem fysisk påvirkning af havbunden. Herved sænkes artsantal og individtæthed, og marine habitater påvirkes, hvorved de økosystemydelse, som de vil kunne levere, påvirkes negativt.

s. 73 i hoveddokumentet: Råstofindvinding indgår ikke i den opdaterede socioøkonomiske analyse. Dette burde i det mindste opgøres kvalitativt baseret på dokumentation og erfaringer fra f.eks. Disken i Øresund.

¹⁵ Danmarks havstrategi I, figur 4.2, Miljøstyrelsen.

Generelt mangler den socioøkonomiske analyse informationer om den tabte værdi ved overudnyttelsen af de biologiske ressourcer. Der er gennem de seneste år publiceret en række studier, der klart viser at eksempelvis overfiskeri på bestande i Nordsøen og Østersøen har medført et tab på mellem 50 og 90%, *i forhold til* hvad man kunne have opnået ved at have forvaltet ressourcerne bæredygtigt.

Udsigten til manglende vækst i fiskeriet, i kystturismen, i kysterhvervene vil kun blive værre, såfremt udmøntningen af den nationale havstrategi ikke lever op til såvel krav som ånd i EU-direktivet.

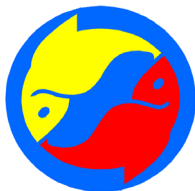
Med venlig hilsen.

Nicolaj Lindeborgh

Thomas Kirk Sørensen

Henrike Semmler

Peter Blanner

Öresundsvattensamarbetet Øresundsvandsamarbejdet

Att.:
Miljø- og Fødevarerministeriet
Departementet

København, den 26. februar 2019

Høringssvar om udkast til første del af Danmarks Havstrategi II

Øresundsvandsamarbejdet bakker op om udpegelse af det nordlige Øresund som beskyttet område, som omfatter forbud mod trawlfiskeri og stop for nye tilladelser til indvinding af råstoffer. I den forbindelse genfremsendes det vedhæftede notat om "Fælles erklæring om beskyttelse af Øresund", som blev sendt til den svenske og den danske regering i foråret 2017. Notatet opfordrer den danske og svenske regering til at indgå en fælles aftale om beskyttelse af Øresund, baseret på principperne om naturbeskyttelse, bæredygtig benyttelse og bæredygtig udvikling.

Med venlig hilsen,
Eleonora Bruno
Sekretær for Øresundsvandsamarbejdet

Dato: 6. april 2017

Danmarks
Naturfredningsforening

Masnedøgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Fælles erklæring om beskyttelse af Øresund

Baggrund

En bred gruppe af NGO'er har som opfølgning på to konferencer om miljøet i Øresund (Øresundsvandsamarbejdet d. 20/10 2015 og DN, WWF m.fl. d. 3/2 2016) lavet en fælles fortælling om, hvad der skal til for at lave en god og fremadrettet beskyttelse af Øresund.

Formål

Følgende organisationer DN, WWF, Oceana, Greenpeace, Øresundsakvariet, Friluftsrådet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Fishing Zealand, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri, Øresundsfonden, Sea-U, Naturskyddsforeningen Skåne, Den Blå Planet og Øresundsvandsamarbejdet, har derfor deltaget i en række workshops og møder for at finde frem til hvad der skal til for at indføre en bredere og mere langsigtet beskyttelse af den helt enestående natur i Øresund.

Overordnet er det gruppens ønske at præsentere et forslag til fremtidig beskyttelse og skånsom, bæredygtig brug af Øresunds havmiljø.

Forslaget skal samtidigt give optimale muligheder for at brande Øresundsregionen som en ambitiøs og troværdig forvalter af sit blå miljø og udnytte de formidlingsmæssige, rekreative og turismemæssige potentialer, der ligger i et suverænt havmiljø i en tætbeholdt region.

Opfordring

Følgende organisationer opfordrer derfor den danske og svenske stat til at indgå en ny fælles aftale om beskyttelse af Øresund, som tager udgangspunkt i de principper og ideer om naturbeskyttelse, bæredygtig benyttelse og udvikling, som er beskrevet på de følgende sider.

 OCEANA Protecting the World's Oceans

 Friluftsrådet

 Denmarks Sportsfiskerforbund

 MARINBIOLOG.SE

 SEA-U
Marint Kunskapscenter

 ØRESUNDSAKVARIET

 GREENPEACE

 WWF

 Danmarks Naturfredningsforening

 FISHING ZEALAND

 ØRESUNDSFONDEN

 Naturskyddsforeningen Skåne

*Øresundsvattensamarbejdet
Øresundsvandsamarbejdet*

Forslag til beskyttelse af Øresund:

Alt det positive, som er værd af beskytte og bevare

Formålet med en beskyttelse af Øresund er primært at langtidssikre den helt unikke og meget varierede natur, som findes i sundet. Øresund skal stadig kunne benyttes af både erhvervs- og fritidsbrugere, men de enkelte aktiviteter skal foregå på en skånsom og bæredygtig måde. En fremtidig og mere effektiv beskyttelse af Øresund skal således sikre at både nuværende og kommende generationer får størst mulig glæde af den rene og varierede natur vi har i et meget tætbeholdt og kraftigt benyttet område. Denne kombination udgør samtidigt et kæmpepotentiale for formidling af viden om havmiljøet og et stort potentiale for turisme.

Der er flere forskellige plante- og dyresamfund samlet på et relativt lille område i Øresund, end i andre eller danske og svenske farvande. Der er således alt fra lavvandede bugter og vige med ålegræs og havgræs, over blød mudderbund med sjældne dyresamfund, til stenrev og klippekyster med frodig algevegetation. Disse mange forskellige typer af levesteder giver rigtig gode leve- og opvækststeder for fiskeyngel, bunddyr og mange forskellige alger. Det giver samlet set et meget alsidigt plante- og dyreliv.

Der er fx omkring 140 forskellige arter af fisk i sundet – med alt fra små kutlinger og nålefisk, over ål, sild og makrel, til store torsk, ørred og laks. Derudover er der vigtige fugleområder og små lokale bestande af sæler. Man kan også se marsvin, delfiner og store hvaler i Øresund.

Øresund er kun delvis beskyttet i dag

Der findes både danske og svenske NATURA2000- områder, samt svenske kommunale og statslige naturreservater som Knähaken og Grolle Grund. Disse områder beskytter imidlertid kun udvalgte arter og visse habitater, men ikke det samlede område.

Øresund har i mere end 80 år været forskånet for trawling og byder derfor i dag på nogle helt unikke naturforhold. Dermed har vi fået foræret et unikt stykke havnatur, hvis kvaliteter fortjener en særstatus. Det er enestående, at vi har et havområde, hvor der ikke har været trawling i så mange år, og hvor man samtidig kan dokumentere den gavnlige effekt heraf på fiskebestanden, især torsk. Samtidig har der gennem årene været et erhvervsfiskeri med garn og et betydeligt rekreativt fiskeri, som tilsammen ser ud til at være bæredygtigt.

En beskyttelse der indebærer et trawlingforbud af hensyn til dyrelivet og som er forudsætningen for et bæredygtigt fiskeri, er et enestående eksempel, som bør bevares for kommende generationer.

For at holde budskabet om beskyttelse af Øresunds natur klart og enkelt er det bevidst valgt at udelade kommentarer om f.eks. udledning af olie og spildevand fra skibstrafik m.m., da disse problemstillinger alle er og forsat skal være reguleret gennem anden lovgivning.

Øresundstorsken

Øresundstorsken er en lokal torskebestand, som i dag er den vigtigste kilde til rekrutteringen af torsk i Kattegat og Skagerrak og bidrager, ifølge nye undersøgelser, alene med næsten halvdelen (46%) af de torskelarver der hvert år slår sig ned i Kattegat og Skagerrak. Derudover svømmer voksne torsk fra Øresund og ud i fx Kattegat (Jonsson et al. 2016). En sund bestand af torsk i Øresund er derfor vigtigt for bevarelsen af det lokale rekreative og kommercielle fiskeri, men også for de omkringliggende havområder.

Rekreativ benyttelse

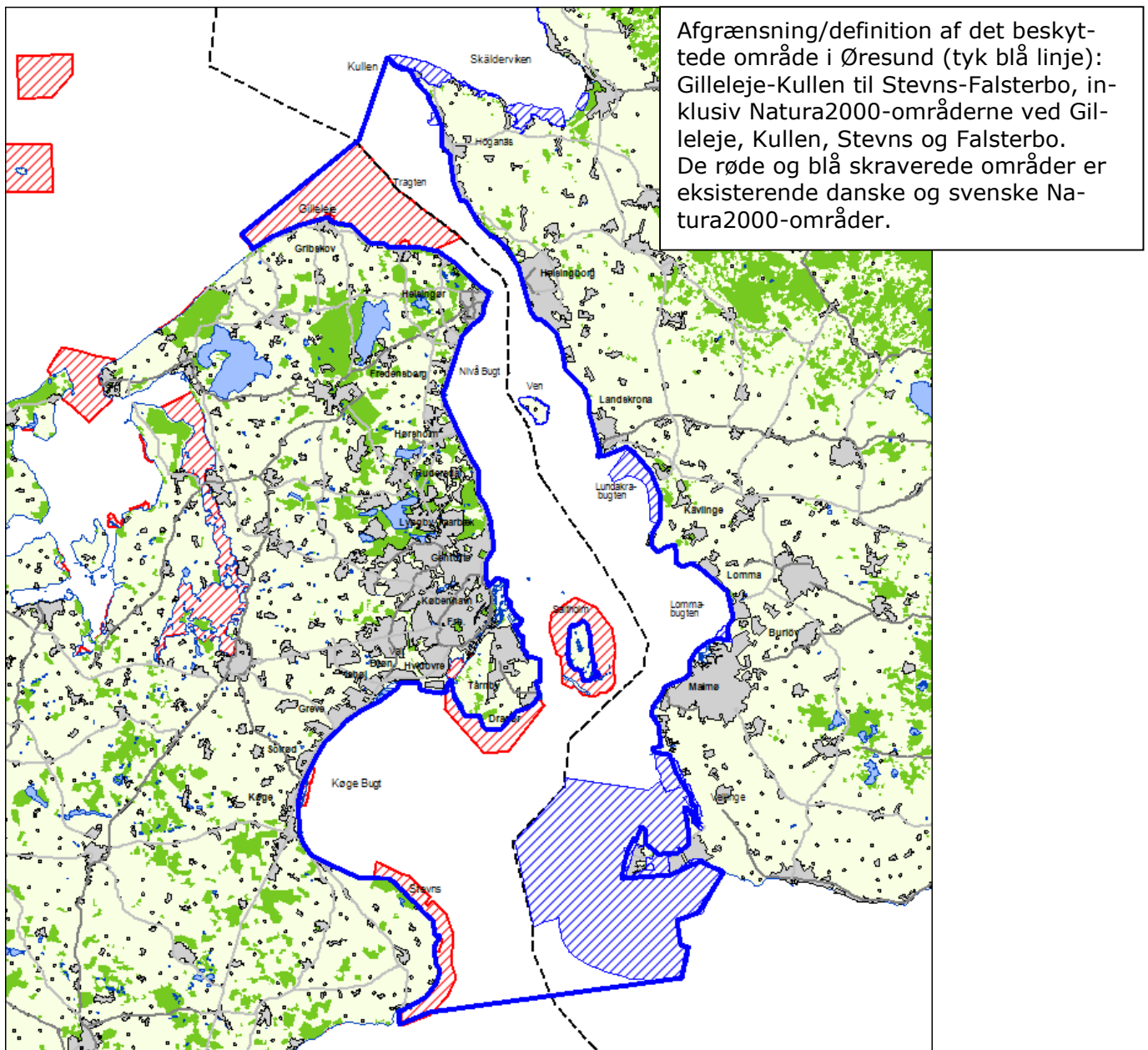
Øresund har kolossal betydning, som rekreativt område for hele regionen. Både lokale beboere og turister bader, sejler, fisker, dykker og surfer i hele Øresund. Rent vand og en rig natur har meget stor værdi for alle disse rekreative interesser og giver mulighed for en omfattende formidling.

Afgrænsning/definition af Øresund

Øresund går fra Kullen-Gilleleje (Gilbjerg Hoved) til Stevns-Falsterbo og omfatter Øresunds-tragten (Kullen-Gilleleje til Helsingør-Helsingborg), Nordlige Øresund (ned til broen), Sydlige Øresund (syd for broen / Drogden-tærsklen) og Køge Bugt (vest for linjen Avedøre til Stevns).

Område som bør beskyttes

Det beskyttede område bør omfatte hele Øresund, samt de Natura2000-områder, der findes ved Kullen, Gilleleje (marsvin), Stevns (stenrev) og Falsterbo (sæler). Beskyttelsen skal starte ved kysten (normal vandstandslinje) og omfatte både den danske og svenske del af Øresund.

Hvordan skal Øresund i praksis beskyttes?

Trawl fiskeri

Trawlforbuddet fra 1932 skal opretholdes - med det udvidede og specifikke formål at beskytte truede og sårbare habitater i Øresund. Trawlforbuddet skal gælde hele året og i hele området fra Kullen-Gilleleje til Stevns-Falsterbo. Området skal desuden overvåges og der skal være en effektiv fiskerikontrol.

Andet fiskeri

Øresund skal have et bæredygtigt lokalt fiskeri. Der er i dag både et lokalt erhvervmæssigt kystfiskeri og et betydeligt rekreativt fiskeri både fra kysten og fra småbåde. Sådant fiskeri kan stadig finde sted, skånsomt og bæredygtigt.

Sandsugning

Sandsugning skal stoppes i Øresund, i første omgang nord for broen.

Anden benyttelse

Det er ikke formålet med beskyttelsen af Øresund, at lægge begrænsninger på erhvervs- og fritidsaktiviteter i sundet, men de enkelte aktiviteter skal foregå på en bæredygtig måde. En sund, rig og frodig natur kommer alle brugerne til gavn og glæde.

Havne, moler o.l.

Det er ikke hensigten at begrænse kommunerne i forhold til fx udvidelser af havne og moler, samt kystsikring og klimasikring af havne og kyster. Kommunale projekter ud fra kysten skal dog forsat konsekvensvurderes i henhold til gældende love (fx VVM) for at sikre at naturen ikke bliver negativt påvirket.

Formidling

Formidling om Øresunds store værdier er vigtig. En bred forståelse for hvilken rig og unik natur og kultur der findes i Øresund, vil være med til at borgerne selv ønsker at beskytte de store natur- og kulturværdier og deres gode muligheder for fritidsinteresser. Formidling af Øresunds værdier bør foregå ved flere Blå Støttepunkter eller "Naturum" (efter svensk forbillede) ved kysterne.

Andre påvirkninger

Der er mange forskellige trusler mod miljøet i Øresund, men mange af disse er reguleret gennem anden lovgivning. For at holde budskabet om beskyttelse af Øresunds natur enkelt har vi derfor valgt at udelade fx udledning af kvælstof og fosfor, olie og spildevand fra skibstrafik, spredning af invasive arter og forurening med tungmetaller fra klappning, da alle disse påvirkninger er og fortsat skal være reguleret gennem anden lovgivning.

Affald på kysterne, plast i vandet og spøgelsesgarn på bunden er også potentielt store trusler mod havmiljøet, som bør håndteres gennem anden lovgivning.

Hvordan kan Øresund beskyttes?

Nedenfor er der foretaget en gennemgang af de forskellige muligheder for beskyttelse. For hver type er der fremført fordele og ulemper ved den enkelte type af beskyttelse. I de efterfølgende noter er hver type forklaret lidt mere.

Opsummering af muligheder gennemgået i tabellen

Opsummering	Egnethed
<ul style="list-style-type: none"> - Natura 2000 er ikke egnet, da det kun beskytter bestemte natur-typer og udvalgte arter (bl.a. ikke blødbund og fisk generelt). - IMO PSSA er ikke egnet, da disse aftaler omhandler regulering af international søfart og ikke generel naturbeskyttelse - Fredning. Flere mindre danske marine områder er omfattet af en egentlig fredningskendelse. Det gælder fx Hirsholmene, Ertholmene, Æbelø, Stavns fjord, Romsø, Tipperne m. fl. Der er ikke i mange år rejst eller gennemført marine fredninger. Formelt er det således stadig et muligt redskab, men formentligt vanskeligt at få rejst en sag. NGO'er kan ikke rejse fredningssager på havet, det kan kun staten. Fredningen vil kun kunne rejses, hvis der er en andel landområde med. 	Ikke egnet
<ul style="list-style-type: none"> - Nationalpark er umiddelbart ikke brugbar, da den danske version ikke yder nogen form for ekstra beskyttelse. Men da det er staten der er eneste lodsejer på dansk side er det måske en farbar vej der skal udforskes, set fra dansk side. Den største udfordring bliver nok at harmonisere beskyttelsesniveauet med svenskerne, for hvem en "nationalpark" har højeste beskyttelsesniveau - Biosfære er en mulighed, men det vil ikke i sig selv medføre en øget beskyttelse. Det skal derfor suppleres med andre tiltag - Naturpark kræver accept / dispensation fra fx 50% af området ikke allerede er beskyttet vi af fx Natura2000 - MPA-begrebet fx under Havstrategidirektivet eller HELCOM kan benyttes, da det er meget fleksibelt, men det er svært at formidle og gøre folkeligt – det skal således suppleres af et andet begreb 	Måske
<ul style="list-style-type: none"> - Naturresevat som en dansk-svensk statslig aftale er en mulighed. Man kan tage udgangspunkt i den eksisterende aftale om trawlforbud og fælles fiskeri inden for området. - Et naturresevat kan også være en mulighed med udgangspunkt i Havstrategi-direktivet og kan give beskyttelse på flere niveauer, f.eks. sådan at kerneområder helt friholdes for fiskeri og andre væsentlige forstyrrende aktiviteter, mens bufferzoner har færre restriktioner. <p>Mulige navne: Naturresevat Øresund / Havnaturpark Øresund /Marin naturpark Øresund</p>	Mulige løsninger